

zeruko **ARGIA**

1976-Abendua-19 - 26 - XXVI garren urtea 717-718

**Jaso burua
badator zuen askatasuna**

(Lk. 21-28)

**NAFARROAKO EMAITZAK
HERRIAREN OSASUNA**

Badator Askatasuna

non zer

Masa erakunde sozialista bat 3
Nazio galeraziak 14-16
Eguberriarako denak etxera . . . 17
Monzonen mintzaldia 18-19
Segoviako zuloa nola egin zuten. 22-23
Uztapide eta Xalbadorren liburak 31-32

Azkeneko Gabon guztietan lelo berdina zuen Zeruko Argiak: "Hator, hator, mutil etxera". Espetxeratuak eta atzerriratuak zituen go-goan. Honela genion 1972garren Gabonetako alean: "Sukaldeko epe-la opa diegu, Gabonetan, etxetik kanpora bizi diren guztiei. Ezbeharrez, edo bizibeharrez, edo zigorrez eta beldurrez etxetik urrun diren guztiei".

"Zenbat Gabon triste bazterretan! Zenbat Eguberri egun negarti etxetan!... Urrun eta oinazepean diren senideen oroitzapenak goibeltzen gaitu" zioen 1973garrenekoak. "Guztiak biltzerik ez dute izango etxe askotan... Etxera itzultzerik ez duen norbait, askok izango dute " genion 1974garrengan. 1975garrenan, berriaz, "espetxeratu-tuentzat barkamen zabal eta orokorra" eskatzen genuen.

1976garrenean bizi bizi dirau "presoak kalera" oihuak. Zeruko Argiaren zati bat izatera heldu da Euskal Herriaren garrasi hau. Izan ere ez gara espetxeratuak eta atzerriratuak ezerekin truk egiteko prest. Amnistia lehen baldintza da. Guretzat ez da giza-hiltzailerik, guretzat gudariak dira.

Zeruko Argiak kontu zaharrak ahaztu egin nahi ditu. Ez du mende-urik nahi. Zuzentasunez eta eskubide osoz Herriak eska ditzakeen kontuei ere uko egiten die. Gernika erre zutenei, herriaren aldeko borrokariak espetxeratu eta hil zituztenei kontuak eskatzeko eskubiderik bai bait du Herriak. Gerratean eta 40 urtetako diktaduran egin diren kalteez eta basakeriez justizia egiteko eskubiderik badu.

Hori eta gehiago barkatu eta ahaztu nahi luke Herriak. Baina horretarako presoak kaleratzea, atzerriratuak etxeratzea, ikastolei laguntzea, euskara irakaskuntzan, komunikabideetan eta administrazioan erdararen pare jartzea, Euskal Unibertsitatea eraikitzea, Euskal Herria bere buruaren jabe izatea eta abar eskatzen ditu. Lehengo hondamendiez ahazteko gerturik da, baina egiazko damurik eta aldaketarik sumatzen ez duen bitartean ezinezko zaio.

Egiatzko damuaren eta aldaketaren ezaugarria amnistia orokorra da-teke. Euskaldunok ez garela kriminalak, gudari baizik, onartzen ez den bitartean lehenean jarraitzea da: Euskal Herriari zor zaiona eman nahi ez izatea, eta zor zaiona aldiro ukatzea. Horregatik erreformak eta erreferendunak ez du inor liluratu Euskal Herrian nahiz eta diktadura inork baino gehiago gorrotatu eta demokrazia inork baino gehiago maitatu.

Euskal Herriak ez du presoak kaleratu eta behar duen askatasuna eta sozialismoa lortu arte etsiko. Eta badaki bere ametsa egia bilakatu-tuko zaiola. Badaki egunetik egunera hurbilago duela.

Horregatik diogu: "Jaso burua, badator zuen askatasuna". ●

Zeruko ARGIA

Lehendakari:
Kaletano Ezeiza.

Buruzagi:
M. Aizaga, D. Unanue, Elixabete Garmendia.

Zuzendari:
Gorka Reizabal.

Zuzendari-ordeko:
Pilar Iparraguirre, Mariano Ferrer,
Miren Jone Azurza.

Berri-emale orokorrak
L. A. Aranberri "Amatiño", Gexan Lantziri, Mikel Bujanda, Herrialde, Estepan Aldamiz-etxebarria.

Idazleak:

Alkiza, Arostegi, Amunsa, Ansola, I. Bujanda, Bakaikoa, Larresoro, Lete, Lertxundi, Lizarralde, Karlos Santamaría, Martín Ugalde, Mikel Ugalde, Joxe Azurmendi...

Herrietako berri-emaleak:

Odile Kruzeta (Eibar), L. Baraizarra (Markina), Axari (Idiazabal), Idiakez (Deva), Alix Trueba (Karrantza), Etxezukoak (Herrera), Sistiaganeko Pello (Lezo), M. Izeta (Baztan), Mendiaga (Arrasate), Erxin-Harri (Zestoa), Murumendi (Beasain), Katzuri (Durango), Barrenetxea (Oñartzun), Anatsan (Azpeitia), Iñalurreta (Pasai Donibane), Uria (Hernani), Giro (Zaldibia), Mahasti (Errenteria), Metal-lurri (Lazkao), Azpiroz (Berastegi).

Marrazkilaria: Antton Olariaga.

Argazkilaria: Arturo Delgado-Loubet

Fotolitoak: Ernio S. L.

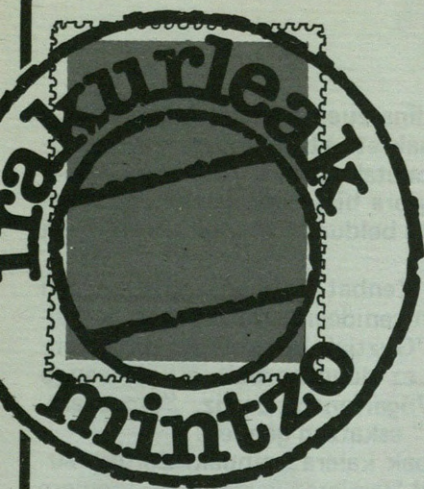
Jabea: Nafarroako, Kantauri eta Aragoiko Kaputxinoak.
Burlada, Kale Nagusia, 50-1.
Donostia, Okendo 22
Telf.: 41-95-88.

Moldiztegia eta Idazkola:

"Gráficas Semi"
Plaza Lasala, 3
Donostia
D. L.: 80-1963

HARPIDA SARIA:

Barruan	600	ptz.
Korreo batasuneko herrietan	700	ptz.
Atzerrietako beste herrietan	1100	ptz.
Airez	1700	ptz.
Salmenta (ale bakoitza)	25	ptz.

Zuzendari jauna.

— Euskara zertarako —

Bai euskara zertarako galdetzen dut; ni ez naiz idazlea irakurlea baizik beraz "Irakurleak mintzo" sailean argitara emango duzelakoan neure iritzia eman nai dut.

Urte askotan gure izkuntzaren eskubidea eskatzen ari gara eta ondo egina; izan ere guk bakarrik salbatuko bai dugu ez gure auzokoei, baina azken bolara ontan ez nago lasai. Leenago idazle euskaldunak erdaraz idazten zutelako gaizki ikusiak izan, gero denok idazten eta kantatzen euskeraz asi ginen, giro-ona, Ikastolak ere ugari, giro-ona, urtetan ibilli gera letra bat dela edo ez dela alkarri tripak atera bearrean, ez-ain-ona.

Edo norbait abertzaleen taldekoa ez bazen eta erdaraz itzegin, denak obeto ulertzearren kritika gogorra hau ere, giro-ona...

Eta orain, zer? euskara, zertarako? aldikari euskaldunak erdarazko orriak ateratzeko? idazle euskaldunak erdaraz idazteko? Felipe Gonzalez adarra jotzeko bakarrik? Gora Eusdi, esateko bakarrik? eta baaladakie azkenekoa? P.N.V. koek mitinak erdaraz geiago euskaraz baino? zeñek esago dit neri Anoetan erdaldunak geiago zirela Euskaldunak baino? ala izanda ere zer? Hau ez da barkatzekoa, negar egitekoa da hau.

Badirudi burla egiten ari gatzazkiola gure izkuntzari. Ofizialki eta Unibersidadean ikusi nahi badugu orain baino seriogoa asi bearko dugu, eta, gainera, parra egingo digute goikoek.

Euskal indarrek ere, garai polita dute gai ontan abertzale sentitzen badira azaltzeko.

"EUSKARA YALGI ADI PALAZARA"?

— Ikus dedilla —

M.A.

Agur, aberdikeok:

"Zeruko Argia"-ren azken zenbakietako aldakuntzak ikusteko parada ukan dut. Nolabait Euskal alderdi Politikoen ihardespeneak eta solasak ikusirik zuek emandako urratsa gogorra dela ederki jabetzen naiz. Gisa guztiz ere eta atxekitasun itsuan jauts ez nadin, salbuespentxo pare bat gura nuke ezarri.

Lehen: predikari anixko dagoela "Zeruko Argia"-ko idazleen artean (Arostegi, Amunsa, Azurmendi, Odriozola, besteren artean, eta idazkera astuntxo eta zalugaitz batez aritzen dira maiz xamar. Are eta nabarmenago gertatzen da maisu eta hantustekiro besteekiko aholku eta kontseilugintzan (Elena Francis antzera politika mailan ordea) beraien erpez zigortzen gaituztenean, J.M.Odriozola lekuko, horrenbeste "ilusio ideologikoa" etabarrekoez hornitutako artikuluetan. On da gatazka ideologikoa, ahalik eta gehien azkartzea, ez aitzitik, irakurlegoa tonto dela pentsatzea. Hargatik, eta Arestiren gisan, derradan nik ere: "inor ez da idiota". Laburki, idazkera arta gehixeagoz begiratu beharra dagoela dut irudipena.

Bigarrena: "Bertsotan" sailari dagokio. Gaiaz arrotz bazait (Jainko baitan konfidantza, familia batua, amodiozko penak, gripea...) euskara moldeaz arrotzenago. Irakurlegoa minez uzten bait du halako euskara arlo eta traketsak (non Mendiburu eta Etxanoren bertsogintza izan eze bat besterik ez da) eta deskulturtzeko bide bat bilaka daiteke "Petxu, neri ilerik arren ez hartu" eta eite hortako bitxikeriez. Oroz gain eta goiko kritikaxoa bortitzegi iduritu arren, "Zeruko Argia"-k erdal prentsari begira ("Berriak", "Garaia", "Punto y Hora" tartean, lehengo biak batipat) baduke zertaz harrotu eta bozkario izan.

Beti aitzinat joko duzelakoan,

DANIEL BORDABERRI

ZORIONAK

Aberkide onori; agur.

Bene-benetan ez barkatzekoa da, nere aldetik egon dan ardura gabe au.

Ain argi ta garbi. Euzkadin behar den bezelako aldizkari eder ori ateratzen ari zareten guztiok ar itazue nere eta inguruetako denen zorionik aundienak, opatzen jarraitzeko ahala izan dagizuela.

Otoi barkatuko dezue, bein gehiagotan, arren nahi nuke, bialtzen bazinuteke, lenbailen zuenganako daikadan zorra.

Orain ezin etorrian nago horrat, baina senide batekin, ordainketa egiteko bidea bada.

Zorionak, eta jarraitu Aberriarentzat orain arte bezala.

J.A. ARRIZABALAGA BORDEAUX

"DEBAN DETENZIOAK"

Z. Argiaren Zuzendari Jauna:

713 garren zenbakian, "Deban Detentzioak" artikuluari erantzun hau argitaratu dezazula ezkatzen dizut:

Zeruko Argian 713garren zenbakian "Deban detentzioak" artikuloi buruz, Danobateko langile bezala puntu batzuk akklaratu nahi ditut:

1.- Konsejo Soziala langileekin osatuta dagoela. Langileen errepresentazioa da.

2.- Azaroaren 12ko huelgari buruz, Elgoibarko batzarrera joan aurretik, Debako Konsejo Sozialaren erabakia.

3.- Konsejo Sozialak egin zuan botazioa, baina langile gehienek eritzia agertuaz.

Danobateko langile bat.

DIPUTAZIOKO LEHENDAKARI

Zuzendari jauna:

Osabari deitu diot. Ez gaude konforme etxekook, ez. Ez gaude konforme. Geure jendea kartzelatik ateratzeko borondateagatik balitz, ondo asko etorriko litzaigukeela geure ama iruditzen zaigu Diputazioko lehendakari zarako, edo zuloak egiten ibili direnak, efikaziari gehiagoko atxikitzen bagatzaizkio. Edo zuloetatik ihes egindako presoak berak. Preso eta preso-askatzaileen kualitate positiboak persona berean batuko liratekeenez bentaja bailukete gainera. Guretzat, geure ama hobe noski. Programa asuntua.

- Ba presoak libratzeko kartzeleroek zeuzkatek irabaztekoak, esan dit osaba Benignok -Ondarruari Mutrikun bost gol markatutako beirau, futbolista eta oso popularra- eta arriskutsua litzateke guretzat, zeren firmak kapitalizatzen gero, premia denean, behar hainbat preso kaleratzeko gai izateko.

- La puñeta egin ahal zigutek, txo, espresatu zait osaba Benigno. Horretarako gehiagoko kome-niko litzaigukek firmak erosten has daitezen, zerbait behintzat irabaziko genikek horrela, batela pagatzeko zeukak oraindik.

Politika posiblearen artea dela erantzun diot osabari, eta cuando no hay más contigo Tomás eta, meningeak telefonoaren kontra hestutuz argudio maximoa iruditu zaidana.

- Baina konfunditzekotan hobe dugu Realeko futbolistekin konfunditu -esan diot Bilbori batasunaren festa zinko zero irabazi ziola eta, osaba Ermuan bizi denetik oso bizkaitar konsideratzen dela kontuan hartu gabe- edo Barandianekin, korrejitu dut berehala.

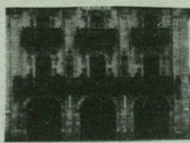
- Nik nahiago diat ba ez konfunditu- esanez kolgatu du osabak, ziur asko Barandiaranek paleontologiak asko dakienik jakin gabe gizaioak.

Ez gaude konforme etxekook historia dudoso baten lokarriari eten aurretik errentak atera nahi dizkietenekin, inbersio berriekin betirakotu egin nahi direnekin. Are gutxiago libertate miserabile batekin baino zerbait gehiagorekin ordaintzea mereziko luketen presoek kaleratzearekin, presondegi urterekin trafikatzarekin. Faxismoaren eraberritzea eta amnistia apurak eta jestiotarako "borondate ona" hori, norbaiten borondatea eta ez herri oso baten borroka konsideratzearekin (kartzelatuak kaleratzerakoan kale berdinean aurkitzen badira, kartzela berdinetara bueltatuko dituzte eta).

Sintoma eta gaitza konfunditzen dituztene-kin. Esenzia eta forma. Esenzia zirenak zirenean izaten ziren bezala zirenean ziren direnean zeuden daudenean. Dios, zoratu egin behar: jolas bezate kaniketan txo, baina bakarrik.

Biotzez agur,

RAMON SAIARBITORIA
Donostia

herriko plaza

MASA ERAKUNDE SOZIALISTA BAT

JOXE AZURMENDI

Herria mugitu denean, horixe nahi luketenek, erraz esan dute, "politikoeak" xaxatu dutela. Baina herriaren jeikialdi bizenek ez dute inoren xaxa beharrik izan. Berez jeiki da herria. Edo ta, xaxatu dutenak politiko agintariak izan dira, ez besteak.

Herria ez dago lo, zenbaitek nahi lukeen bezain despolitizaturik, zer egin ez dakiela. Herriak badaki zer nahi duen, zer nahi ez duen, zer egin behar duen, arruniki behintzat, inork zirikatu gabe.

Herri oldeak

Halare, nahiko berria da, herri oldeek hartu duten indarra. Batez ere azken aldian maiz ikusi ditugu jende oldeak berez eta espontanez manifestatzen herrietan. Herria oldetan biltzen den guztietan manifestazioen bat muntatzen duela, esan liteke. Festetan ari dela ere, manifestazio bat harmatzen du. Baztandarren Biltzarrean ala Hondarrabian. Olde burrukan ikusi dugu behin eta berriro: Gasteizen, Iruinean, Santurtzin eta Basaurin, Donostian eta Tafallan... Masa ekintza diferenteak ezagutu dira: jaialdiak (Anoetan hasita), manifestazioak, huelgak, boikotak periodiko donostiar bati, barrikadak, eta abar. Arrazoi diferenteengatik ere altxatu da herria: Gasteizko hilketak, Pertur, "presoak kalera", herriko festetan Goardia Zibilak izandako interbentzioen bat, laboral arazoak, Foruak (Bergara), gaisoetxe baten premia, ur falta, eta abar eta abar. Eta ondorioa, egurra bai, baina ez da egurra bakarrik izan oraingoan. Herriak bere indarra erakutsi du, eta konkista haundia da hori. Hor daude alkate dimisioak, Madrilgo promesak eta promesa itxurak, nolanahiko oportunitateak, Alderdien atentzioak herri hau irabazi nahita. Eta herriak, azkenean, bere buruan sinesten du.

Herri oldeek burua altxatu dute. Labur-laburki adieraz daiteke, nabari den kanbioa: masak bere indarra ikusi du; bere buruan konfiantza hartu du eta zeregin politikoan parte aktibo hartu nahi du (berak parte hartu eta masa bezala parte hartu; harek apoiaturik eta haren izenean talde minoritario batzuk aritu ordez, orain arte bezala). Eta bide hortatik zerbaitegin litekeela eta zerbaite eskura litekeela, sumatu du. Eta egin egin nahi du eta eskuratu egin nahi du.

Masa Erakunde bat

Orain behar dena masa Erakunde bat da, eta hain zuzen BAT.

Herri oldeek politikan parte hartzeko gogoia dute iadanik. Oldeak ez dago luzaroago oilategian preso edukitzerik. Eta ez dira zai-zai egongo ere, ea noiz agintzen dioten, arrautza egiteko.

Honez gero herri oldeak ez dira izango Alderdiren baten "instrumento" soilik, Alderdi minoritario horrek xilbitua jo eta herriak dantza egiteko. Alderdi minoritarioek, abangoardiek bezala, beren lekua izango dute aurrerantzean ere, eta horiek ere masarekin loturik bizi beharko dute nolabait. Baina orain masak masa bezala egiteko organizazioa behar da. Masa organizazio hori da gaurko premiarik larriena. Masak berak izan behar du bere buruaren jabe eta bere buruaren tresna.

Hau da : gooa bizkortuko duen, in-

formazioa zabalduko duen, ideiak eta konsignak emango dituen, jende oldeak koordinatuko dituen erakunde behar da eta geroz eta gehiago beharko da. Masaren beraren erakunde.

Herri oldeen mugimenduan interes diferente askok inziditzen du: nazio arazoak eta laboral arazoak, nuklear kostaren gorabeherak eta haragiaren prezioak, airearen kutsadurak, umeentzat jolastokiak, eta hamar mila gauzak. Mugimendu koherentea izan dadin, ba, organizazioa behar da. Koordinazioa. Interesok bilduko eta interesoi zerbitzatuko dien Alderdia. Eta, berriro esan, masaren beraren ekintza eramango duena; ez haren interesen alde bakarrik.

Posibilitateak eta mugak

Era askotan egin liteke masa politika. Herri oldeak ez dira begiragarri bozemaldietan bakarrik. Baina bozemaldiak begiragarri dira masa politikan. Badirudi, ordea, oraindik ez garela ohartu, bozemaldiak beren mekanismoak dituztela. Pertsonalitate batzuk atera beharra dago jendaurrera, eta abar.

Masa politikarik ez da erraz izango masa informazio gabe. Euskal sozialismoak hobe luke aldzikari haundi eta on bat, dozena erdi bat eskas baino. Eta abar. Ez bait dakit, benetan masa politikaren bideetik ote gabiltzan. Hori dena ez dago beti biharko utzerik, geroko gerotan.

Masa politikak posibilitate haundiak ditu. Ez gaude prestaturik haiek zinez aprobetxatzeko. Baina baditu bere mugak ere. Alegia, ba omen datorren "demokrazia" klase hortan, muga jakin batzuk izan ohi ditu masa politikak. Hori ez da ezer berririk, ez gara ilusioetan eroriko. Halare, oraingoak baino muga okerragoak ez dira izango. Eta, gainera, posibilitateak behintzat oso-osorik aprobetxatzen ez dakiene, berak jartzen ditu lehenengo mugak, inork baino lehenago. Alferrik izango da, guti ezin, eta asko eskatzea. Lerdokeria besterik ez zait iruditzen, hortakoz, orain "demokrazia burgesari" burlaka aritzea, hartan burruka egiteko gaitu eta indartu ordez.

Izan ere, badirudi, zinez posible den eta posibleago izanen den masa politikaren ihesi dabilatzala batzuk, masa politika radikalago eta idealagoren baten atxakiaz. Denak ari dira, bai, masa politikak eta masa organizazioak hitzegiten. Guk ere hortantxe insistitzen dugu. Ezin insiti daiteke nahikoa. Baina hitz eta hitz egitearen ondoren, egin eta egitea tokatzen da, lehenbailehen. Eta ez dago atsedunik, masa organizazio hori bizi-bizi eta lanean ikus arte. Beti gauza bera esan behar : esperantza haundirik ez badago ere, premia bai haundia dago eta. ●

zeruko argia

ez onena bai merkena

Zeruko Argia baino astekari hobeak bazirela munduan, baina merkeagorik bezenik ez genuela uste, esaten genuen lehen-goan. Idazleei beren lana ez ordainduz eusten zitzaiola merke esaten genuen gainera.

Oraingoan beste zerbait gehiago erantsi nahi diogu lehengoari. Askoz hobe egin daitekeen astekaria behar bezala ez hobetuz da merkeena. Euskaldunon astekaria izan nahiaz harrotzen da Zeruko Argia. Neurri haundi batetan izan ere hala da, iritzi desberdinetako abertzale guztiek bait dute leku. Baina Zazpiak Bat (ZB) deitu sailean ez ditu Euskal Herriko albiste eta gertaera guztiak sartzen. Ez bait du horretarako behar hainbat jende. Eta behar hainbat diru ez duelako ez du behar hainbat jende.

Euskaldunon astekari Euskal Herri osoa hartzen duenean izango da. Bienbitartean euskaldun guztientzat borondate ona eta lekua bakarrik eskainiko ditu. Ez da guxti. Baina ez da nahikoa.

Bestalde, tresneria aurreratuz lan da astekarietan. Berriemak, nahiz eta urruti egon idazkola edo erredakziora, bere argazkia eta idatzia bidaltzeko tersna azkarrak behar ditu. Urruti idatzitako lana eta urruti ateratako argazkia idazkolan hartzen dituzten Telexak badira. Honelako ezer ez dugu euskal astekarietan. Erdarazkoekin dugun lehiaketa horretan tres-

na eta aurrarepen berdinez borrokatu behar dugu. Orain, berehala, ezinezko behar dugu. Orain, berehala, ezinezko bazaigu ere tresneria horren jabe egin behar dugu denboraz.

Azkenik Zeruko Argiak bere egitekoa betetzeko orrialde gehiago behar ditu. Nahiz eta letra txikiz eta bazter guztiak betez ihardun, 32 orrialde gutxi egi gertatzen zaizkigu. Astero geratzen zaizkigu lanak bazterrean. Gutxienez 40 orrialde behar ditugu Urte berritik aurrera.

"Ez onena, bai merkena" esaldia aldatu egin nahi genuke: EZ MERKENA, BAI ONENA, izatea nahiko genuke Zeruko Argia. 1976; euskal aldizkarien urtea izenaz bataiatu genuen. Urrats handiak egin dituzte urtean zehar euskal aldizkariak. Euskal kazetagitzaileen kezka kaleraino zabaldu da.

Baina handiagoak eman beharrean daude. Diru arazorik konpondu gabe ez dituzte emango. Eta hori konpontzeko, besteak beste, harpidetza jaso behar da. Harpidetza bakoitzak zertxobait gehiago ordainduz mixeriatik atera daitezke euskal astekariak.

Herri zapaldu baten komunikabideak ez daitezke aberatsak izan. Baina mixeriarik gabe bizitzeko hainbat diru bil dezakete hanbeste gauzatarako dirua ematen eta sortzen dakien Euskal Herrian. ●

Otsein

PENSATU ETA EKIN

Frigo tresnak - Ontziak garbitzekoak

Labadorak superantomatikak - Ur berogailuak

Lehor tresnak - Estufak

KANPOTAR EZKERRAZ BERRI- RO ERE

"Espainiako ezkerria eta euskal arazoa" izeneko neure artikulua argitaraturik irakurri ondoren ("Z. Argia", 714. zenbakia), beldur naiz ez ote den punduren bat ilunskia eta hankamotz gelditu. Horregatik erantsi nahi nituzke lerro hauek.

Tierno Galvan-en hitzak aipatu nituen, hots, "Regionalismoa burgesiak bultzatua da". Baina bi alderdi interesgarri du esaldi horrek eta bata bestetik ez nuen ukitu. Hona nere pasarteak:

"Kataluña eta Euskadiren nazio-grinaz ari zen, baina dirudienek espainiarrek bakarrik dute nazio izateko eta deitzeko eskubidea. Gainerako guztiok Espainiako eskualdetxo hutsek gara".

Beste alderdia, ordea, hori bezain garrantzitsua da: BURGESIAK bultzatzen duela gure borroka, dio gizon horrek eta ezin gaitezke aurrera joan, zerbaixka esan gabe.

Aurreko artikuluan esan nuenek, nazio-teorian Espainiako eskuindarrak eta ezkertiarrek GOGAIDE dira funtsean, iritzi bera edo bertsua dute. Ezkertiarrek, berriaz, nolabait azaldu behar dute euskal abertzeletasunaren sustraia eta aspaldearen aurkitu dute: BURGESIA da hariak isilpetan eragiten, abertzale guztiok panpinak bezala erabiltzen, Euskadiren alde bizia ematen dugulakoan burgesia horren morrontzan, eta abar eta abar, ESPAINIAKO LANGILE BORROKAREN BATASUN SAKRATUA ZATIKATZEKO.

Araego ere: azken egunotan entzun dudanez, kanpotar ezkerrek gezur gaiztoena barreiatu du Europar barrera (Venezian, adibidez): abertzaleok faxistak garela!!!! Faxismoaren leopaketak gehien jasan eta faxismoaren kontra gehien borrokatu duen herriaz hori esan!!!!

Kanpotar alderdiak: zer egin haiekiko?

Hori horrela izanik, zer egin Euskadin ari diren erdal alderdi eta taldekiko?

Esan dezagun luza gabe: EROKERIA litzateke haietaz ahaztea, ez ikusiarena egitea. Gure Herria dagoen moduan, behar ditugu bidalagun, ez bait da urria haien indarra, oro har. Baina, bidean goazela, ez dezagun behin ere ahantz zein den gure helburua, gure azken helburua, nahi baduzue: bidearen hondarrean ez ditugu erdal alderdi horiek bidalagun, izango. Etorriko dira, argi esan, Lizarraraino, hango estatutuo edo antzeko baten bila, ez aurrerago.

Horregatik, Fronte Abertzalea eta Fronte Autonomista behar ditugu, bata eta bestea zertako diren ongi dakigularik, Herriaren onetan. ●

DANIEL IBARGOITI

LIBURU BATEN INGURUAN

Eskuartearen dugun liburua hau da: *Política obrera en el País Vasco (1880-1923)*, Ediciones Turner, Madrid, 1975. Autores: Juan Pablo Fusi.

Liburu lodia duzu: 560 orrialde, ongi beteak. Doktoretzarako prestaturiko tesi lana da, 1974ean Oxford-ko unibertsitatean aurkeztua.

Liburu hontan Euskal Herriko langile mugimenduaren urratsak aztertzen dira, gure Herriaren lehen industrializazio garaian (1880-1923). Teoriak eta jeneralizazio merkeak alde batera utziz, datuetan finkatzen du bere lana, histori lan zehatza egin asmoz.

Esan beharrik ez dago, oso jakinagaria dela Euskal Herriko langileria lehen abiadari hurbiletik jarraitzea eta noren gidaritzapean hezurramitu zen jakitea. Hortarako —beste zenbait bezala— histori lan serioak behar dira, alegia, liburu hau bezala dokumenduetan ongi oinarrituak. Hortan badu merezimendurik liburu honek, nahiz eta oso-oso ez izan.

Erabat jota, PSOEren tesia defendatzen duela esan liteke, hots, alderdi horren historiari lotzen zaio bereziki, beste mugimenduak zeharbidez bakarrik aipatzen dituelarik. PSOE eta beronen sindikatoa (UGT) dira sasoi hortan Euskal Herriko langileria mobilizatzen eta gidatzen dutenak. Hau ongi frogatua geratzen dela uste dut liburuan barrena, datoak eta historiako agiriak medio direla. Urte haiekan izan ziren saltsa eta gatazka ugarietan, PSOE eta UGT ageri dira gailen, langile mugimenduaren gidari eta kanalizatzaile bezala.

Bestalde, PSOEek sorreratik bere baitan daraman antieuskalduntasuna ere garbi baino garbiago ageri da liburuan zehar. PSOE, aipaturiko urte horietan bederen, ez da ezertxo ere arduratzen Euskal Herriko nazio arazoaz, kanpotik etorritako langileekin identifikatzen delarik. Area, gogor borrokatzen da hemengo abertzale mugimenduen kontra, era guztietako argudioak eta mainak erabiliz. Alde hontatik ere badu merezimendurik liburu honek. Izan ere, PSOEren tesia defendatzen duelarik ere (eta ez dut esan nahi tesi ustela denik), garbi uzten du, haatik, beraren jaiotzetiko abertzaletasunaren kontrako amorrua.

Autoreak objetibitatea aldarrikatzen du fermuki liburuaren aintzin solasean, histori lan zehatzak eskatzen duen arabera. Eta nire ustez, nahiko ongi lortu du bere helburua, nahiz eta beste alderdi eta sindikatoen historia ilunetan geratzen den.

Dena den, PSOEren urte horietako antiabertzaletasunez dudarik bada, hor daude nornahiren eskumenean Prieto

eta Unamunoren izkribuak eta esanak. Hona hemen Indalecio Prietok 1919an ekan zituenak, hauteskunde orokorretan bere burua kandidato bezala aurkeztenuzelarik:

“... digo ante el pueblo de Bilbao que soy enemigo acérrimo, declarado, del nacionalismo vasco... porque representa un espíritu rural y reaccionario incompatible con las esencias liberales que constituyen la divisa de toda mi vida” (394 eta hurrengoan).

Unamunoren “perlak” aski ezagunak dira gure artean eta ez naiz hasiko hona aldatzen.

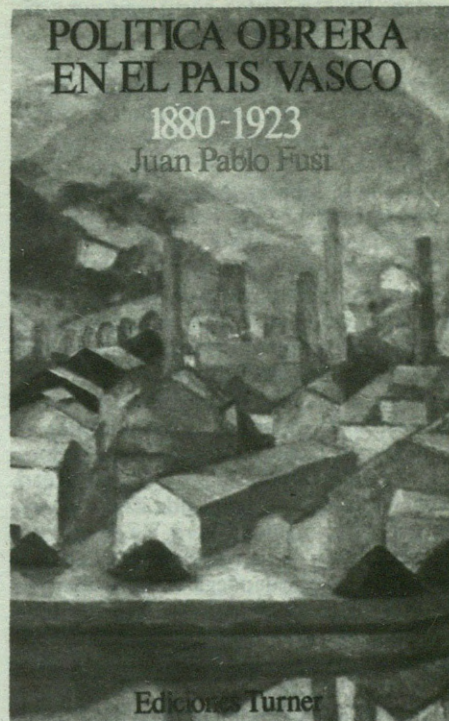
Historiak damaizkigun argitasunok guztiz interesgarriak gertatzen dira guregun bizi dugun mementurako. Dakigunez, PSOEek eta bere sindikatoak badute indarrik aski gaur Euskal Herrian ere. Alabaina, abertzale jendeak susmo txarrez begiratzen die eta salatu ere bai, beraien sukursalismoa dela eta. Bestalde, azken orduko zenbait konbersio eta itxuraldazek ez ditu errezelo horik astindu.

Hain hedatuak dauden susmo hauen aurrean, PSOE bere historia zuritu beharrean aurkitzen da, hots, PSOEek Euskal Herriari zor dion egia hau da: ea zernola situatzen den bere tradizioari buruz euskal arazoaren puntuan, alegia, lehen-go hildo bereari jarraitzen zaion ala zenbait urrats eta jokabide okertzat ematen dituen. Hauke da guri benetan axola zaiguna.

Ene ustez, liburu honen alderdirik positiboena zera da: PSOEren historia izanik, partidu horren flakeziak eta akatsak nahiko nabarmen jartzen direla, batez ere euskal arazoari dagokionez.

Jakina —eta hau euskaldunontzat doa— PSOEren antiabertzaletasuna esplikatzerakoan, guzti horren zergatik eta zutarrak bilatzen ere saiatu behar genuke. Eta hortan hasiz gero, euskal abertzaletasun historikoaren ajeak eta flakeziak berehala azalduko lirateke. Horrek esan nahi du, gu geu ere geure tradizioari kritikoki begiratzen hasi beharrean gaude. Hortaz, euskaldunok ere badugu zer pentsaturik hor ematen zaigun historiaren aurrean. Agian, euskal abertzaletasunak bestelako planteamendu sozialak izan balitu, ez zatekeen hori gertatuko. Beraz, sukursalismoaren harria besteren aurpegi botatzearekin ez da dena konponitzen. Hori askotan irtenbide errazegia ere gerta liteke, eta gertatzen da!

Hizpidea eman digun liburu hontan agerienez, PSOE oso abila izan da beti ere aldian aldiko jokoa egiteko, bere burua aurrera ateratzearren eta herriaren oniritzia irabaztearren. Mila maina eta

martingala erabili izan ditu hortarako, eta ez denak hain garbiak. Gaur ere holamoduzko zurikeriatan ote dabil PSOE Euskal Herrian? Horra jendearen galdea.

Dena den eta horik horrela, euskaldunok ezin gaitezke bestek erantzun zain lasai egon. Guk ere badugu geure historia eta gure abertzaletasunak ere izan ditu bere akatsak. Horik zuzentzen eta erremediatzen saiatu behar dugu.

Alderdi eta sindikato sukursalisten jokaerak hainbeste kezka ematen digun tenore hontan, gisa hontako liburuek mesede handia egiten dute.

JOXE LIZARRALDE

1934. urtea zen. Republikaren garai hartan, lan-eza tristea sortu zen gure artean. Amaika aldiz ikusi ahal izan nuen gure Joxe Miel, itsaso ertzean exerita, ekaizari ihes egindako kaiuei begira, begira. Bekoki astunaz, arpegi ilunaz, tristuraz betetako irripar tristeaz kaiuei begira, begira. Zer belar gaiztoz pozoinduta ote zegoen bere bihotza? Barne guziko sufrikarioak, bere bi begi beltzetatik zintzilik ziruditen.

Egun batez urreratu nintzaion eta kaiuen pio, pio tarteant entzunik bere ahoa lehertu zen eta bere barnetik kanpora ikusi ahal izan nuen etsipen eta samintasunez egositako janari mikatza:

"Lanik gabeko gizona nauzu. Hilabeteak daramazkit lantegitik kanpora. Lan ez egite honek izugarritzko lotsa damait; inorekin ez mintzatzerainoko lotsa. Goizean goiz, zoratzeko zorian, galde dagiot neure buruari: Nor nauk ni gero? Zer egiteko negok lurrean? Lan tokirik ez. Lagunei zer esanik ez. Ardandegietara joateko lotsa. Festetan atsegin hartzeko eskubide dudarik ez uste. Alferrik arnasa hartzen dudan gizon triste bat baizik ez nauk".

Jatordu arteko astia nola igaro da nere arazoa. Bakarti, hona nator olatu-hotsak entzun eta zotinka negar egitera. Kaiuei begira, begira daramat nere denbora.

Askorentzat, nahi dudalako, naiz lan gabeko gizona. "Zoriontsu", pribilegiatu" bat naizela dio beste askok. Langile lagun artera ezin joan, ezin bai naiz eguneroko haien arazo eta burrukaz mintzatu eta nere lan eza ezin haientzat izan arazo eta problema. Ezin dut konpreni nere bizitza, lanetik kanpora. Ez nauzu neure buruaren jabe. Lantegian, lagunartean nituen esperantza eta pozak, denek dute egin porrot.

Etxean, andrea erraz sumintzen zait. Ez baitut sos haundirik etxeratzen. Nere nahigabeak, zerbait bedenik, ezititzeko, ezin urreratu nere emaztearengana. Hasi ordukotz, zapuzten zait. Haurren begiek ere zorrotz diate begiratzen; haientzat ere "alferrontzi" ote naizen kezkatuik nago.

Zentzurik gabea, itogarria, sinetsi ezinezkoa da lan gabekoen bizitza. Izpiritu aldetik, norbere buruaren hilketa sortzen duen zerbait dela lan eza, esango nuke".

Gaurko gure egoerari begiratu, ikararen ikaraz kezkatuik nago. Euskal Herrian zabaldu da lan ezaren karraxi samina. Lantegietan lana urritzen ari da. Langileek, betiko legez, lehen ondorioak jaso-

GURE ANAIAK LANIK GABE

AROSTEGI

ko dituzte, eta beldur naiz "JOXE MIEL" askotxo ikusi beharrean izango ote garen.

Lanik gabeko gizonen senide ditugu eta hoiaren arazoak ez arduratzea, damagun kristau izena ukatzea daiteke. Lana guk ematea, ezinezko gauza zaigu, noski; gutienez, ordea, otoitza eta konprentzio haundiko maitasuna arki bitzate gu guziongan. "Bihotz bat eta Izpiritu bat" ziren gure lehen kristuek, besteen larritasun eta kezketan guziek parte hartu ahal zezaten. Begirune-errespeto haundia zor zaio gizonaren nahigabe-atsekabeari. Lanik gabeko gizona, gurutzearen zama izugarriaz zapatutako gizona dugu.

Gure barruarentzat karraxi beldurgarria izan daiteke, lanik gabekoaren deiha-dar haundia. Lan ezak dakarren egoeraren aurrean, ezin utzi bakean gure sinismenari; Kristau sinismendunak galdezka ari behar du bere sinismenari: Igande guztiz

Mezatarazoa zen kristaua, eguneroko ogia zure etxera eraman dezakezun horrek, eroso eta patxadazko bizitza damazuenok, biziki, batzuetan, lurreko ondasunez gozatzea duzun horrek, besoak tolestatuta gelditzen zara lanik ez duen zure anaiaren aurrean? Ardurarik gabe, ezereen konprentsiorek gabe gizon horren aurrean? Ez duzu konprentitzeko ahalmenik, zernahi gerta dakiokela batipat guraso bada, lanik gabe, burua galtzeko zorian bizi den gizon horri?

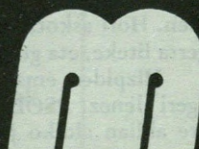
Arazo beltz honen aurrean, sentimendu hutsean lokarturik ezin geldi gintezke. Gogarte reflexio honek, ahal duguna egitera bultzatu behar gaitu. Lan eza baztertzeko sendagairik ez duzula eta aurrera jo gabe geldirik ez egon. Zerbait dezaketenguztiekin esnaerazten saiatu behar dugu. Lan ezaren gaitz izugarria, gugandik uxatzen saia daitezela, behin eta berriz, Agingariei adierazi behar diegu. Ahal duten guziek, aberats eta diru dutenek, ahal duten neurrian, osabideak jartzeko eskatuko nieke, lehenbai lehen arindu ahal dadin lan eza makur hau.

Beti, gogora behar dugu, Ekonomiak guztien onerako zerbitzuan jokatu behar duela eta ez bihurtu bakar batzuen ondasunak pillatzeko beste askoren bizkarretik. Giza arrazoin hutsetik badatorkigu pentsakera hau, kristau garelako, oraindik, askoz gehiago behartzen gaitu.

Lan ezari, zuzentasun-justiziak eskatzen duen erabaki bat eman behar zaio. Behar bezain azkar ez dator askotan Justizia hori. Bitartean, bizi behar dute lanik gabekoaren sendi-familiak; kristau izena damagunok, luzatu behar diegu gure eskua karidadezko eskupekoa eskainiaz, bizitzako premia haundienak behintzat, arindu ahal ditzaten. Ahal duenak ahal duena egingo du. Eliz Erakunde, Obispadu, Parroki, Erlijioso eta Serorak, kristau guziek, konpromisotan sartzeko eginkizuna izan behar dute.

Gizarte kontzientzia gero eta gehiago behar dugu. Gizon guztien arteko senide-tasuna gure egintzetan aitortzeko, inguruan ditugun anaeikin maitasun eta justiazko jokoa egiten biziki hasi behar dugu, egia gerta daitezen Kristoren hitzak. "Nik maita zaituztedan bezala, zuek ere elkar maita".

**kirolzaleen
zerbitzutan**

**miner
donostia**

☎ 41 22 72

Gerra ondorengo urte haietan hasi ziren estaduko gizonak piñu sartzen Galizia-ako mendietan. Harrapatzen zuten lur guztia piñu sartu arteko onik ez zuten izan, eta horrela hango baserritarren artean ondoeza eta biziezin haundia sortu zen.

Baserritarren txarraldi horren arrazoiak bat baino gehiago dira: herrilurrak sartu zituzten piñu; ordura arte herrilur hoi-etan, behi, ardi, ahuntz eta behor asko mantentzen zituzten baserritarrek. Piñua sartzearekin herrilurretatik atera egin behar izan zituzten, eta beste inon ezin baitzituzten mantendu, kendu egin behar izan zuten abere asko.

Ganadua zenbat gutxitu den ikusteko, honixe begiratzea bakarrik nahikoa da: 1910. urtean, orain baino 250.000 behi gehiago zen Galizian. Ardiak ere erruz gutxitu dira; ahuntzik ia ez da gelditzen, eta garai bateko Galiziako zaldi arraza, aintzinako gauza bitxi bat bezala gertatu da, han hemen ale banaka batzuk besterik ez baitira ageri.

Larretokiak kentzearekin abereak urritu egin ziren; baserrietako familien sostengua abere hoiexek ziren, ordea eta ondoren, etxean ez zegoelako denentzat janik, jendea Galiziatik kanpora atera zen lan bila.

Egia da, Galiziatik, beti atera dela jendea beste lurraldeetara; baina gerra ondoko urte haietan askoz gehiago irten zen.

Bestalde, piñu sartzeko lan horretan baserritar batek baino gehiagok egunero-ko jorrala irabazi ahal izan zuen; baina Villabacú-ko preso politikoez ere, egin zuten mendian lana franko.

Zergatik hartzen du mendiak su?

Honexegatik edo horrexegatik esatea txotxolokeria izango litzateke, motibo asko da tartean; baina ez da ahaztu behar, lehen esan dugun bezala, bertako baserritarren kontra sartu zirela piñu; eta orain ere, baserritarrak ez dituela gogoko piñudiok; askoz gutxiago gainera, piñu botatzeko garairako agindu zitzaiona, ez zaio-ala eman oharu denean.

Sua sortzea oso erreza da piñu arteko edo azpiko zakarreen. Txilarra da asko lur haietan eta txilarrak, ezerik ere, erraz su egiten du; orain gainera, txilardi hoiek, erretxiña darioten piñukoskorrez eta piñu-hosto mehe iharrez josiak daude. Udako beroaldietan, eguzkiak jo egiten duenean, krital bat nahikoa da alboko zakar iharri-ri su harreratzeko.

Ondoren, hauzoko baserritarrek, Galiziako piñudiei iraun eratzeko gogorik ez badaukate, bistan da, suak mendi guztia erreko duela.

ICONAren jokabidea ere kontuan hartzekoa da: sua estaduko mendi sailetan badin bada, saiatzen da itzaltzen; baina erretzen ari dena hango baserritar baten piñudia baldin bada, hor konpon, esaten du; zenbait aldiz, baserriak berak erreteko arriskuan egonik ere, egin du hori.

ICONAK jorrala franko pagatu zuen piñua sartzeko garaian, eta orain ere, ba-

GALIZIAKO PIÑUDIAK NOIZNAHI SUTAN

LURGINTZA

Nekazarien Elkartea

BASERRITARREN ZERBITZUTAN

Zona Residencial Paulo VI - 7
Urrutizkila, 81 14 31
Andia 7, 1.º
Urrutizkila, 65 16 33

AZPEITIA
TOLOSA

soak zaintzeko eta suak itzaltzeko dauzkan langillei ematen die ogibidea; baina gailegoei ez zaie ahaztu, beren herrilurrak eta larretokiak kendu zizkiela eta hori ez diote barkatzen; ez eta bere piñudiko sua itzali orduko ICONAko abioiak alde egiten dutela...

Ehiztariek ere ez dute batere mesederik; izan ere, metroko sasia eta zakarra dagoen tokian nola ibil ehizean? Bestalde, piztirik ez dela akabatu behar esanez ari dira; eta hola, otsoa azaldu da, sekulako kalteak egin ditu ganadutan eta gizona bera ere atakatu du. Azeria erruz ugaltu dela ez dago esan beharrik ere, gustoko bizilekua baitu sasia, sastraka eta zakarra.

Mesedea zenbait egurzaiek izan du. Suak pasatako egurra merkexego saldu dute; baina erosi, hutsean, eta sekulako negozioak egin ditu zenbaitek.

ICONA, halere, suak, pasa dituen mendiak berriz piñu sartzen enpeinatua dagoela, dirudi. Egin behar litzatekeena, belar hazia botatzea da eta horrela berriz ganadua sartu ahal izango litzateke. Zuhaitza sartzekotan ere, hosto zabala duen eta neguan hostoa galtzen duen zuhaitza sartu behar litzateke, bigarren aldiz segidan piñua sartzeko lurra zeharo hondatzen duela ikusia eta ikasia baitago.

Galizia galdu dituen mendiengatik negarrez dago. Udaro ikusten dira mendiak sutan. Urtero milaka hektarea erretzen dira. Hasera batean ICONAren sailak erretzen ziren batipat, orain partikularren sailak ere bai. Batzuetan mendia suak hartu egingo du, besteetan eman egingo zaio, eta jendea ohitzen ari da horrekin ere.

Lehen hazia erein zuten, orain uzta biltzen ari gara, dio hontaz idaztean Felix Carreterok. Gerra ondoko nekazaritzako ministroek badirudi, "gaurko ogia eta biharko zuhaitzak" zutela helburu. "gaurko ogia" izatea lortu zuten, noski; bukatu ziren behintzat ogi zuririk ez zen urteak; baina "biharko zuhaitzak" Galiziako ganadu taldeak desegin eta baserritarrak hondatu ditu.

Hori Galizian, eta, Euskal Herrian zer? Hemen ere zerbait horrelako gertatu ote den, edota, gertatzen ari ote den susmoa daukat. Non dira garai bateko artaldeak? Non larrebehiak edo behintzat larretokiak? Haragia sor daitekeen tokian merezi al du egurra produzitzen jarduterik? Azeriak, basurdeak eta piztiak ez al zaizkigu gehiegi ugaltzen ari?

Besteren buruan eskarmentutako ba-giña !!! ●

JOXE ALKIZA

NORK KUKURRUKU!!!

OLLARRAK

OLLOTEGIAN?

Ez. FAGOR'ek

sukaldian

GIZON, EMAKUME ETA HAUR MOLLARRI JANTZITEGIA

Iñurritza

Zarautz

Transportes **anzkar** s. a.

ERAMAN - EKARRIAK, KAMIOI AUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca.

Astean Irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz, Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak.

Hernanirako bide nagusian, ERGOBIA auzoan, DONOSTIAN.

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

MUEBLES

URRETA VIZCAYA

1920'an sortutako etxea

ERREDIZAK - EDERGALLUAK

EGIN - GAIK eta AURRE - KONTUAK

POSTAS, 48

GAZTEIZ (Vitoria)

JOSE ZINKUNEGIREN OPTIKA DONOSTIAN URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernanl, 4

DONOSTIA

ATEATE OPARIAK

GAI TA IRUDI POLITENAK

Victor Pradera, 2
(Esquina Zubieta)

DONOSTI

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira
ganadu on, indartsuak,
Eta nora jo jakin bear du
baserritar burutsuak,
Berebiziko aragi pillak;
gañera esne putzuak,
Olek guztrak berekin ditu
Fanderla'ko pentsuak.

FANDERIA

ERREENTERI

ETXEKO - ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE
ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

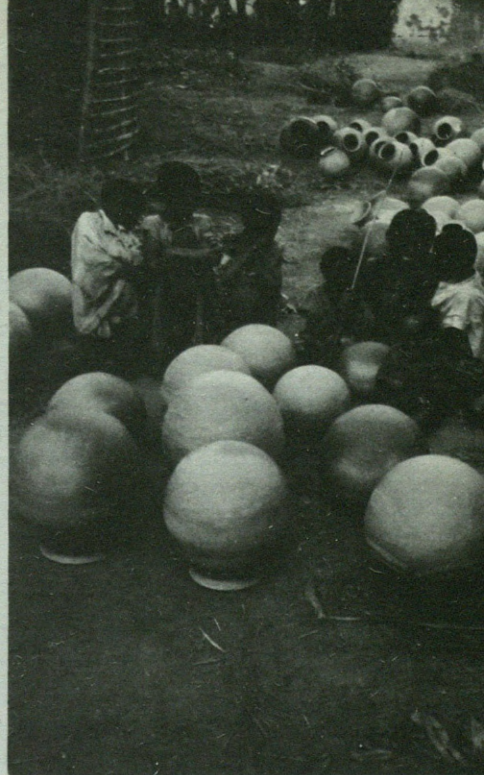
JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz egiten ba'dezu
ATOMIZADO LAGARTO — jaboia eraili beti
Eskuz ba'zabiltz, LAGARTO — jaboia bear dezu erosi

JABON LAGARTO, garbiketarako jaboi bakarra
Etxeko-andrearentzat neskamerik egokiena.

¡JABON LAGARTO!

BURUNDI

Irratiek eta aldizkariak jakin eraziko zizuten hemen gertatu den aldaketa. Burundiko buruzagitza aldatu digute, eta dagoeneko bi izen eman digute, bata lehen-dakariarena eta bestea bere lehen ministroarena. Egutero entzuten dugu irratia, eguerdian eta ilunabarrean, berriak jakin nahirik. Orain arte bakean egin dira aldaketak; buruzagitza zeuden batzuk espe-txean ote dauden, baina lehendakari izana eta bere laguntzaile inportanteenak beren etxetan omen daude ondo zainduta. Pro-bintzietako gobernariak denak aldatu di-tuzte, eta berriak denak militarrek omen dira. Lehendakari berriaz ezer gutxi dakigu. Hala ere irratia dioena egia ba-da, badugu itxaropenik. Herriaren eta he-rritarren alde mintza zaizkugu, lehenago-koen jokua gogor salatuaz. Militar kontse-iliaren hizkera, atzoko gezurrak baino a-tseginagoa zaigu. Gobernu zaharrari egi-ten dioten kritiketan egia asko dago, hala ere obretan ikusi arte zai egon beharko dugu.

Igandean da herrialde hontako go-bernuaren aurkezpena. Gobernari berria gizon jatorra den hotsa heldu zaigu, eta ho-rra izango den esperantza dugu.

Irratiak azken berrietan esan digunez, buruzagi berria izendatua omen da, eta baita bere laguntzaileak ere. Denak izen berriak dira. Aldaketak handiak izango omen dira. Itxura ona hartu du behintzat. BAGAZA lehendakari berria soziologoa dugula diote. Gizon gaztea oraindik 30 urte. Gizon langilea eta gogorra omen da, bere lantegian gogotik saiatzen dena, ta-berna bidean inoiz ikusten ez dena. Hori dela edo, zigor handia eman die taberna-riek; astegunez ezin dezakete tabernarik i-riki. Larunbatean bakarrik ireki de-zaakete, eta arratsaldeko ordubietatik zaz-pirak arte. Aldaketa handia da hau. Batez ere, despatxutan lan egiten zutenak maiz joaten ziren. Nekazariak beren etxetan egiten dute platano-ardoa; behar beha-rrazkoa dute; ura urrutu dute, eskasa eta txarra gehienetan. Tabernariak tabernak utzi eta nekazaritzari heldu beharko dio-te.

Nekazaritzarako ministerioa asmo handiekin azaldu zaigu irratia eman di-tuen berrietan. Hau izango da ministerio inportanteena. Lehenagoko politika latz kritikatu dute, esanaz lan asko egin dela kanpora saltzeko produktueta (kafea eta...), nahiz eta nekazarien sorroetan ja-nari gutxi eta eskasa sortu. Orain, diotenez, lehenbizi janariak ugaritu behar dira, ber-takoentzat eta lurra lantzen dutenentzat, nekazaritza indartu behar da. Horrekin kanpotik datozen janariak gutxituko di-ra eta bertakoak ugarituko eta hobetuko.

ANAITASUNA eta ZERUKO ARGIA ongi hartu ditut. Gogor ari zare-te Euskal Herrian, aurrera jarraitzeko bi-deak erabakitzen. Ordua zen, nahiz eta o-raindik zaila izan, herri bakoitzak eta... beren iritzia eta nahia agertzea. Hori zi-gortzeko prest daudenak badira oraindik.

Hemengo herritarrek honela diote: "Gertatu behar zena gertatu da". Hemen han bezala agintariak hilketa asko egin di-tuzte, baina gaur berak dira menperatu-ak. Menperatu nahi izan dituzten inozen-teek, gaur, beren indarra agertzen dute. Hemengo jendeak doai berezia du gerta-karien zergatiak eta arrazoiak sakontzeko eta biltzeko. Guk beste modu batez azter-tzen ditugu gertaerak.●

Burundi, 1976 Azaroak 12

Beltzen arteko "apartheid" -a

Burundi-n Afrika erdialdeko estatu tipu eta pobre hartan, azaroaren 1ean, Do-musandu egunez, gobernu aldaketa biz-kor bat gertatu zen. Han ere, beste asko-tan bezala, militarrek zeuden agintari, e-ta militarrek izan dira berriro, bata best-ea bazterturik, boterea kolpe bidez esku-ratu dutenak.

Lehen ere militar bat zen lehendaka-ri, Michel Micombero. Honek hamar urte zaramatzen agintaritzan. Eta lehendakari berria ere militarra da, Bagaza kolonel-or-dezkoa. Militarrek izanikere, eta agintea kolpe bidez erdietsi, gobernu berriak itxa-ropen handia sortu du, lehengo politika neokolonialistaren ukatzaile, eta, bera, baztertzeko asmoz agertu delarik.

Burundik, "independiente" azken ha-malau urte hauetan, (1962. urtetik), ekonomia-aren aldetik dependentsiazirik es-tuenean dirau. Han ere lurralde aberatse-nak atzerriarren eskuetan ziraute, eta hauek beren interesen arauera erabiltzen zituzten, exportazio produktuetara, kolo-nial produktuetara (kafea batez ere) zeha-ro emanak.

Lehendakari berriak badu zer aldatu-rik. Laborantza da Burundiren aberasta-sun bakarra. Bestalde, Afrikako erresuma jendetsuenetakoa da. 27.834 km2 eta 3,5 milioitik gora bizilagun. (Euskal He-rria-aren hedadura edo, eta Euskal Herria baino bizilagun gehiago). Horrek laboran-tza politika dinamiko bat eskatzen du. Ka-fea esportatuz janariak inportatzeak ez di-rudi biderik egokiena. Bide berriak urratu behar, nahi eta nahi ez. Hala ere usadio zaharrak hausten, loturak eteten, inguru-nearen eraginetik bereizten eta, batez ere, zenbaiten pentsamoldea aldatzen badago-

ke oztoporik eta trabarik.

Bestalde, Burundi hiru etnia desber-dinek jendazten dute. HUTUak (ehuneko 85), TUTSIak (ehuneko 14), eta TWAK ehuneko 1). Hiru etnia desber-din izan arren, sistema hierarkiko batetan integraturik zeuden, hirurak hizkuntza bera (kirundiera) erabiltzen dutelarik. Sis-temaren barruan TUTSIak, abeltzainak eta azken etorriak, ziren nagusi, lehenda-kari eta agintari. HUTUak, laborariak, "hutu" izenak kirundieraz adierazten du-enez "zerbitzariak", TUTSIen zerbitzari-ak izenak ziren. TWAK, berriz, guk "pyg-meo" izenarekin ezagutzen ditugunak, ba-soan bizi dira, zeharo bazterturik eta pa-ria bezala trataturik. Hauk ziren eta dira sistema barruko lurrontzizgileak.

Europar kolonizatzaileek eta Elizak ezberdintasun hau gutxi beharrez, handi-agotu egin zituzten, politiko, ekonomiko eta eliz hierarkia guziaz etni hierarkia-aren araueta moldatzen eta finkatzen zutela-rik. Sistema zaharrak zirauen bitartean ez zegoen problemarik, baina sistema eten de-nean, mentalitateak, ekonomi moldeak, gizarte harremanak eta... erlijioa bera al-datu direnean, garai batetako hierarkia eta bakar batzuen jauntxokeria jasan ezi-na bilakatu da. Hutuak indar hartuz joan dira eta Tutsiak ezarritako etnarkia-aren aurka altxatu dira behin eta berriro. Hala ere, orainharte, Tutsiak irten dira garaile, eta Hutuen artean egin dituzten sarraski-ak ez dira nolanahikoak izan (100.000 e-do, 1972. urteko maiatzean hildakoak).

Micombero izan da, independen-tziaz geroztik, etnarkia honen sustenta-tzaile sutsuena. Mikombero bazterturik ez dakigu, artean, Bagazaren berririk.● A.E.

FEMINISTA, DONOSTIAN

Linda Jenness Ipar Ameriketako emakumeen mugimenduaren sortzailetariko bat da; sozialista iraultzaile bezala definitzen da eta WO-NACC -Womens National Abortion Action Coalition- eta IV. Internazionalako SWP -Socialist Worker's Party-n sarturik dago. Beste liburu batzuen artean "Feminismo y socialismo" deritzana idatzi du eta 1972an, Nixonek irabazi zituen hauteskundeetan, lehendakaritzarako kandidato izan zen, "ez irabazteagatik, komunikabideen bitartez herriari bitzegin ahal izateagatik batzik". Hilaren 8an Donostian hitzegin zuen, Ipar Ameriketako emakumeen mugimenduz. Hona bere saioaren laburpen bat.

BORROKA GIROAN SORTURIKO MUGIMENDUA

Emakumeen mugimendua Ipar Ameriketako duela hamar bat urte jaio zen. Bere sorreran izan zuten zerikusirik beltzen borrokek eta Vietnamgo gerraren mobilizazio honek, bietnamdarren borrokarekin batera, bota zuen imperialismoa Vietnamdik eta nazio honen askatasuna lortzen lagundu.

Borroka hauen radikalizazioak -beltzena eta Vietnamgo gerraren aurkakoak- izugarriko eszeptizismoa erakarri zuten; herria ordurarte pentsatzen zuena, ereligionaz, moralaz, e.a. erakutsi zitzaiona zailtzan jartzen hasi zen. Giro honen barruan sortu zen emakumeen mugimendua.

Emakumeek, aipaturiko borroka hoi bitartez, hasi ziren esnatzen eta beren egoeraz pentsatzen. Ohartu ziren bigarren mailan zeudela gizartearen barruan.

Beltzen, ikasleen eta gerraren aurkako mugimenduen exenplua jarraituz, emakumeek beren interesen alde borrokatzeko mugimendu bat behar zutela ikusi zuten.

Beste mugimenduetan eginiko lanarekin, beren mugimendua sortzeko konfiantza hartu zuten.

Bestalde, emakumeek lanean hasiak ziren; 1950ean ehuneko 20ek lan egiten zuten; egun ehuneko 40ek. Irakaskuntzan ere maila handiagoa lorturik zuten; gehienek egiten dituzte bigarren mailako ikasketak eta askok unibertsital mailakoak. Gainera, pildoraren bitartez kontrol haundia bat zuten beren gorputz eta bizitzaren gain. Hitz batean, emakumearen ohizko "izaera" aldaturik zen, baina, aldi berean, emakumea diskriminaturik zegoen. Ilargira iristeko adina aurreturik zen herrialde batean, ez zegoen behar hainbat haurtzaindegii harmak nola egin inbestigatzeko izugarriko diru pila erabiltzen zen, baina abortatzeko ez zegoen toki egokirik. Sozial egitura hura ez zela ona ikusi zuten eta bere aurka hasi.

ABORTOREN ALDE

Mugimendua kontzientziatzeko talde txikitan hasi zen, bere ideiak oso radikalak bait ziren. Talde hauek garrantzi handia izan zuten haseran; zeren emakumeek ikusi bait zuten arazoa ez zela bakoitzarena bakarrik, soziala baizik; errudunak ez zirela baraiak, gizartea baizik, eta soluzioa ere soziala izan beharko lukeela.

BERDINTASUNA, LEGERIAN, LANEAN

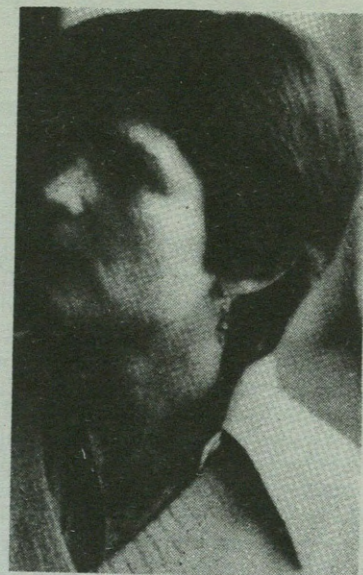
Ipar Ameriketako emakumeen borroka-ko beste puntu bat legearen aurrean berdintasuna lortzeko daramatena da. 1972an lortu zuten Kongresoak berdintasun horren alde Konstituzioarekiko enmienda bat onartzea; orain arte 50 estatutatik 34ek onartu dute, beste lauren baitza falta delarik enmienda horrek lege indarra izan dezan. Borroka hau erakzioaren eta progresiaren (sindikalistak, beltzak, txinoak, e.a.) arteko bilakatu da, salbuespen batekin, Komunista Alderdiarena, ez bait du enmienda horren alde jokutzen.

Haurtzaindegii falta ere beste arazo larri bat da emakumeentzat; hirutatik batek etxetik kanporalan egiten bait du. Hemen azaltzen da gobernuaren hipokresia, emakumeak beretokia etxean dagoela esaten. Hurrengo pausoa zein arazofen inguruan eta nola egituratu behar zen ikustea izan zen.

Ipar Ameriketako emakumeen arazo garrantzitsuetariko bat abortoreen legalizazioa zen. Gobernuak, Elizak eta eskubiko indar guztiek horren aurka zeuden. Baina heziketako kanpaina handi bat egin zen abortari buruz; abortoa eskubide demokratiko bat da; emakumeek, eta ez Estatuak ezta Elizak ere, dute abortoa erabakitzeko eskubidea. Abortoaz erabakitzeke eskubiderik ez duen bitartean, emakumeak ez lezake kontrolik izan bere lanarengan, bere karreran...

Honegatik zeuden gobernuak eta Eliza abortoreen aurka. (Dena dela, elkarriketan garbi geratu zen abortoa azkenengo pausoa dela haurrik ez izateko; sorkundea eragozten duten metodoak erabili behar direla), aurrez.

Elizak miloika dolar gastatu zituen abortoreen aurkako kanpainan. Abortoa hilketa dela eta haren alde dauden emakumeek hiltzaileak direla zioen. Emakumeek zera erantzuten zioten honi: baraiak benetan arduraturik zeudela bai emakumearen bizitzaz eta baita haurrare-

naz ere, berau jaiotzen denean behar bezala zaindua izan dadin.

Emakumeen lanak izan zuten oihartzunik; inkestek diotenez, 1968an ipar amerikarretatik ehuneko 20-30 bakarrik zeuden abortoreen alde; lau urtetara, ehuneko 70k onartzen zuten hori. Azkenik, 1973ko urtarrilean aborto legalizatua izan zen. Garaipen honek eragin zien beste herrialde batzuetako emakumei -inglesei, japonarrei, italiarrei...- abortoreen alde borrokatzeko.

bait dio, baina egia haxe da: emakume gehienek kanpoan lan egin behar izaten dutela beren buruak eta seme-alabenak mantendu ahal izateko. Haurtzaindegiiak lortzeko ere kanpaina haundi bat dago muntaturik.

Lan berdinegatik soldata berdinak jasotzearen, (Ipar Ameriketako emakumeek ia lan klase guztietan dihardute -kamioietako txofer, bonbero...- nahiz eta oraindik gizonek baino gutxiago aritu lan hoietan), neska-mutikoak berdin hezi daitezen, publizidade sexistaren aurka, eta abar ere borrokatzen da emakumeen mugimendua.

Sindikalgintzan ere izan du eraginik emakumeen mugimendua. Ipar Ameriketako sindikalgintza oso desarrolatua dago, baina demokraten alderdiak -razista eta sexista denak- menderatua. Hala ere hasi dira emakumeek sindikatoen barruan beren interesen alde borrokatzen eta lortu behar dena haxe da: sindikatoak langileriaren eta zapalduen (emakume, beltz, txikano, portorrikoar...) alde borrokatzea.

JOERA DESBERDINAK

Emakumeen mugimenduan hiru joera bereizten dira batipat. Alde batetik reformistak daude, indar handia dutelarik; hauek kapitalist sistemaren barruan jokatzea proposatzen dute, sistema horri adabakiak ezartzearen; beren estrategia bi alderdi handien barruan lanegitea da, hau da "demokraten" partiduan eta konserbadorenean.

Beste alde batetik "etsaiak gizonak dira" deitu daitekeen taldea dago; hauen-tzat oinarritzko arazoa gizonak dira. Talde hortako emakumeek beren buruak eta beren lagunenak reformatzea proposatzen dute.

Azkenik sozialista iraultzaileen joera da. Hauek diotenez, emakumearen zapal-kuntza propietate pribatuko sistemaren ondorio bat da eta honekin jaiotzen da, gizartea klasetan banatzen eta familia sor-tzen. Familiari beste alternatiba eta solu-zioak aurkitu behar zaizkio. Aldi berean talde hau emakumearen liberazioa bigar-ren mailako arazoa dela esaten duten "marxisten" aurka dago.

Emakumeek beren eskabideen alde bo-rrokatzeko autonomoki batu behar direla dio. Abortoaren aldeko borrokan pike-teak, manifestazioak, e.a. proposatu zi-tuen talde honek (Vietnamgo gerraren aurka erabili ziren metodoak) eta hauek izan ziren garaipena erakarri zutenak.

Emakumeen masa mugimendua propo-satzen du, emakume zapaldu guztiengana zabalduko dena eta beroien eskabideen alde borrokatuko dena.

Aldi berean alderdi sozialista iraultzaile bat behar da, emakume, gizon, beltz, txi-kano... eta zapaldu guztiak bilduko di-tuena; honek ipiniko du oinarri materiala emakumeen liberaziorako.

SOZIALISTA IRAULTZAILEAK

SWP eta Ipar Ameriketako "Gazteri So-zialistaren Aliantza" bide hortan doaz. Emakumeen mugimenduan lehen aipatu-riko hirugarren joera hori dute, eta ez du-te organizatzen bakarrik lan egin, eran-tzun teorikoak ere eman dizkiote emaku-meen borrokalari. Bestalde, emakume bo-rrokalari asko sortu dute; dato adierazga-rri bat hauxe dateke: SWPren azken Kon-gresoan -aurtengo abuztuan- delegaduetatik erdiak emakumeak ziren.

Beltzak eta txikanoak Ipar Ameriketari minori zapalduak dira, beren autodeter-minazioaren alde borrokatzen direnak; le-henak 25 miloi dira eta bigarrenak 15 mi-loi (210 milioiek osatzen dute biztanlego osoa). Batzuek eta besteek ohartu dira e-tsai berbera dutela: kapitalismoa.

Beren borrokaren bidez emakume asko sozialismora hurbildu da, eta horrela Ko-munista Alderdiarengana eta URSSere be-giratzen dute. Baina hor ez dute aurkitu benetan emakumeen borrokarako irtenbi-derik. Lehen aipatu denez Ipar Amerike-tako Alderdi Komunista ez da legeen au-rrean emakumeen berdintasuna ezarriko lukeen enmiendaren alde borrokatzen. Bestalde, URSS eta beste herrialde ko-munistetan emakumeen arazoak oraindik bizirik diraute(familia,hautzaindegi falta ...) Emakumeei erakutsi behar zaie erresu-ma hoiek lãngileak direla eta horregatik defenditu egin behar direla, baina buro-krazi zapaltzaile bat dagoela hoi en zuzen-

daritzan eta hori bota egin behar dela.

EZTABAIDAN

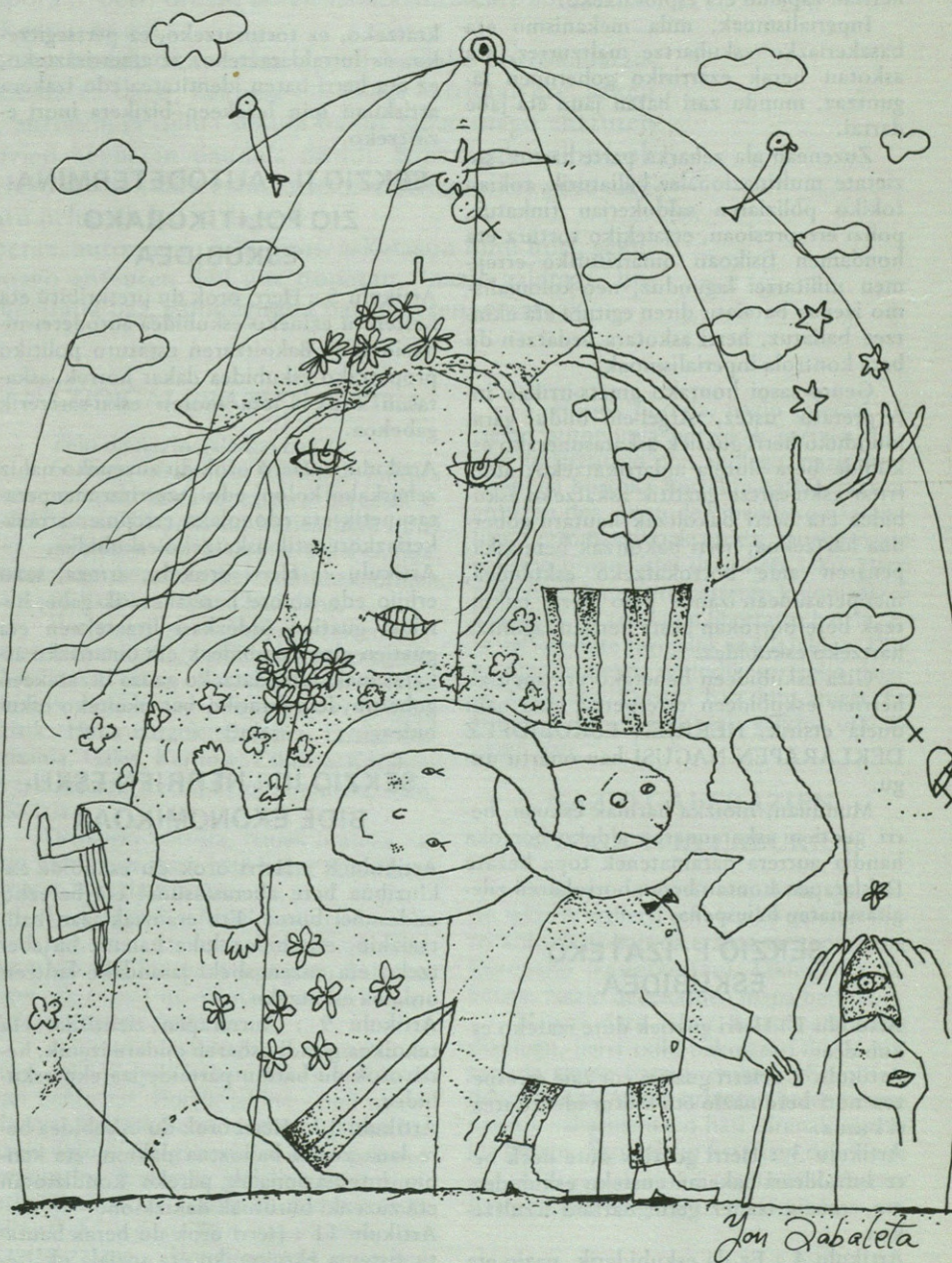
Elkarriketan hainbat puntu xehatu zen. Emakumeen liberazioa ez dela iraultza so-zialistarekin bukatuko;horrek oinarria ipi-niko duela baina emakumeen borrokak aurrera jarraitu beharko duela, autono-moki organizaturik, liberazio osoa lortu arte. Familiaz at, zein bizi molde izan li-tezkeen ere galdetu zitzaion; gaurko gizar-tean, nahiz eta komuna gisako esperien-tziak eta izan, hoiek ez daitezkeela jen-doldeentzat soluziobide izan zioen; orain-goz egin daitekeena familiari bere zerbi-tzea dela, haurtzaindegiak, garbitokiak,

jantokiak, e.a. sortuaz.

Eta gerora, iraultza egin eta gero, bizi molde desberdinak izanen direla segu-raski; bai komunalak, baita bikoteak ere eta ez dagoela hauek baztertu beharrik.

Lindak proposatzen duenari aurka egin ziotenak ere izan ziren; alegia, zergaitik sartu behar diren emakumeek alderdietan eta ez beren aldetik bakarrik organizatu eta "emakumeen iraltza" egin, e.a. (Ema-kumearen etsaia gizona dela esaten dute-nen bidetik edo zihoazen iritzi hauek).

Ordubete inguru iraun zuen elkarriket-ak, oraindik luzaroan jarraitzeko gaia ba-zelarik.●

SARRERA HITZA

Esperantza handitako denboraldiak ari gara bizitzen; orobat, ordea, kezka saketakoak ere:

— Tirabira eta kontradioz beteriko denboraldiak;

— Inperialismoaren nazional eta internazional egituren aurka munduko herriak jaikierazi eta koloni sistemei lur joarazi dieten askapen borroken denboraldiak;

— Borroka eta garaipen denboraldiak, zeinetan Estatu Batuen Batzarre Nagusiaren (ONU-ren erabakiek, Giza Eskubideen Deklarapen Nagusitik hasi eta Estatuaren Eskubide eta Eginbehar ekonomikoen Kartaraino, internazional ordenu politiko eta ekonomiko berri baten bilakuntza marrazten bait dute.

Denboraldiok, haatik, orobat dira potttegite eta hondapenezkoak, zeinetan inperialismo molde berriak nabari bait dira, herriak zapaldu eta esplotatzeko.

Inperialismoak, mila mekanismo eta basakeriazko eskuhartze maltzurrez, eta askotan berak ezarritako gobernuen laguntzaz, mundu zati baten jaun eta jabe darrai.

Zuzenean ala zeharka parte hartuz, sozietate multinazionalaz baliaturik, tokian tokiko poliziaren saldukerian tinkatuz, polizi errepresioan, etsaiekiko tortura eta hondamen fisikoan oinarrituriko errejimen militarrei lagunduz, neo-kolonialismo izenaz bataiatu diren egitura eta ekintzez baliatuz, herri askotara hedatzen du bere kontrola inperialismoak.

Geure sasoi hontako amets-irrikak interpretatu ustez, Argel-en bildu gara, munduko herri guztiek askatasunerako eskubide bera dutela aldarrikatzeko: atzerriar esku-sartze guztitik askatzeko eskubidea eta herri bakoitzak hautatu gobernua hartzekoa, herri bakoitzak bere askapenaren alde borrokatzeko eskubidea, menpetasunean izanez gero herri bakoitzak bere borrokan beste herrien laguntza hartzeko eskubidea.

Giza eskubideen benetako errespetoak herrien eskubideen errespetoa esan nahi duela etsirik, **HERRIEN ESKUBIDEEZ DEKLARAPEN NAGUSI** hau onartu du-gu.

Munduan, inoizka harmak eskuan, herri guztien askataunaren aldeko borroka handia aurrera daramatenek topa bezate Deklarapen hontan beren borrokaren zilegitasunaren baiespera.

SEKZIO I : IZATEKO ESKUBIDEA

Artikulu 1 : Herri guztiek dute izateko eskubidea.

Artikulu 2 : Herri guztiei zor zaie errespetoa nori bere nazio eta kultur identitateari buruz.

Artikulu 3 : Herri guztiek dute nork bere lurraldeari baketan eusteko eskubidea, eta erauzia izanez gero, hartara itzultzekoa.

Artikulu 4 : Ez da eskubiderik, nazio eta kultur identitateagatik, inor ere, ez masa-

HERRIEN ESKUBIDEEZ DEKLARAPEN NAGUSIA

(Argel, 1976ko Uztailak 4)

kratzeko, ez torturatzeko, ez pertsegitzeko, ez lurraldarazteko, ez atzerriarazteko, ez eta herri baten identitatea edo izakera arriskuan ipin lezakeen bizikera inori ezartzeko.

SEKZIO II : AUTODETERMINAZIO POLITIKORAKO ESKUBIDEA

Artikulu 5 : Herri orok du preskribitu eta besteretu ezineko eskubidea autodeterminaziorako. Bakoitzaren estatuto politiko propiorako eskubidea dakar horrek, askatasun osokoa eta inoren esku-sartzerik gabekoa.

Artikulu 6 : Herri orok du zuzeneko nahiz zeharkako koloni edo atzerriar menperatasunetik eta edonolako errejimen arrazakeriazkorenatik askatzeko eskubidea.

Artikulu 7 : Herri orok du, arraza, sexu, erlijio edo kolore bereizketarik gabe, herriar guztien ordezkaritza litzatekeen eta guztien giza eskubideak eta oinarritzko askatasunak defendatzeko gauza litzatekeen gobernu demokratiko bat ukaiteko eskubidea.

SEKZIO III : HERRIEN ESKUBIDE EKONOMIKOAK

Artikulu 8 : Herri orok du eskubide exkluzibua bere aberastasunei eta berezko ondasunei buruz. Eta erauziak izan baltzaizkio, eskubidea luke haietat birjabetzeko eta zuzengabeki jasandako kalteen ordaina eskatzeko.

Artikulu 9 : Aurrerapen zientifiko eta teknikoa gizadi osoaren ondare izanik, herri orok du hartan partaide izateko eskubidea.

Artikulu 10 : Herri orok du eskubidea bere lana zuzen balioztua dakion, eta kanbio internazionalak pareko kondiziotan eta zuzenki burutuak dakizkion.

Artikulu 11 : Herri orok du berak hautatu sistema ekonomiko eta soziala ukaiteko eskubidea, eta bere ekonomi aurrera-

pen bide bereziari askatasun osoz eta kanpoko esku-sartzerik gabe jarraitzekoa.

Artikulu 12 : Goian aipatu eskubide ekonomikoak munduko herri guztien elkartasun izpirituz bete behar dira, eta bakoitzaren interesak kontutan hartuz.

SEKZIO IV : KULTURAKO ESKUBIDEA

Artikulu 13 : Herri orok du bere hizkuntzan mintzatzeko eskubidea, bere kultura-ri eutsi eta hura haztekoa, horrela gizadiaren kulturaren aberastasunaren alde ihardunez.

Artikulu 14 : Herri orok du bere aberastasun artistiko, historiko eta kulturazkoen eskubidea.

Artikulu 15 : Herri orok du atzerriar kulturarik ezar ez dakion eskubidea.

SEKZIO V : INGURUMARI ETA ONDARE KOMUNAREKIKO ESKUBIDEA

Artikulu 16 : Herri orok du bere ingurumariari eutsi, hura zaindu eta hobeagotzeko eskubidea.

Artikulu 17 : Herri orok du gizadiaren ondare komunaz baliatzeko eskubidea; halanola: itsaso zabalaz, itsas hondoaz, atmosferaz kanpoko espazioaz.

Artikulu 18 : Goian aipatu eskubideez baliatzean, herri orok du begiratu behar nola uztartu alde biok: batetik, bere aurrerapen ekonomikoen beharrak, eta bestetik, munduko herri guztien arteko elkartasun beharrak.

SEKZIO VI : GUTTIENGOEN ESKUBIDEAK

Artikulu 19 : Herri batek, estatu baten barruan guttiengoa bat denean, bere identitatea, bere tradizioak, bere hizkuntza, bere kultur ondarea errespetatu dakizkieten eskubidea du.

Artikulu 20 : Guttiengoaren partaideei, inolako diskriminaziorik gabe, gaineratiko erresumatarrei bezalako eskubideak dagozkie, eta neurri berdinean eskuhartu behar dute bizitze publikoan.

Artikulu 21 : Eskubide horien ihardunpi-dea, bere osotasunean harturiko komunitatearen interesak errespetatuz burutu behar da, eta ezin justifikatu liteke lurralde osotasuna eta estatuaren batasun politikoa haustea, estatuak bere aldetik eskuarteko Deklarapen hontan aipatu pintzipioak errespetatzen balitu.

SEKZIO VII : GARANTIAK ETA ZIGORRAK

Artikulu 22 : Eskuarteko Deklarapen hontako erabakiren bat ez betetzea, komunitate internazional oso-osoarekiko eginbeharrak ez betetzea litzateke.

Artikulu 23 : Eskuarteko Deklarapen hau ez betetzetik letorkeen kalte oro, oso-osoan ordaindu beharko du kaltea burutu lezanak berak.

Nazio galeraziak

Europako barneko kolonia (koloniak oraino !), nazio txiki, etniko minoria, nazio galerazi...hainbat izenez bataiatu ohi dira nortasun juridikorik gabe bizi diren nazioak. Europa barneko "hirugarren menu" ere deitu izan zaie inoiz.

Hizkuntza bereziaren jabe ziren eta orain beren hizkuntza hori azken arnasa emateko zoriak ikusten dute, erabat zapaldua aurkitzen bait da praktikan. Kultur dinamika bereziaren jabe dira (ziren ?) eta berau landu ezinik aurkitzen dira hein handi batetan; beren ekonomia ere bestek zuzendua dakuste...

Nazio galerazi guzietan ez zaie zori berdina suertatu Estatuaren zozketa honetan : batzuk Estatu baten barnean kokaturik aurkitzen dira, berei ez dagokien zaku baten barnean bezala; beste batzuk Estatu desberdinetan zatiturik daude; beste zenbait, azkenik, berei dagokien Estatututik kanpora... Beti, ordea, beren nazionalitateari zor zaion begirapen juridikoaren egarri.

Gauzak aldatzen hasiak dira, ordea: Ipar Irlandako borroka latza- ren berri ez dakienik ez dago; Eskozia eta Gales herrietan ere, azken berriak lekuko, autonomia oihua sekula baino indartsuago entzuten da; estatuto berrien bezperan daudela dirudi. Kortzegako albisteak ere gero eta sarriago sartzen dira egunkarietako orrietan. Eta gure arte-koa, berriz, aipatu beharrik bai al dago ?

Merezi du, beraz, autonomia oihu hori, askatasun oihu hori, sekula baino indartsuago entzuten den une honetan, "nazio galerazi" ho-rien geografiari begirada bat, gainbegirada bat bederen, emateak.

NAZIO GALERAZIEN IZATEA

Zein da nazio galerazi bat ?

Sorrera, hizkuntza, lurraldea, kultura eta sozio-ekonomiko egitura bereziak e- duki arren, berezitasun horien harira bizi ez daitekeen herria da nazio debekatua; bereak ez bezalako berezitasunak dituen Estatu baten menpean bizi dena.

Horrelako nazio txikien zerrenda e- rraz luza daiteke, nahiz eta guzien egoera berdina ez izan. Batzuen kontzientziak bizirik dirau oraino, besteenak ez hain bi- zirik. Hona batzuk: Bretonia, Frisia, Ok- zitanian, Gales, Kernow, Eskozia, Katalun- ya, Euzkadi, Rezia, Friuli, Sardeña, Man, Galizia...

Orokorki hartuta, hauek lirakeke na- zio galeraziek jasan izan behar dituzten e- goeren berezitasunak:

1. Estatuak ofizialki ezarritako hiz- kuntzan, hau da, hark inposaturiko hiz- kuntzan eta kulturaren integratu beharra, berenak erabat marjinalizera eta azkenean galtzera egiten duelarik.

2. Ekonomia aldetik ere zentralismo- aren jokora egon behar, hein handi bate- tan behintzat. Hortik jakina —beti ez ba- da ere, bai askotan— ondorio gaizto ba- tzuk datoz: lan gabezia, neurritz gabezia emigrazioa, kontrolrik gabeko inmigrazioa, pribilijiatuentzat gorderiko turismo koto bihurtzea, industriaren zaharkitzea, des kapitalizazioa... Hona zergatik esan ohi den herri txikiok Europako barne kolo- nia direla.

3. Horiek horrela, nazio galerazi ho- rietan autonomia borroka sortzen dira, non indartsuago non ahulago; nazio kon- tzentzia borroka horrekin batera indarra- gotuzen doa. Joan den mendeko naziona- lismo erromantikoko ordea, gaurko nazio- nalismo progresistek utzi diete leku. Herri txiki horiek ez dute besteren kolonizazioa amets, berei zor zaien libertatea baizik. E- ta ez libertate formalak soilik jakina. Hitz batetan esateko, oraindik sortzeko dago- en bestelako Europa bat dute amets. Ez Estatu burgesek herentzia gaiztoz utzi di- guten hau.

NAZIO GALERAZIEN GEOGRAFIA LABURRA

Ondoren datorren mapak ez du orai- no lekuri erdietsi eskoletako geletan (he- rri kultura ez bait da erabat sartu oraindik Europako ikastetxeetan). Jakingarria da, halere. Nazio debekatuen mapa bait da.

Mapari dato labur batzuk erantsiko dizkiogu, herri txiki bakoitzari buruz zer- tzelada sinple batzuk emanaz. Ez ordea, denek buruz. Azken urteotan beren borro- kagatik nabarmentzen hasi direnak aipatu- ko ditugu. Espainiako Estatuan daudenak ere ez ditugu aipatuko —eguneroko borro- kak nahikoa ezagutarazi dizkigulako—.

Artikulu 24: Eskuarteko Deklarapen ho- nen erabakiak hautsiz, herri baten lepotik lortu aberastasun orok, jasoriko abantail- en itzultzea eskatzen du. Gauza bera e- san behar da atzerriko inbertsioen bidez lorturiko gehiegizko irabaziez.

Artikulu 25: Herrian oinarritzko eskubide- en kaltetan onarturiko tratatu, akordio eta tratatu ez-parekoak indarrak gabekoak dira.

Artikulu 26: Herrirentzat gehiegizko eta jasangaitz bilaka lirakekeen kanpoko fi- nantz betebeharrak indargabe bilakatzen dira.

Artikulu 27: Herrien oinarritzko eskubide- en hausketa larrienak, izateko eskubide- ari buruzkoarenak batipat, krimen inter- nazionalizat hartu behar dira, eta egileen erresponsabilitate penal indibiduala dara- mate beren baitan.

Artikulu 28: Bere oinarritzko eskubideak neurri handitan haintzat hartzen ez zaiz- kion herriak, eskubide osoa du haiek au- rrera ateratzeko, batipat borroka politi- koaz edo sindikalaz; azken finean inda- rrez ere bai.

Artikulu 29: Askapen mugimenduek era- kunde internazionalerako bidea ireki- rik behar dute izan, eta haietako borroka- riek gerrateko lege gizakoiaren babes es- kubidea dute.

Artikulu 30: Herri baten oinarritzko es- kubideak bir-eraikitzea, larregi betegabe direnean, komunitate internazionalako partaide guztiei dagokien eginbeharra da.

Europako Herri zapalduen mapa

BRETALA (BREIZH)

tean.

KORTZEGA (CORSICA)

Hizkuntza bereziaren jabe ala italiarazko dialekto baten mintzatzaile (iritziak iritzi), kortsoek tinko eutsi diote beren nazio nortasunari —hizkuntza ez bait da nazio kontzientziaren sortzaile bakarra— Inbasio ugari jasan dute beren historian zehar; bai, ordea, berenari firme eutsi ere.

1730. urtean ("Nazio kortsoari manifestoa" argitaratu ematen den urtean) hasten da berrogei urtez luzatuko den independentzia borroka: genovatarren aurka haseran eta frantsesen kontra gero, genovatarrek uhartea frantseserik saldu zietenetik hain zuzen. Ponte Nogu-ko borrokan galtzen dute gerra kortsoek, 1976. urtean. Eta orduetik hasten da frantsesen okupazioa.

Azken 50 urte honetan bizilagunen kopurua 320.000-tik 200.000-ra jaisten da, hor zehar bizi direhen "diaspora" 800.000 kortsoek osatzen dutelarik.

Erabaki denak Parisen hartzen dira. Kosta osoa frantses espekulatzaileen esku dago. Barne aldea, berriz, ahaztuegia: azken gerrakoan deseginiko hainbat zubi berregiteko dago oraino. Frantziak Arjeliatik alde egin zuenean uharteko lurrik emankorrenak handik heldu pied-noir-ei eman zitzaizkien, oso merke eta batzuetan gratis ere bai. Eskoletan bertako hizkuntzak ez du sarrerarik. Corte-n zegoen Unibertsitatea itxi egin zuten... Horra hor kortsoen letania. Eta, bienbitartean, bizitza gero eta garestiago jartzen ari da eta kanpora lan bila joan beharra gero eta larriago.

Horregatik, borroka ere indarragotzen ari da, egunkariek noiz behinkako albiste-zipritin gorritatuak besterik ematen ez badigute ere. Kortsoen oihua hango pintadetan irakur daiteke: "Francesi fora".

GALES (CYMRU)

Galestar batek, ingelesez ari denean, "arrotza" esaten dio bere buruari. "Welsh". izan ere, horixe da: atzeritar. Hori bait da anglo-sajonek beren inbasioan uhartean aurkituriko britandarrei jarri zieten izena: "welesh", "arrotz". Beren hizkuntzan, ordea, "cymro" esaten diote beren buruari, hots, "aberkide". Eta "Cymru" (aberria) da beren herriaren izena. Gaur egun, emigrazioak latzak izan arren, hiru miloe galestar bizi dira bere herrian, ehuneko 26 galestar hizkuntzaz mintzo direlarik.

1536. urtean etorri zen Gales herria Inglatterarekiko lotura pera. Baina, zenbait funtzionarioren emigrazioetik landa, herriak berean zirauen, hizkuntza ere zabalki gordeaz eta erabiliaz.

Industriak ekarritako iraultzak aldatu zuen egoera: tekniko ingles asko bertaratu zen eta langile gales asko kanporatu. Geroztik, lanik gabekoen kopurua Inglatterako kopuruaren bi adinakoa izan da beti.

Londresen halako autonomiaren itxura uzten dio Galesi (kirol gauzetan federazio autonomoak etab.) baina funtsean hori da: itxura, beste ezer baino arago. Herri kontzientzia, ordea, ez dago lo eta handik datozen albisteak ezin interesgarriago gertatzen ari dira. Laboristek, itxurak direnez, seriooki hartu dute galesarren autonomiaren arazoa.

ESKOZIA

Jatorri desberdinetako giza multzo osaturiko Eskozia (Alba, gaelikera) zortzi mende luzez bizi izan da Estatu berezi gisa: 1.707. urtea heldu arte ez bait zitzaion lotu Inglatterako gurdari.

Joan den mendean industriaren "boom" modukoa gertatu zenetik hasi zitzaizkien eskoziatarrei bestelako fruituen uztak suertatzen: lan gabezia, batzuetan, lantegi asko desegin eta Inglatterara eramatea; lan postu guti duen industria espezializatua ezartzea; kapitala kanpora joatea; demografiaren gutitzea; bertako zergak kanpoan enplegatzea; Eskozia gero eta gehiago ingelesaren plazaretako "koto" eta "reserba" leku bilakatzen joatea...

Egun, ekonomiko eraginez sorturiko borroka eta nazio borroka bat egiten nahiko lan badute eskoziarrek. Izan ere, hizkuntza galduz gero (ehuneko 16 bakarrik dira galikera mintzo direnak), asko ahuldu bait da askorengan nazio kontzientzia. Eta hori, inor engaina ez dadin zortzi mende luzez aske eta burjabe izan den herrian.

ZERDEÑA (SARDIGNA)

Dozenaka inbasio jasan dituen uharte honetan nazio bat sortu da, zalantzarik gabe. mendeen buruan. Hizkuntza bereziaren jabe da. "Carta de Logu" delakoak (bertako Lege Liburuak, alegia) 1827 urtearte gorde zuen bere balioa.

Kultur prolematik at, ekonomiak planteatzen duena ere latza da: bertan sortzen den materia prima osoa kanpora eramana izan ohi da; bestaldetik, bertan petrolikimika industria sortuz atzerriazari eta laborantzari kalte handiak etorri zaizkie eta honek, besterik gabe, miloe erdiko gizonen emigratu beharra ekarri du.

Une honetan, nazio mugimendua bisten da eta, bide batez, ikuspegi sentimental hutsetatik libratzen.

FRIULI (FRIUL)

Herri askoren gurutzaleku gertatu izan da beti Friuliko lurraldea. Longobardo eta bertako artean Patriarkado bat sortu zuten 1077. urtean. Geroztik, noiz veneziatarren pean, noiz aurtiarren pean bizi izan zen, Italiarekin lotu artean.

Italiak ere ez zuen erabat asmatu 1964. urtean Friuli-Venezia eskualdeari estatuto berezia eman zionean: Friuliren berezitasunik ez zuen onartu ez eta bertako prolematika konpondu ere: industririk eza, laborantza berritu gabea, kolonial gisako turismo leku bilakatzea...

Azken urteotan "Movimiento Friul" delako bat sortu da.

OKZITANIA (OCCITANIA)

Badu Okzitanik bere hizkuntza "oc" delakoa, trobatoreek maila gorentara eramane zutena, hain zuzen. Gorde dit, halaber, mendeetan zehar bere berezitasunak. Ez du, halere, sekula juridiko nortasunik izan. Nazio kontzientzia garbiegirik ere ez: benetazko eta sakon sakonetik dugu "nazio galerazi" beraz. Bizilagunak 27 miloe dira guztira eta ehuneko 10 mintzo da okzitanoz.

Frantziako Iraultzak Okzitaniko emigrazioa bultzatu egiten du: Parisen kokatzen joan diren funtzionario txiki eta enplegatu asko (maisu, bulegari, ferrobiliario etaba...) hemengoak dira sortzez. Azken 150 urte hauetan hiru miloetan gutitu da Okzitaniko bizilagunen kopurua, hirutatik bi Parisa joanak direlarik. Eta, jakina, bertako industria pobretuz joan da.

Azken gerra ostean sartu dira, hemen ere, autonomista taldeak. Ez asko, baina bai batzuk... eta preso altxatuak izan direnak ere badira autonomista horien ar-

PRESOAK KALERA

EUSKAL HERRIA DAGO
ASPALDIAN TRISTE
ETENGABE ARI DA
AMNISTIAN ESKE

ASPERTUKO DENIKAN
EZ DUGU GUK USTE
PRESO DAUDEN ARTEAN
HORRENBESTE GAZTE.

ZIENTOKA OMEN DAUDE
PRESO HEMEN TA HAN
EGUARRITAN ETXEAN
TURROIRIK EZIN JAN...

HERRIEN ALDE JAUNAK
EGIN HAINBESTE LAN
'TA EZIN ETXERATU
ZEINEN TRISTEA DAN

DEMOKRAZIA DABIL
HITZETIK HORTZERA
DEMOKRATA OMEN DA
GAUR SUAREZ BERA

HORI EGIA BADA
PRESOAK KALERA
GUTXIENEZ BIDALI
GABONAK ALDERA.

ASPALDI ENTZUN DUGU
HAMAIKA HITZ EDER,
ZUZENAK OSO GUTXI,
GEHIENAK OKER

EZ BADIKA PRESOA
ETXERATZEN LASTER
EZ DIZUGU SUAREZ
SINETSIKO EZER.

EGUBERRITARAKO DENAK ETXERA

Orain gartzeletan ehun eta berrogeitarik euskaldun daude eta bostehun desherriaratu etorri ezinik. Honek garbi dio, azkeneko amnistia-lege delakoa huts eta ustel izan zela Euskal Herriarentzat, berez motza zena kunplitzean are eta motzagoa gertatu delako. Honegatik guztiagatik preso nahiz exilatu denen itzulera eskatzen dugu. "Eguberritarako denak etxera".

Amaika gai nerabilen buruan lantxo hau egin aurrez. "Euskal Herria batasunaren hildoa" (ez ote gara gauza esukaldunok elkartasun on bat osatzeko, oztopoz eta etsaiez inguratuta gaudelarik?), "Sozialismoaren batasuna" (honek ere merezi luke toki apur bat sozialismoak daukan indar eta geroa ikusiaz), "Gudaroztearen eragina" (ohartzen ahal gara oraingo politikaren lau aldeetatik gudaroztearen influentzia nabari dela?), "Katalanen politika", "Etikaren beharra".

Ezin ordea. Presoek eta aldeginak ditut bihotzean sarturik eta beste edozein ideia ez du kemenik horren aldean. Eguberri ingurutan sufrikarioan daudenak datozkit burura eten gabe, aldi oroz. Ez dut irtenbiderik. Aurten ere hauxe dut derrigorrezko gaia eta eginkizuna.

Urte batzu dituela "Sasi Urteberriaz" ihardun nuen. Juergak, uiskiak, txanpanak. Hau ote dugu kristau Eguberria? Ala ustelkeria zaharra? Onela nioen: "Ezer ukitu gabe, ezer aldatu gabe, bizimodu berria nahi izatea alferraren ametsa eta zoroaren miraria da. Barne-muinetan berri haundi bat egin behar dugu eta berriro jaio, Izpiritutik jaio".

Bi urte direla, Suenens Kardenalaren "Eguberritako Otoitza" euskaratu nuen: "Gugan gizonen esperantza denak eramateko, baina baita beren atsekabe denak ere, emaiguzu arnasa, edo hobeki zure Arnasa. Eliza lekukotasun bat izan dadin munduarentzat, eta honek kristauak ezagut ditzan beren begiratu argitsu eta lasaia, beren bihotzaren berotasunean eta baikortasun ezin suntsitu hortan".

Eta ihazko artikuluan, "Aldaketa giro" izenpekoan, Amnistia eskatzen nuen, ezinbesteko baldintza bezala anaitasuna izan dazagun. "Bakearen bidea amnistia-tik pasatzen da: Eta Bakearen Eguna Urteberriaz ospatzen baita, izan dadila orain emana barkamen orokor hori".

Harrez gero beste urtebete oso bat pasa aldaketarik ikusten ez dela preso eta

desherriratu buruz. Eguberriak, hortaz, zertarako, bakeatzerik ez baldin badugu?

Oroitzen naiz Lizardiren poesia hartaz, "Xabiartxoren eriotzaz". Xabiartxo hiltzen zaie Gabon gauean, eta mutiko kantarien taldea etxera datorkie beren abes- tiekin, ustez, alaitzera. Lizardik esaten die hildako haurtxoaren seaska ondoan kanta dezatela, aingeru berri bat baitago zeruan.

Baina urtekeez baitute besterik gabe aldegiten, hainbesteko ura joan baita zubipetik, Euskal Herriak zigorraldi latzak jasan behar izan ditu, hortik eta hemendik, eta, zalantzarik gabe, bere kristau fedea kolpe gaitza hartu du, Elizaren beraren jokabidea behar bada izan ez delako hain txukuna. Egun ez gaude Gabon kantetarako hildakoen hilobien ondoan.

Nik neretik aipatuko dut orain-eta barka- Aiton-amonak doi-doi ezagutu nituen. Ama gazterik hil zitzaidan. Aita berriz berrogeitamaika urtez, Calvo Sotelo hil zutenean. Gero gerratea. Bizkaiko frontean, hoteitamasei urte zituela anaia zaharra hil zen Lemoaitzen, Lemoako mendietan, eta handik egun pare batera, leku berean, hogeituroko lehenak. Gare tristeak. Frantzia, ania gaztea eta biok preso. Eta halare gaintzen da dena, guztia aguantatzen da, nola edo hala.

Ezkondutakoan, beste kontua hasten da. Seme-alabek inguratzen zaituzte. Hauen gaitzaldietan, arriskualdietan, bai, larritasun ezin esatekoa. Ikusi izan ditut gurasoak negarrez, seme edo alaba hil zitzaielako, umetan, edo gazterik, edo heldurik. "Hobe nuke ni hil banintz haren ordez" esaka. Gero, politika borrokak direla medio, ezagutu ditut, ditugu, horrelakoen antzekoak. Nere begirapen guztia- rekin erazten dut txapela eta makurtzen naiz holako zoritxarrak eramandakoen aurrean.

Holatsuko bat bilakatzen da semea, edo

alaba, edo anaia, edo arreba, edo aizpa, edo emaztegia, edo senargia katepean dagoenean. Nik Carabanchel-en dut semea. Eta egia, nagoen tokian nagoela, ari naizen arazoan ari naizela, ez dut buruan beste asmorik, beste gogoetarik. Beti "Hura" aurre-aurrean, beti "Haren" kezka, beti "haren" oroia beti "haren" zoria. Eta hori bera, seguru nago, gertatzen da familia guztietan. Izan ere, maitasuna gehixeago izan ohi da gurasoena seme-alabekiko alderantziz baino, maitasuna "jai" egiten da, eta hala behar ere, landare berriek maitasun-behar haundia dute.

Kasu aipagarri bereziak badira, gainera, horien artean. Bat esateko, Pio In-txautsirena jarriko dut. Bera eta bere emaztea gartzelan daude eta baita beroien bi alabak ere. Lau, alegia, familia bakar batetik. Gehiegi ez ahal da hau? Ez ahal dago munduan legerik hori egitea debekatzeko duenik? Hala behar luke behintzat, zuzentasunik balego.

Bitartean, referendumen hotsak eta irudiak iristen dira gure begi-belarrietara. Oraingoan elebitasun oparoa eskaini digute. Barra-barra dabil euskara ustekabeko paperetan. "Gaur boza ematen baldin baduzu, bihar erabakiko duzu zer den hoberena gure herriarentzat... harreman sortzaileei bidea iriko diotenak... nola ar- rrisku gabe aldakuntza egitea... Euskal Herriaren kezken irtenbidea dauka... hit- zegin, herri horrek, inork zure ordez era- baki ez dezan... Euskal Herriak zure eran- tzuna espero du... "Eta abar.

Euskal Herriak espero duena da ehun eta berrogeitamarrok irten daitezela katepe- tik eta bostehunok itzul daitezela. Euskal Herriak espero du giza-eskubideak behar bezala errespetatuko direla, eta orobat, he- rri-eskubideak. Euskal Herriak espero du seme-alabek inguruan edukitzea, askata- suen begituzte, bere etorkizuna berak ta- jutzea.

Lizardiren fede haundia ez dugun arren, giza-fede eta herri-fedeari irmoki eusten diogu. Herri bortitza da Euskal Herria. Herri gogorrak maite ditu munduak.

Estualdietan sendo iraunez, GORA BIHOTZAK, MAITEOK. Laster dator e- guna. Zatozte lehen bai lehen. Euskal He- rria zuen zain duzue, besoak eta bihotzak zabaldurik. Zuen premia daukagu.●

I. BUJANDA

deportes

Jator jantzi
nahi baduzu

kirolak

Avda. España, 4
DONOSTIA

Abertzaleok!

Asmo, ideia, alderdi, kolore, mota guztietariko abertzaleok! Baina hori bai... abertzaleok!

Jaialdi honen antolatzaileek zeuei gaur hemen hitz egitea eskatu didatenean, berehala lorietan erantzun diet baietz. Horrenbeste ehunka abertzale gartsu ez baitugu noiznahi begien aurrean ukaiten. Eta gainera, gehienok hemen gazteak izanik, zenei gaur hitz egitean Euskal Herriaren geroari mintzo natzaiola iduri bait zait.

Adiskideok, azken berrogei urte hauetan behintzat Euskal Herriak-Herriak diot- ez du zigorra, malkoa eta odola besterik ezagutu. Baina zer lortu dute? Horra hemen fruitua; Abertzaleok... sinets: IRABAZI DUGU!

Euskadiri, sortzeko ordua heldu

Gure Herria, gaur egun, esnatu egin da. Bere burua ezagutu egin du. Bere bidea igarri, sumatu. Bere indarrak oharatu egin da. Euskal Herriak orai badu Helburu bat, Xede bat, Joera bat. Ez behaba oraindik zeharo argitsua. Baina Herri-Xede bat nabaitzen du bere baitan. Zerbaiten egarri dago. Zerbaiten bila dabil. Izenez eta izanez aldatu gabe, baina bere burua eguneratuz, lehenaren eskutik geroaren besoetara doa. Eta dagoneko, geronek nahi izanik ere, Euskal Herriak gaur darman xistua geratzerik ez dago. Ez onez eta ez txarrez. Ez balaz eta ez lorez. Berantegi da. Euskal Herria gaur-Nazio gisa, Estatu gisa, Erresuma gisa- sortzeko puntuan dugu. Eta sortze hori lastertzea ala luzatzea geure eskuetan dago.

Noski: IRABAZI DUGU erraitean ez dut inola ere esan nahi nekeek eta oina-zuek betikotz alde egin digutenik. Bai zera! Zoritxarrez, hortik urrun! Sortzearen minak izaten baitira bizienak eta geu hortan baikara gaur. Azken zubia gelditzen bait zaigu iragaiteko eta han haizeak joko baitu. Beren buruak azkenetan ikusi arte, inperialistek ez baitute aise amor emango.

Baina alperrik da: Euskadiri etorria zaio sortzeko ordua. Eta sortuko da, odoletan sortzen baldin bada ere.

Madrilgo Espainia hil zen

Denak dakite gaur: Europan ez dela bakea eta pauso osorik izango Peninsulako demokrazia problema nolabait konpondu artean. Eta guk aldiz ongi baitakigu: Peninsulako demokrazia problemak ez duela konpontzerik Euskadiri, Catalunyar, Galiziar beren jabetasuna aitortu barik. Hortan du etsaiak korapiloa eta hortan guk eskutan garaikundea. Horregatik diot irabazi dugula. Etsaiak oraindik beso batean ezipata erabili arren, beste besoa harapatuta baitauka errota-harri azpian. Eta erreka heldu baita eta errota gelditzerik ez baitago...

Espainia hil da. Puerta del Sol eta Marcha de Cadiz delako Espainia hil zen. Madrilgo Espainia gorputz dago. Francok berak akabatu zuen odoletan, bere polizia, zibil, salatari, eta torturatzaileen bidez. Hoiak hil dute Espainia Euskal Herrian bederen. Peninsulako Herriak oro, Na-

"Jai-Alai"ko hitzaldia

Monzon-Olaso-neko Telesforok

zioak oro irabazi dute. Geroa berena da. Azken zubia falta zaie iragaiteko baina irabazi dute. Hau ordea ez da borrokarik gabe lortu eta borroka horretan ez da geure Euskal Herria motelana ibili.

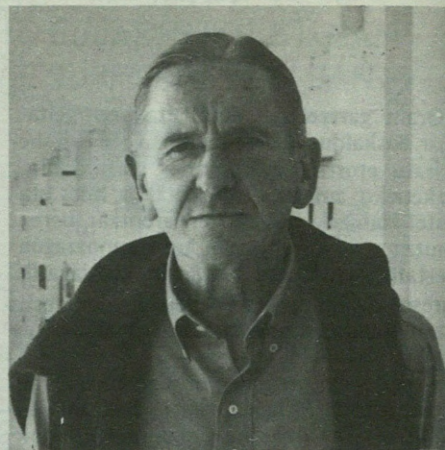
Euskadin gaur hilek irabazi dute. Presoek irabazi dute. Etxegabetuek, herbesteratuek, sakabanatuek, hanka azpian erabilitakoez irabazi dute. Eta zeuek amak, arrebak, andregaiak... Kartzetako ate aurrean, hotzez, egonean egoten ohituak. Gernikak irabazi du, Burgosek irabazi du, gudariak dute irabazi. Atzokoez eta gaurkoek, Sasetak eta Txikiak, biek irabazi dute. Eta afusilatuek... Azkuek eta Aitzolek eta, Lauaxetak eta, Otaegik eta... birritan geurea den geure Txikik! Hoiendolak irabazi du eta zeuen lanak ere: euskal kantariok, bertsolariok eta idazleok, eta andereñoak, eta ikastoletako haurrok eta mota guztietako euskal langile ez-zezagunok. Eta zuek artista eta jakintsu herrikoioak... Txilida eta, Oteiza eta, Barandiaran eta, Mitxelena eta, beste zenbait holako... mundu osoan ezagunak izan arren, Euskadi zeuen Aberri bakarizat aitortzea sekula lotsatu ez zaretanok. Zeuek irabazi duzue gudari gazteok, gauaz ihesi herriz herri ate joka ibili behar izan zaretanok. Eta zeuek... heiei atea zabaltzeko beldurrik izan ez duzenok. Eta zeuek Itziaren semeok, odoletan, oinazetan, deihadarretan, gorputzez eta arimaz torturatuturik izan zaretanok...

Etsaiak gaur ez du irteerarik. Eskua zabaltzekotan txoria joaki bait zaio. Eta estutzekotan, txoriaren atzaparrak haragi bizian barneratzen bait zaizkio. Azken berrogei urte hauek ongisko erakutsi baitigute, basakeria eta odolkeria guztiak asmatuturik ere etsaiak ez duela aski indar izan txoria hiltzeko.

Agintari Nagusi bakar bat behar dugu

Elkartasuna behar dugu, adiskideok, elkartasuna. Herriak gaur hori nahi du, hori eskatzen du eta borroka berak hortara gaitu behartzen.

Denek ez dugu bide berberari jarrai be-

harrik. Borroka mota guztiak behar ditugu erabili, Aitaren etxean denontzat baitago aski leku. Baina indar eta lan horik guztiak alperrik sakabanatu ez daitezten, bateratu egin behar ditugu eta horretarako bateratzaile bat dugu behar, euskal burruka osoa gainetik zuzendu ahalko duen Erakunde Nagusi bakar bat. Herriak hori eskatzen digu oihuka: Euskadi osoaren izenean hitz egin ahalko duen ZERBAIT. Garaia etortzean agintea hartzen ahalko duen Euskal Gobernu bat. Lehenarekin hautsi gabe, gaurkoz jantzirik, geroari begiratzen ahalko dion EUSKAL GOBERNU BAT.

Hau lortzekotan orduantxe bai... IRABAZI DUGU.

Bakea bai, baina zer bake?

Ez dugu besterik eskatzen, BAKEA. Bake gosez, bake minez, bake egarriz bizi da Euskal Herria gaur. Berrogei urte hauen ondotik arnasahartzeko ere, bere nortasuna finkatzeko ere, bere hegalez zabalduz aireatzen hasteko ere, bake beharretan baitago gure Herria.

Baina gerla ez genuen geuk hasi. Eta gerla ez da nolanahizka amaituko. Neure hitzak ondo neurtuz esaten dizuet: ez ditula bidean milaka hilak utzi, Kontzierto ekonomiko parregarri triste baten apurak lurretik biltzen ibiltzeko.

Euskal Erresistentziak, geure ustez, ez du sekulan orai bezin indartsu eta azkar bere burua nabaitu. Horregatik preseski, funtsean eta seriozki mintzatzeko ez da ere sekulan, geure ustez, gaur bezin prest egon. Baina argi eta garbi esan beharra dago ere: ez diktadurarekin eta ez sasi-demokrazia batekin, ez dela Peninsulan bakerik izango azken presoak etxeratu eta Euskal Herriari berriz ere bere burujabetza aitortu artean. Har-emanetan hasi baino lehen PRESOAK KALERA esaten dugu guk.

Hauzo tratutan

Euskal Problema, jaun andreak, Europak egun duen buruhausterik bat duzue. Ez beharba handiena baina ez txikiena Euskal problema honek kutsua baitu; eta gaur gure Herri honetan horren bizirik dagoen askatasun nahia suspertu bait zitekeen eta laister Europako beste Herri zen-

baitetan ere. Europako mapa berriz ere aldatu zitekeela denek dakigu.

Euskal problema hau beraz Europako Xantzelierietan guk uste bainan maizago eta sakonago aipatzen den arazoa da.

Espainia eta Frantziaren arteko solasetan bereziki, euskal problemak betetzen du gaur lehen plaza. Espainiak bere berrogei urte hauetako "frakasoa" ikusirik eta gora eta gora doan euskal abertzaletasunaz ohartuz, Frantziari nahi bait lioke orai euskaldungoa itotzeko laguntza eskatu.

Herbesteratuen, etxegabetuen arazoa aitzaki bat besterik ez du. Sakonagoa da mila aldiz buruhaustea. Horra zer den garbiki: "Euskal Herria joaki zait - diotsa Espainiak Frantziari - Eta erremedioa ez jartzekotan, gaur neri gertatzen zaidana gertatuko zaizu bihar zuri. Laguntza nazazu beraz zuk ni gaur euskaldungoa itotzen, nik lagunduko bait zaitut lan berean bihar zu". Hau da eta ez besterik Espainiak gaur euskaldunen bizkar Frantziari proposatzen dion hauzo-tratu dotorea.

Eta Frantziak nola erantzun?

Frantziak badaki geronek bezin ondo berak ere baduela bere baitan pil-pilean euskal problema berbera. Ez beharba oraindik geurean bezala zarataka irakiten baina bai goxo goxoki egosten. Eta badaki ongisko, Ipar Euskadi honetan ere euskal lapikoari saltatzen ahal zaiola estalkia noiz nahi.

Frantziak badaki ere, Hego-Euskadi laster Estatu bat bilakatu dela bere Gobernu, Batzar Nagusi, Unibertsitate, soziallege berezi, ekonomia indartsu eta hertzainarekin. Telebista eta irratia barne. Eta badaki ere gertakizun nagusi horrek derrigor ekarri behar diola Ipar Euskadiri bere ondorioa. Odolaren deia hor baitago eta hizkuntzarena zer esanik ez. Geografiak ere agintzen baitu eta ekonomiak berdin. Bordele aldera begira jarrita Ipar-Euskadik ez baitu basamortua baizik; eta Hego-Euskadira begiratuz geroz aldiz...

Frantziaren kezka ez da beraz kezka xorua, funtsezkoa baizik.

Baina Frantziak badaki ere eta ez baleki jakin behar luke, euskal abertzaletasunaren aurka gogorkeriak ez diola sekulan menperatzaileari deus onik ekarri. Hortaz, Espainiaren irakasbideari begiratzea aski luke. Beraz... kasu eman dezake Frantziak ere eta bere urratsak ondo neurtu. Bere orain arteko eskunarru xuriak bazterturik makila hartuko balu orai euskaldunen aurka betiko bi gauzak berak gertatuko baitlitzaizlioke berari ere: Frantziak lehen geure Herrian izana duen itzala zeharo galdu eta hemen Ipar-Euskadin abertzaletasunari su eman besterik ez. Edo zer ba? Hego-Euskadin abertzaletasunari indar gehien eman diona ez ote da ba Franco bera izan? Polizia, zibil, salata eta torturatzailerak guztiak barne? Denek baluteke beraz ispilu horretan zer ikasirik nik uste!

Frantziak euskaldunen laguntza behar izan duenean laguntza hori ukan du. Ez dugu beraz ez lotsarik eta ez beldurrik

gaur Frantziari buruz-buru esateko: Pardo-kumeok egun mintzairaz eta itxuraz aldatu badira, Gernikako haurrok ez garelako aldatu. Atzoko haik berberak garelako. Eta atzo Frantziari eman bagenion odola, gaur badiogula eskubide gutxienez eskatzeko: GIZONTASUN ETA ERRESPECTU.

Gainera... begira dezala aurreruntz eta pentsa... Argelien gertatu zitzaionari begira... gorpila ez dela egonean egoteko asmatua... eta gaurko herbesteratutakook izan daitezkeela... biharko Agintari.

Adiskideok, abertzaleok, goruntz biotzak!

Laister, Jainkoa lagun, Hego-Euskadin ikusiko dugu elkar. Hura eguna!

Preso guztiak, herbesteratutako guztiak bilduko gaituen eguna!

Orduan bai oihu egiten ahalko dugula Iruñean, Euskal Herriko Hiri Nagusian, geroari buruz esperantzaz beterik

Gora Nafarroa batua!

Gora Euskadi askatuta! ●

AMNISTIAREN ALDEKO KOMITEEI, LANGILERIARI, HERRI GUZIARI PUERTOTIK

Zinez baieztu dezakegu Diktadura hil zorian dagoela aurtengo balantzeak langileriaren eta herriko mugimenduen jaiotzea eta sendotzea dakusagu. Eguneroko burruka etengabeak eta egun berezietan nonai eta gogor Greba orokorre, kaleaz nagusiturik, diktadura eta bere indar zapaltzaileei eta legeek debekatzen dizkiguten askatasunak ekitzaz impositatu... berriz ez dira oraindik erdietsiak izan, diktaduraren une izugarrienetan bezalako odol-ixurtzeak baizik, zenbait langile eta herritar kale-tan tiroz garbitu digutelarik.

Baina bidea signaturik dugu eta aurrera bide honi geldirik ez eraziko dion indarrak aurkitzen ez delakoan gaude. AMNISTIA DENONTZAT ! PRESOK KALERA ! HATOR HATOR MUTIL ETXERA ! eta abar eta abar, deadarren oihartzuna ia Afrika ikutzen duen hego aldeko mutur honetara heldu zaigu. Ozenki eta Orokorki langileria eta herriko sektore guztiak ari direlarik inoiz ez bezalako itxaropenaz eta ziurtasunez sumatzen dugu gure askatasuna eta beraz diktaduraren deuseztatzea bere ondorio guzietan.

Hiru, Lau, zazpi eta zortzi urte hauetako egoerarik txarrenetarikoa eta gartzela erregimenik gogorrena jasatzen ari gara.

Hego aldeko gartzela honetan eta Puerto hontan, herpez gogor loturik gaituzte eta gauzak honela, egun protestatzen ari zareten ekintza ausart eta guztiz hedatu horiek bakarrik ekar dezakete guztiok askatasuna. BAINAN ERNE ! HAR DITZAGUN KONTUAN egundainoko maltzurkeriak eta azpikeriak. Gogoan dugu bai "Amnistia" izenez gu denok barruan uzteko bide izan zen azken indultoa, eta eguneroko "Amnistia Denontzat" hau moz-

tua utzi diezagukete, batzuk askatu bainan "Odol-ixuriek" aitzakiz guretariko zenbait barruan utziko lukeen "Amnistia" legetuz.

Eguno eta geroxeago ezarriko dizkiguten demokrazia itxurazko "agintariak" frankist diktaduraren jarraitzaileak izanen dira guretzat, berehala eta epe-rik gabe, frankismoaren instituzio eta tresna esplotatzaile eta herri zapaltzaileak eta beren ondokin guztiak birrindu eta funtsezko askatasun demokratikoez herria jabetzen ez den bitartean, preso guztiak kaleratuz, exiliatuak itzuliz, herri zanpatuek askatasun osoa eta politik eta sindikal askatasuna lortu arte. Beraz zer ikusi gutti dute langile-riak eta herriak frankismoaz eta "erregez" jantziriko diktaduraren jarraipena eskatzen duen "referendum" delako horrekin.

Egundaino eman ditugun urratsen eta lortu ditugun aurrerapen askatzaileraren irakaskintzak har ditzagun gogora eta jo ta ekin diezaiogun aurrera bide berari. Fabriketako eta herri enparantzetako asanbladei manifestazioei eta herri ekintzei.

Greba Orokorrari hona hemen gure erreferenduma, gure baitza.

BERA DIKTADURA ! GORA EUSKADI ASKATUTA !

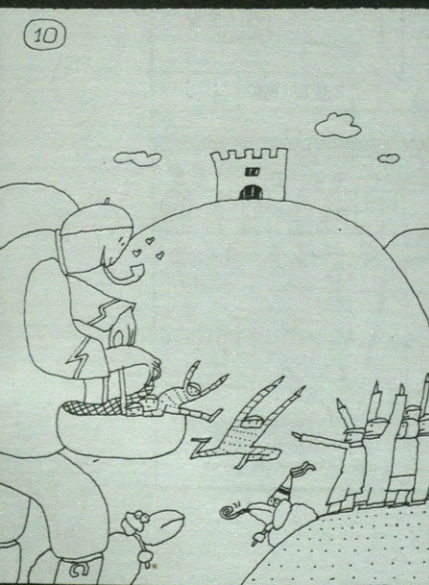
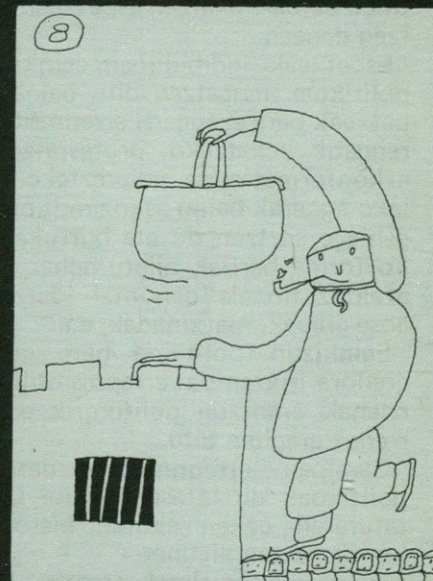
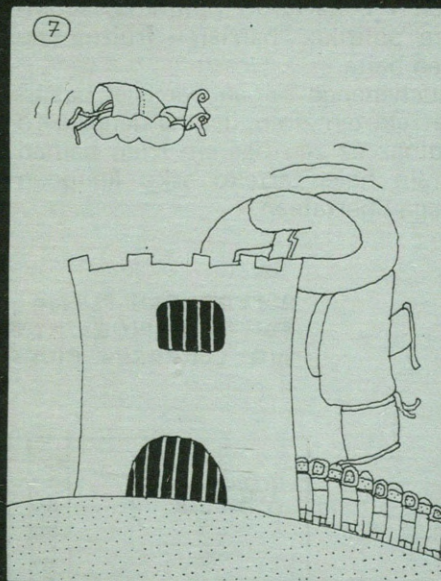
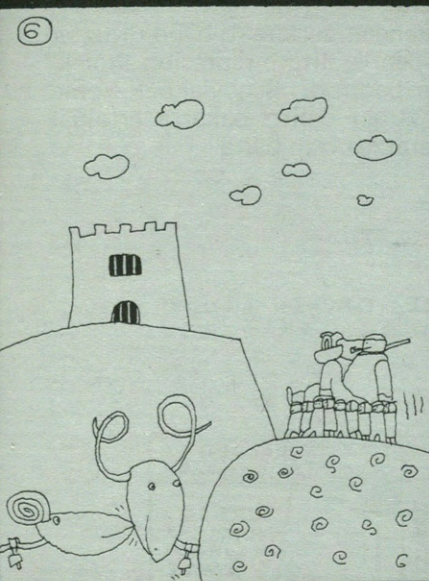
Puertoko preso euskaldunak.

Abriketa (Ugaokoa)
Arteche eta Iturbe (Basauriokak)
Gesalaga eta Ibagutxi (Eibarkoak)
Zabarte (Arrasatekoa)
Fernandez Trinkado (Bilbokoa)
Mitxelena (Errenterikoa)
Sarasketa (Oartzungoak)
Egia (Lasarteakoa)
Arrizabalaga eta Arambarri (Ondarrukoak)

bal olentzero tarz

YON ZABALETA

SEGOVIAKO IHESIA LEHEN ALDIZ

Segoviako lehen zuloaren berri liburu baten bidez jakin ahal izan dugu; bigarrenari buruz ez da orain arte gauza zehatz asko ezagutu iturri ofizialetatik ez bazen behintzat. Orain azaldu ahal dugu ekintza haren zentzu politikoa eta hainbat xehatasun zuloa egin moduaz. Lehen aldia da guzti hau argitaratzen dena.

Ihesia ez dateke anekdota maila hutsean hartu, abentura bat balitz bezala. Ekintza hau borrokaren formaetarikoa bat da eta iheslariak hori zuten buruan; bestela ez daiteke esplikatu lau hilabete paseaz egin zuten lan hura, kondiziorik txarrenean, edozein momentutan eror zitezkeala buruan izanez, hilabete batzu lehentxoago gertatu zen bezala.

Izugarrizko entregaeta autodisziplinari eskerizan zen posiblehura burutzea. Askatasunaren egarria eta are gehiago borroka barruan ere jarraitu egin behar dela jakitea izan ziren ekintza honen eustaila. Horrela bakarrik uler daiteke gainditu zirenak gainditzea, arriskatu zena arriskatzea.

SEGOVIAKO IHESIA PRESO POLITIKOEN ERANTZUN POLITIKOA

Jende askok pentsatzen duenaren kontra indibidu baten bizitza politikoa ez da bukatzen espetxean sartzen danean.

Espetxeak indibiduen eginkizun politikoak mugatzen ditu baina espetxeak bere ezaugarri errepresiboarengatik kexatzeko, protestatzeko, ezkonformetasuna adierazteko kaleko egoerak baino askoz motibazio gehiago sortzen du eta burrukatzeko forma berriak bilatu behar ditu azalduz honela denuntzi idatziak, gose grabak, matxinadak, e.a.

Eginkizun politikoak bere goien gradora irixten da: errepresiorik gorrinak erantzun politikorik gogorrenak eragiten ditu.

Garaipen errepresiboak derrota politikoak direla esaten dute, Diktaturaren azken aldiren historiak konfirmatzen digunez.

Errepresioak gizonak itotzen ditu baina ideak, nahiak eta idealak errealitatean baitatzate eta ez personengan.

Egon den bitartean errepresioa, zera da, errealitateak eskatzen duenaren aurka joatea, erantzun politikoa, hots, irtenbidetzailea konpon-tzailea egonen da. Bizi legea.

Segoviako ihes egiteko saioak errealitateak eskatzen duenari erantzunak dira, erantzun politikoak, halebria, kontexto horri zegokionak. Errealitateari hurbiltzeko burrukak ez eskapismoak eta ikusgune honetatik ulertuak izan behar dira.

Lehen-batzuek diotenez orain erdemokraziaren alde lana egiten zutenak espetxeratzen zituzten. Orain ordea demokrazia hori noiz eta nork lortu? arriskuan jartzen du-

tenak espetxeratuak dira. Halarik ere barnean eta kanpoan daudenak berberak dira.

Horregatik -kontraesanezkoa delako- presoan libertatea, askatasuna denbora gauza bat dela esaten dute zeren behatasun politikoa, egokitzeko politiko berriaren fruitua izanen baita.

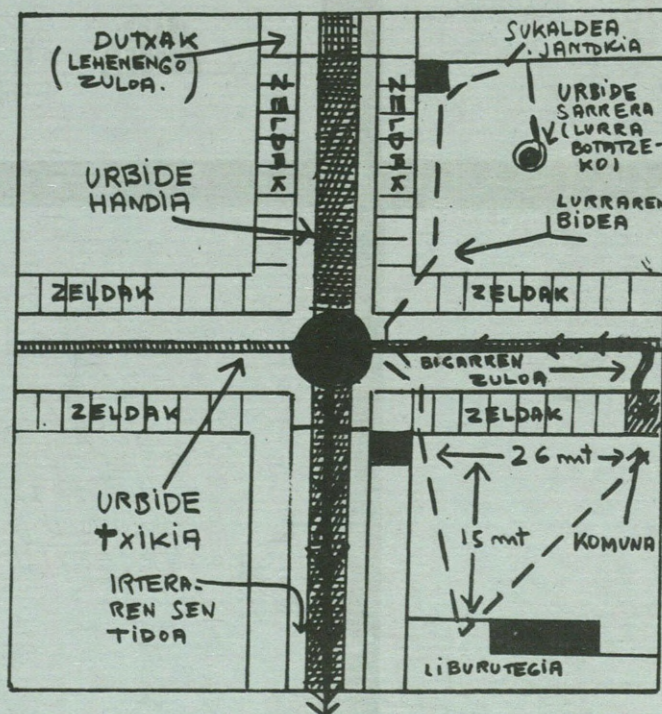
Lehenengo saioan berrogei bat ir-tetzekotan ziren. Jakina denez gero zuloaz ez zan bat ere irten baina orain haien arteko asko kanpoan dago libertatean.

Errealitatearekin egokitze berria hainbeste aldiz espetxeratuak burrukatua, eskatua gertatzen hasi baitzen.

Bigarrenean parte hartu zutenak kaleratzen hasi dira eta ate handiaz gainera.

Azkenean zertarako balio dituzten garaipen politiko-represibo hoiek? zeren badirudi, Segoviakoek kometitu zuten delito bakarra erlojuak aurreratzea izan baita.

ESPETXEAREN PLANOA. BELTZEZ DAUDEN ZATIAK FUNTZIONARIOEN TORIAK DIRA. LERRO ZATITUA LURRAREN BIDEA DA.

SEGOVIAKO BIGARREN ZULOA

“SEGURITATEZKO” NEURRIEN GAINDIK

Kanpoan “Ley antiterrorista” ezarri zuten aldi berean, Segoviako gartzelan, lehen zuloa harrapatua zelarik, “seguritatezkoak” deitu neurriak hartu zituzten. Janari gordinik sartzen ez uztea, uniforme ibili beharra, liburuaren zensura gogortzea -Espainiatik kanpora argitaraturik ez zuten sartzen uzten eta barruan ateratakoekiko ere neurri hestuagoak hartu zituzten-; luzean 26 metro eta zabalean 14 zituen patio batean ibili beharra -lehen bi patiotan ibili zitezkean... Hauek izan ziren Segoviako preso politikoei -50 inguru ziren momentu hartan- ezarri zitzaizkien “seguritatezko” neurriak. Baita hamabi lagun Segoviatik puerto de Santa Mariara eramatea ere.

Segovian gelditu zirenek behin eta berriz salatu zuten neurri haiek, seguritatearen aitzakiaz ezarriak, errepresiboak besterik ez zirela. Eta salaketa ez zuen hitzez bakarrik egin, ekintzan ere bai noski. Frogarik onena bigarren zuloa egitea eta handik ihesari ematea izan zen.

IHESI IREKIA, ZUZENDARITZA ETA (pm)K

Ekintza ETA (pm)koengandik sortu zen; momentu hartan dozena bat lagun zeuden erakunde hortakoak Segovian. Beraien eskuetan zegoen zuzendaritza eta lanik gehiena egitea, baina ihesia irekia zen eta talde bakoitzari kupo bat eman zitzaion beren artean erabaki zezaten, kondenen arabera, e.a., nor ihesegin. Izan zen talderik -PCE- inbitazioa onartu ez zuenik. Bestalde ez zezaketen denak aldegin, bestela berehala ohartuko bait lirateke funtzionarioak presoan faltaz eta hauek ez luteke oso urrutira joateko astirik izaneren.

FRANCO HILZORIAN

Iazko juizioen aurka eginiko gose grebaren ondotik ekin zioten bigarren zuloari. Lehenengoan ezagutu zuten nondik nora zihoazen gartzelako urbideak eta bazekiten non eta nola lan egin.

Hautaturiko lekua komun bat izan zen (ikus grafikoa); zementuzko horma faltso bat zegoen han eta hura zulatu behar zen lehendabizi. Koilare bat, burni bat eta harri bat -mailu bezala- besterik ez zeukaten zulo hau eta gero ireki zen dena egiteko, tresneria guztia aurreko zuloan harrapatu bait zieten. Franco hilzorian zegoen bitartean zulatu zuten pareta. Zirkunstantzi hori lagungarri izan zen jende guztia, funtzionarioak eta politiko gehienak, kanpoko berrien zai bait zeuden uneoro. Lehenengo hilabetean, zuloa egiten zihardute nek bakarrik zekiten haren berri.

Komuneko pareta zulatzean oztoporik larriena zaratarena zen. Hori disimulatze-ko hots handiagoa egin behar izaten zuten

kanpokoek: pelota partiduak patioan, oihuak -norbait deika bezala edo- galarian, mailukadak zer bait konpontzeko aitzakian... Hala ere saio motzak, hamar minutukoak edo, egiten ziren, sospetxarik ez sortzearen. Xaka bat ipintzen zen atean, komuna okupaturik zegoenaren ezaugarri, gartzelako komunek ez bait dute krisketarik izaten. Egun batean funtzionario bat sartu zen ondoko komunean, batzuek zulogintzan ari zirela; hoi patxadari esker, ez zen ezertaz ohartu. Ahal zela ez ziren bi komun haiek erabiltzen eta goikoak ere ataskatu egin ziren, jendea beste galeriara joan zedin bere beharrak egitera.

Bestalde, seguritateko sistema muntaturik zen, edozein arrisku zenean barrukoei abixatzeko.

Sei baldosako tapa egin zen hormako zulo hura estaltzeko. Ez zen igelserorik, baina beharra izan maixurik onena.

BALLETAREN ANTZERA

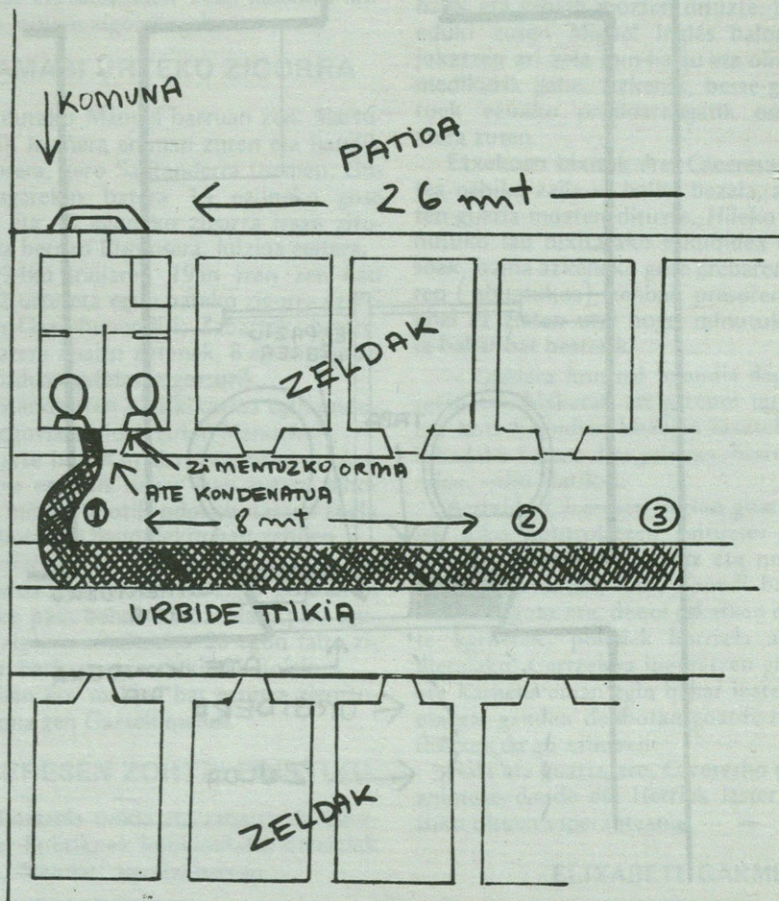
Pareteko zuloa bukatzean hasi zen benetako lana, barruan bidea irekitzearena. Uniformeren telaz eginiko hamar kiloko poltsatan ateratzen zen lurra, xakapean, liburutegiraino; handik, poltsatan edo kaxatan sukaldara eramaten zen eta, azkenik, janari ontzietan patioko beste urbide bateraino, jan-ondarrez estaltzen zelarik. (Ikus marrazkia).

Orduan ohartu ziren politiko guztiak gertatzen ari zenaz eta hasi ziren lanean parte hartzen.

Funtzionarioak ohartu ez zitezen (ikus planoan zein tokietan zeuden kokaturik) mila deabrukeria egin behar izaten zen. Balleta zirudien hark: batzuek barruan lanean, besteak oihuka, zenbait funtzionarioak zaintzen, gelditzen zirenak lurra ateratzen edo poltsak zeramatzenak es-

ZULWAREN PLANO DROKORRA

- ① UR ETA HARRIAREN PROLEMA
- ② LURRAREN LUIZIA
- ③ URBIDEAREN SARRERA (SARRERA HAU ZULOAN ATERATA IZAN ZAN FUNTZIONARIOEK ENTZUNDAKO HOTSAK)

7b taltzen... Arduraz prestatuta eta banatuta zegoen lana.

LAN GAITZA

Zulo barruan bazen zailtasunik: harri haundi bat mugitu behar, metroko ur geldi zikinetan lan egin behar, hildako arratoiez eta kakaz inguraturik... Halako ez-kotasuna zegoen, barruan jarririk zen argi instalazioak izugarrizko kalanbreak ematen zizkien lanean ari zirenei. Guzti hau gutxi bailitzan, zero azpitik markatzen zuen han termometroak. Sarritan eguneko sei orduz lan egiten zen kondizio hauetan. Bataz beste, lau lagun aritzen zirelarik horretan.

Abenduan hamar eguneko gose greba

egin zen, Erregek emaniko indultoarengatik protestatzearen; gero berrogei eguneko zigorra ezarri zitzaien, hogei egun pasa ondoren, gabonetan, barkatu zitzaiena. Egun hoiien ondotik heldu zitzaion berriro lanari.

Laster iritsi ziren urbide txikira; baina zikinez beterik zegoen eta luzatu egin behar izan zen zuloa, zaz-zortzi metro urbidearen gainetik. Urbide nagusiraino beste hamabosten bat metro zeuden; gero beste hirurogei inguru eta, azkenik kilometro bat.

Urbide txikia 30 x 25 zentimetrokoa zen gutxi gora bera; beraz, arrastaka ibili behar zen, kontu haundiz bertan ez atzera eta ez aurrera gelditzeko. Urbide haundiak eta hura jasotzen zuen haundiago batean lau hankan ibili behar zen eta azken 500 metrotan zutik egon ziteken.

LAN ARRISKUTSUA

Egun batez, lagun bat lanean ari zela, harri kaskarrak sentitu zituen buru gainean; berehala metro kubikoko lur eta harriak erori ziren, harrapatu balute bertan utziko lutekenak; urbide haundira iristeko metro bat falta zela izan zen luizi hori.

Beste behin, urbidea zulatzen ari zirela funtzionarioek zarata entzun zuten eta begira ibili ziren, besteak lanean ari ziren gainean; barruan zeudenok oinetakoen hotsagatik (presoek gomazkoak erabiltzen zituzten eta funtzionarioek materiallezkoak) antzeman zuten goian zebiltzatenak nortzu ziren. Funtzionarioek rekuentoa ordubetez aurreratu zutenarren, seguritateko sistemari esker, barruan zihardutenak inor baino lehenago iritsi ziren rekuentora. Hau gertatzean laneko orduak gutxitu egin behar izan ziren.

Sarrerako tapa ere puskatu zen behin, izugarrizko zarata ateraz eta zuloa bistan gelditzen zelarik. Momentu hartan gehienak futboleak ari ziren eta hotsa entzutean harri eta zur gelditu ziren une batean, bai bait zekiten nondik zetorren. Baina berehala erreakzionatu eta, automatikoki futboleak jarraitu ziren. Funtzionarioak aldamenetik pasatzean, ezer gerta ez balitz bezala, "algún camión que ha pinchado en el parque de al lado" komentatu zuten norbaitek. Teatro puxkat egin behar.

KALEAN

Otsailaren azken egunean iritsi ziren kalera. Ezin zuten sinetsi urbidetik kalerako barroteak aurreko zuloa egin zenetik konpondu gabe zeudenik; bururatu zitzaien "célula fotoeléctrica"ren bat ote zeukaten hura zaintzeko baina ez zen horrelako ezer.

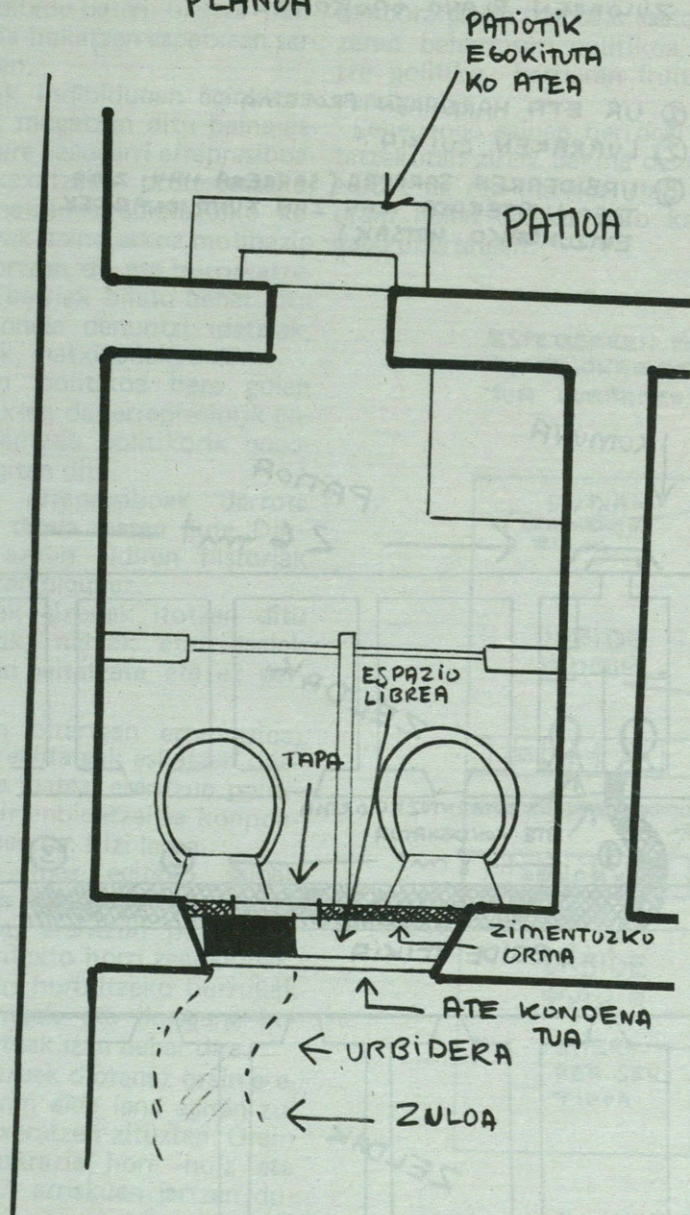
Azkenengo detalleak, bidea pixkabat konpontzea, e.a. besterik ez ziren falta. Baina hurrengo egunean, bati amnistiaren aldeko paper bat aurkitu ziotela eta zeldetan sartu zituzten abertzale guztiak, hogeitabat egunez.

Denbora hortan katxeo haundiak egin zituzten, zeldetan zeudenen ustez behintzat. Baina ez zuten hain txantxetakoak izan behar, zuloaren inguruan baldosa ugari puskatu bait zuten funtzionarioek eta bentosaz ere ibili ziren, zerbaiten bila edo. "Gureak egin dik" zioten presoek, baina orduan ere gauza ondo atera zen.

Zeldetatik irten eta hamar egunera, apirilaren 5ean, kaleratu ziren. Bazkaria ordu erdiz aurreratzeko eskatu zioten zerbitzu jefeari, janaria prest zegoen aitzakiaz. Ordubietan hasi zen lehenengo taldea irteztzen eta ordubetera 29 lagunak kamioiean zeuden.

"Seguritatezko" orduak ere lagundu zieten, hoiek jarri zirenetik lauetatik seiretara bitartean patiotik galeriarako atea itxirik egoten bait zen. Funtzionario bakoitzak, barrukoak eta kanpokoak, bere aurrean zeudenen berri besterik ez zekien. Honi esker funtzionarioek seietako rekuentora arte ez ziren ohartu inor falta zenik.

KOMUNAREN PLANOA

GAZTELUMENDI-BIKONDOA lau urtez gartzeletan zehar

Manuel Gaztelumendi eta Mari Bikondoa, lau urteren ondoren etxean elkartu ahal izan dira. Senarrak lau urte pasa ditu ihesi eta gartzelan; emaztea ere urtebete egon zen itzalean juiziorik gabe. Bitartean semea eta bi alaba gaztetxo, hamar, hamairu eta hamasei urtetakoak, gurasorik gabe egon ziren.

SENARRA IHESI

1972ko martxoan, goardiazibilek Na-farroako mendietan Jon Goikoetxea, "Txapela", hil zutenean hasi zen guztia. Gaztelumendik haren lagun ziren Zabarte, zauritua izan zena, eta Garalderi —"Mamurru"— muga pasatzen lagundu ziren eta berak ere bestaldean gelditu behar izan zuen. Lanik gabe, dirurik gabe ibili zen han zenbait hilabetez eta honuzkaldera etorri zen batean, 1972ko urriaren 30ean, Donostiako kaian harrapatu zuten. Lau egun latz komandantzia —belarria eta begia izorraturik utzi zizkieten— eta Martutenera.

EMAZTEA GARTZELAN

Bitartean Mari Iruñeako gartzelan zegoen apiriletik. Senarraren bila zebilen polizia baina hura ez arkitzean emaztea —Elizondon duen arrandegian lanean ari zela— hartu eta kuartelera eraman zuten: gero hamasei urteko semea, Joxe Manuel eta beraren anaia Anjel, baita taxista bat ere.

Marik Iruñeako gartzelan bizi izan zuen garbi adierazten du gartzeletan emakumei ematen zaien tratua. Gainera bera ETAKoa izateagatik "peligrosa" eta "asesina" zen eta are gogorrago hartu zuten.

— Ia denbora guztian bakar bakarrik egon nintzen komunekin. Lau hilabetez ijito batekin egon nintzen eta denborarik gehiena aborto kontuagatik barruratu zuten militar baten emaztearekin.

Monja batek esana zion honi neri ez agertzeko noren emaztea zen, ni ETAKoa eta oso gaiztoa nintzelako eta berari edo zer gauza egiteko kapaz nintzelako.

Amaren egunean hari klabinak, argazkiak, kartak... sartu zizkieten; neri alaba txikiaren tarjeta bat ez zidaten eman, korreoz bidali behar zela eta. Bera familiarekin ordu luzez egon ahal zen, nik beriz 20 minutuko bixitak nituen.

Egun batean konfesatu egin nahi nuela esan nien monjei. Haien poza; "konbertitu" nindutela uste zuten, gartzelan sartzean katolika baina praktikatzan ez nuena nintzela esan bait nuan.

Eskatu bezala kanpoko konfessore bat ekarri zidaten, beraiek aukeratua, eta aurrez aurre jarri ginen biok aitortza egiteko.

Apaiz hark bota zidan lehendabiziko gauza haxe izan zen: "Mira, en confianza, como ahora estamos solos y tenemos mucho tiempo, dime dónde está tu marido". Gero ahizparen zuzenbidea ere eskatu zidan eta, "... si tú me dices las cosas, yo tengo un amigo de alto grado y te puedo sacar de la cárcel". Horrela bukatu zen konfesio hura.

Geroago, Eguberriak zirela eta neri zorionak ematera etorri zen. Jesus Hautxori zer eskatu nahi nion galdetu zidan eta nik nahi nuena askatasuna zela erantzun nion, nere haurrak bakarrik bait zeuden. "Antes me harán obispo que pisar tu la calle" esan zidan. Kanporatu nintzenean bera ikustera joan nintzen, baina ez nindun hartu nahi izan. Oraindik jakiteko tan nago noiz egin behar duten apezpiku.

Eguberri haiek bakarrik pasa nituen. Azken aldera Esther Redondorekin egon nintzen eta otsailaren 26an kaleratu ninduten, ezeren zigorrik gabe.

HAMABI URTEKO ZIGORRA

Ordurako Manuel barruan zen. Martutenetik Iruñera eraman zuten eta handik Burgosera, gero Santanderra (hemen, Gurrutxagarekin batera 15 eguneko gose greba eta 40 eguneko zigorra jasan zituena) eta berriro Burgosera, juizioa egitera.

1974ko irailaren 19an izan zen hau eta 12 urte eta egun bateko zigorra ezarri zioten Gaztelumendiri; Zabartek, berarekin batera epaitu zutenak, 8 egun pasa zituen orduan geletan zigorturik.

Santanderrren klasi-kizakioa egin ondoren, Segoviara bidali zuten Manuel.

Bitarte horretan Carabanchelgo ospitalera ere eraman behar izan zuten, bihotzeko minez, ahotik odola botatzan zuela eta bihotzerre haundiekin bait zebilen.

Ihesiaren ondoren Cáceresa eraman zuten, beste guztiak bezala zigor geletan bi hilabete pasa behar izan zuelarik; 80 eguneko zigorra amaitzeko 20 egun falta zitzaizela, barkatu egin zizkieten hoiek.

Lehen ere makina bat egunez zigorturik egona zen Gaztelumendi.

CACERESEN ZORTZI POLITIKO

— Gartzela txikia eta zaharra da Cácereskoa. Politikoei komunetatik bereiziak daude, "celular" bereizi batean.

Zortzi politiko gelditu dira orain han: Miguel Inglés, PCIKoa zena eta atrako batean harrapatua; Manuel Cañaveras, FRAPe-koa, eta euskaldunetan Kerexeta, Urretxukoa, oraindik juiziorik egin gabe dagoena; Gorostidi, Larena, Jaka, Biar eta "Tupa". Bat edo bi salbu besteak ez dute oraingo "amnistia" rekin eta irteteko posibilitaderik, baina oso animo ona dute.

"Amnistia" ematean zazpi eguneko gose greba egin zuten Cáceresko politikoetatik batzu.

— Haseran janaria komunetik behera botatzen genuen, baina gero debekatu egin ziguten hori. Orduan ia egun guztian janaria zeldan eduki izaten genuen, adibidez, afaria ilunabarreko 7etatik hurrengo goiza arte. Medikuak esan zuen honegatik urdaileko kutsuak lehortzen ari zitzaizkigula eta janaria ateratzeko agindu zuen; honela, azken aldera latza zen; perez estaltzen nuen nik janaria eta hala ere usaia hartzen nion.

Gartzela barruko kontrola haudia dela dio Manuelek. Behin hamar eguneko zigorra ezarri zioten Jakari txaketa kentzeagatik.

Komunikazioak ere ahal duten guztia eragotzen dituzte. Barrutik bidalitako karta bat gustatzen ez bazaie, beste esplikaziorik gabe sobrea ematen diote presoari, barrukoa zuzendariaren esku gelditzen delarik. Kanpotik etorritako kartak ere nahiko sarritan gelditzen dira gartzelatuaren eskutara iritsi gabe, Aldizakari, liburu, eta abarretan ere ohizko zensura darabilte.

Berdin, medikuaren zerbitzuak ere ahalik eta gehien moztzen dituzte. Bi astez eduki zuten Miguel Inglés balonazeston jokatzen ari zela min hartu eta oinazetan, medikurik gabe. Azkenik, beste gartzelatuak eginiko presioarengatik ospitalera ateratu zuten.

Etxeokoen bixitak ere, Cáceresaino joatea nahiko zaila ez balitz bezala, ahal duten guztia moztzen dituzte. Hileko 20 minutuko lau bixitarako eskubidea du presoak, baina azkeneko gose grebaren ondoren (abuztukoak), zenbait presoren sendikoei ez zieten utzi hoge minutuko bixita bakar bat besterik.

— Gainera kontrol haundia dago bixitetan eta hizketan ari garenoi molestatu eta hots haundian hitzegin erazteko mailukadaka hasten dira gaínean, bixitako garraian, —dio Marik—.

Bestalde Cáceresen bertan goardiazibilek asko kontrolatzen gaituzte: nondik eta noiz etorri garen, noiz eta nora goazen... Ostatueta, talde haundi bat elkarrekin bagoaz ere, denoi eskatzen dizkigute karnetak, poliziek horrela agintzen dietelako. Gartzelara inguratzen garenean ere karneta eman egin behar izaten dugu eta zai gauden denboran goardiazibil bat ibiltzen da gu zaintzen.

Hala eta guztiz, ere, Cáceresko presoek animoso daude eta Herriak laster kalera-tuko dituen esperantzaz.

ELIXABETE GARMENDIA

JAZAR

"Jazar" Ipar Euskal Herriko erakunde bat da. Donibane Lohitzunen inguruetan finkatzen da. Bere helburua, Ipar aldeko herriaren suspertzea eta jabetzea da. nahiz eta Hego aldeko jendea bere laguntza sekula ez uka.

"Euskal Indarrei galdezka" argitaratu genunean- 700garren zenbakian hutsune haundi bat nabaritu zitzaigun. Agertzen genituen iritzi guztiak Hego aldera, bereziki, begira emanda zeuden. Horregatik, gure Herriak Ipar eta Hego alde bat dadulako, eta bi alde hoiien askatasuna eta batasuna lortu arte libro ez delako izango, Iparreko taldeen pentsaera eta ekintzari buruz zenbait argitasun ematea pentsatu dugu.

Asmo honekin, harremanetan jarri ginen JAZAR taldearekin, eta elkarrizketan aipatu genituen puntu nabarmenenak azaltzen saiatu gatzazkizue.

-Nondik, nola eta zergatik sortu zen Jazar?

- Lehenengoz harreman pertsonalak genituen. Gehienak Enbaten sartuta geunden. Beste batzuk, sindikatoen barnean lan egiten zuten. Enbata kulturaren alde lan egiteko sortutako erakundea zen, bereziki. Bakoitzak bere ideologia edo pentsakera zuen. Eskuindarrak, sozializanteak eta sozialistak bat eginik lan egiten genuen. Enbata gobernuak (frantsesak, noski!) debekatu zuenean, normala zen bezala, denok sakabanatu ginen.

Zenbait talde berri sortu zen ("Amaia"- kulturaren alde lan egiteko-; hortik sortu zen "Mende Berri". "Aski", troskistak eta ezkermuturrekoak osatutakoa. "Euskal Gogoa", ikasle eta kulturaren alde borrokatzen zena; Hego aldeko jendearen alde ere lan asko egin dute; "Secour Basque". gero "Herriaren Alde"- hortarako zen... manifestazioak, txartelak, jaialdiak. H.A.S., Hego aldean E.A.S. zeritzana, gaur egun E.H.A.S. talde politikoa...)

"Jazar" Donibane Lohitzunen sortu zen. Puntu konkretu batengatik. Alkatetxak nahi zuen egin industri toki bat. Hortik sortu zen.

Sozial eta nazional arazoek elkarturik izan behar dutela pentsatu dugu guk beti. Ezin dezakegula sozialismo baten alde borroka egin gure Herriaren zapalkuntza ahazturik. Ez eta askatasuna lortu gizarte ekonomiko hontan. Denok ezin ginen sindikato baten barnean egon - bulegoetan lan egiten genuelako; lantegi

- Erakunde zabal bat egitea pentsatu genuen orduan.

- Esaten duzuenez, "Jazar" erakunde bat da, ez indar politikoa. Zergatik?

- Herriak problema asko ditu, indar politikoek, orain arte sortutakoek behintzat, salatzen ez dituztenak. Problema hoiak, Herriaren sufrimendua osatzen dute. Atertzale sentitzen garenok herriaren su-

EUSKAL INDARREI GALDEZKA

frimendu hori -sozial eta nazional aldetik sentitzen dugu. Horregatik, "Jazar" erakunde bat bezala sortu zen; bide baten bila dabil, eta azterketa eta ekintzarako talde bat da. Gure herriari indibidualista deitzen zaio, eta benetan indibidualista da, bainan ez sortze edo jaiotzez hala delako egoerak hala bihurtzen duelako baizik.

Indibidualista izanik, nahiko konserbatzailea ere bai, beldurratik-pentsa, hemen erosten edo alkitatzen diren pisu gehienak hauteskunde denboran lortzen direla... horra nondik aukeratzaren diren etxe bizitzak- Sozialista hitzak ikara ematen dio; komunistak are gehiago. Aukeratatuko bide bat eskaintzen badiozu, ihes egingo dizu, ziur! Bainan berak izan behar du, bere problemak konpontzen dituen. Erakunde zabal bat hobeto onar dezakeela pentsatzen dugu.

- Zein dira Iparreko problema nagusiak?

- Denak. Ez harritu. Gure aldeak problema guztiak ditu bere gainean. Bereziki, langabezia. Herriak kanpora irten behar du lana aurkitzeko. Ezin dezake hemen topatu. Ipar Euskal Herriak jasaten duen egoera ez dela Parisek Baiona zapaltze hutsaren ondorio bakarrik, garbi ikusten dugu. Klase borroka garbi azaltzen da gure herrian. Langabetuak ahal duena egiten du. Hiru aterabide eskaintzen zaio: hemendik irtetea; edozein lan hartzea (posibilidade hori ez da oso erraxa); lanik gabeko gelditzea. Udan lana aurkitzea -bi hilabetetan, ez ahaztu- eta gero elurretara edo beste zenbait zerbitzuko tokietara joatea izaten da gure emazte askoren irtenbidea. Gobernuak "Turismoa" bidaltzen digu. Eta ez nolanahiko turismoa. Aberatsa, bera. Horregatik, gure arrantzale eta herritarrek bizi izan diren zenbait etxe bota dituzte, eta "apartament"ak egin. Dirudienez, herritar jendeak leku onean-itsasoaren ondoan, edo eguzkiak jotzen duen tokian...-bizitzeko eskubiderik ez dadukagu. Honela, herria desegin dute. Langabetuak, lan bila irteten direlako. Hemen bizi garenok, gure hauzoan bizi

izan diren jendearekin harremanak ezin ditzakegula lortu, beste puntu batean bizi bait dira. Hala gehiago ulertuko duzue gure "indibidualismoa"

- Etxeak aukeratzea hain zaila ahal da?

- Diruduna baldin bazara ez. Apartamentuak lortuko dituzu. Ukan bi hilabete pasako dituzu, eta gero, zeure herrira berriro joaten zarenean, itxita utziko duzu. Bestela, guk, herritarrok, zikindu egingo dizugu. Etxe horren jabeak ez daduka interesik neguan guri alkitatzeko. Udan diru pilo ederra irabazi bait du. Begira, ni hango baten bizi izan naiz txikitatik. Gure etxeak nahiko zaharrak dira. Gehienak bota zituzten. Nere hauzokideek ez ziren etxe bizitzaren jabe. Nere haurtzaroko lagun bat ere ez da bizi, gaur egun, gure hauzoan. Inorekin ez dut, iadanik, harreman sendorik...

- Zergatik ez dira sortzen lan postu berriak?

- Parisek ez du nahi honuntza industriarik ekartzerik. Nahiago du, frantses burgesiak, hemengo langileak hara eramatea. Buruhaute gutxiago eta irabazi gehiago eman diezaioke burgesiari. Hemendik hainbeste jende ateratzen dela, hemen lan posturik ez dagoe-lako, gure borroka ez da Hegoan bezain indartsua. Pentsa, gazte gehienek kanpora ihes egiten dute, asperturik. Ipar Euskal Herrian bizi den jende askok eta askok 60 urtetik gora du -funzionarioek, jubilazioa hartzen dutenean, honuntza bidaltzen dituzte- Ezin espero borroka haundirik jende hoiene aldetik.

Hala eta guztiz, zenbait ideia badago, gure herrian lantokiak sortzeko. Nahiz eta Parisek, eta Turismoaren negozioan sartuta daudenak, oztopo haundiak jarri- Orbegozo, Hego aldeko enpresak, lantoki bat nahi zuen sortu hemen. Lan garbia (montaje), zikinkeriarik zabaltzen ez duena. Mila postu berri sortzeko modua. Ba, Iturralde jaunak, Donibane Lohitzuneko auzapezak, ezetza eman zuen "lan gehiegi sortuko du, eta horrek desekilibrioa ekarriko du gure artera. Kanpotik etorri

beharko dute langileek eta... hobe da poliki poliki joan, eta hemengo gauzak bete. Orbegozo aspertu zen, eta gu lantegi gabe gelditu ginen.

Orain, industri zona hori aurrera eramateko pausoak ematen ari dira. Sain Martin jauna -Chambre de Commerceko lehendakaria, eta "Izarra" enpresako jabea- eta Haritschelar jauna dira "Asotiation pour un nouveau departement"eko buruzagi eta idazkari. Gaur egunean ere, Paur (Bearne) da gure Departamentuko hiriburua. Hauek, Baiona nahi dute hiriburu bihurtu. Hala industriak sortu bait ditzakete.

Sain Martinek jokabide hau hartu du "Industria behar dugu, eta Hego aldetik ekarri behar dugu". Hortarako, Hego aldeko industriarekin harremanetan jartzeko behar duen gizona aukeratu du: Joseba Agirre. Honen bitartez "Esmaltaciones San Ignacio" deritzan empresa gure tartean izango da, denbora gutxi baino lehen.

Estaduak ez du onartu hauek hasi duten bide hau. "Ez dugu behar horrelako gauzarik. Harremanak Paris eta Madrilaren artean sortu behar dira. Baiona-Bilboko harreman hoiek ez digute balio". Bainan gizon hauen ideiak aurrera doaz.

Beste problema handi bat ere badugu. Estaduak eta udaletxeak "prima" batzuk ematen dizkiote henen jartzen den zenbait enpresari. Guk "lantegi piratak" deitzen ditugu. Bost urte baino lehen, bere patrikak ondo bete dituztenean, joan egiten dira, langabezia haunditurik...

- "Jazar"ek turismoaren egoera asko aztertu du...

- Ipar Euskal Herriko politikazko textoin-guruan eta konsumazione sailei gagozkie-larik, turismoa da garrantzitsuenetarik eta irabazi harrigarrienen iturburu. Ekonomia mailan, turismoaren garrantzia aski ahula izanik, bere izakera aztertzeak politiko borrokarako gai eta puntu interesgarri anintz eskaini diezaguke eta kapitalist zapalkuntzaren agergarri nabarmenetarik gerta daiteke.

Bi arrisku ikusten ditugu: ekologiakeria eta arrazakeria. Gure taldearen xedea ez da naturaren eta toki zoragarrien zaintze soila. Ez dugu turisma mamu tzar bat bezala ikusten, ez eta berez gauza kaltegarri-

tzat hartzen. Ez dugu gure taldearen ekin-tza turismaren ekologia soilera mugatu nahi eta gutxiago, bistan dena, turisten kontrako etsaigoa eta etxezalekeria kutsua duten ekintzetan erori. Gure xedea kapitalist sistimak hemen daraman mar-txa eta bilakaera konprenitzea eta kon-preniaraztea da. Turismoa noren onetan muntatua ote da? Eta nor izorratzen ote du? Gure lana, jendeari guzi honen berri ematea da. Jendea hurbilenetik hunkitzen duten gaiak hedatuz, e.a... Egun indarrez inposatzen zaigun ekonomiko bilakaera motatik at bada bertze soluziobiderik gu-re ustez, gure herriarentzat egokiagoak eta erosoagoak litezkeenak hain zuzen. Guzi hau jendeen artean hedatzen datza gure lanik nagusia.

Ondorio nagusiak adieraziko ditugu:

1.- Turismoa, ekonomia sail nagusizat inposatzen zaigu eta horrela ezin diezaio-ke Ipar Euskadiko jendearen lan behar eta eskeari erantzunik eman.

2.- Lur eta etxeen sal erosketaren jo-kuak tokiko langileak HLM eta toki dese-gokiagoetara igorzen ditu. Hona heldu di-ren turista langileek ere ez dute itsas ertzeko bizitegietan egoteko ahalmenik ez

eta laket itsas ontzietara e.a. ere.

3.- Klaseko turismoa honek kultura eta hizkuntzaren deseuskalduntzea laguntzen du. Alegia, turismozko hiru hilabete horik tokiko kultura herrikoi eta euskalduna urrunduz kanpotik ekarriko kultura bur-ges bat nagusitzen baita haren tokian. Deskulturatze hau urtean zehar garbiki nabari da eta euskaldungoaren nortasun galtzea laguntzen du. Langabeziak he-mengo gazteak herria utzi beharrez aurki-tzen dira eta haien hutsa betetzera heldu zaizkigu erretretatu eta jende aberats ho-rietatik... Gure kulturarekin deus ikuste-rik ez duen "bitxikeria" erakusten zaio udatiarriri, kultura egiazkoa dela erra-nez...

- Zein da, gaur egun, zuen helburu nagusia?

- "Herrian bizi nahi dugu". Hau da gure helburua. "Gure" herriko jendea "gure" herrian bizitzea. Guretzat Bearnen bizi-tzea, lan egitea, ez da gure herrian bizi-tzea. Horregatik ez gaude ados estadu frantseseko sindikato eta erakunde politi-koek hartu duten bideekin. Beraientzat berdin zaio Euskal Herrian ala Bearnen bizi- dena "Frantzia" da- Guretzat ez. Lehengo hilean egin genuen manifesta-zioa, Baionan eratua eta hemengo zerbait erakunde abertzalek izenpetu, -E.H.A.S., Mende Berri, JAZAR, e.a.- jokabide ho-rrekin antolatua izan zen. Enbatak "go-chiste" zela adierazi zun. Ezker muturre-ko talde frantsesek ere, kaso hontan, ez zuten elkartu nahi izan- egun berean Bor-delen eratua izan zen manifestazio handi bat "Vivre au pays" lemaz; talde eta era-kunde frantses guztiak, gutxi asko, honen alde zueden. Baina guk, lehen esan dugun bezala, gure herrian bizi nahi dugu.

PILAR IPARRAGIRRE

PRESOEN HAURRENTZAT OPARIAK

Abenduaren 12an, arratsaldeko Setan, presoek etxeko haurrak bildu ziren. "Secours Populaire Francais" deitu elkarteak opari eta jostailu batzuk eman nahi zizkien. 200en bat haur bildu ziren.

Elkarteko idazkariak zertara etorri ziren esanaz hitz batzuk egin zituen frantsesez, Arzallus Anaitasuneko kazetariak euskaratzen zizkiolarik.

"Secours Populaire" gero kazetaurreko elkarrizketan Ducos idazkariak esan zuenez giza arazo guztiez arduratzen da. "Gizonaren a den guztia da gure helburua".

Organizazio hau "Elizarengandik, politiko alderdietatik eta sindikatuetatik aske da". "400.000 lagun omen ditu. Jendeak borondatez emandako dirua biltzen

dute. Jaialdiak eta erromeriak ere egiten dituzte dirua ateratzeko.

Lurrukarak, uholdeak eta abarrek sortutako premiei ere politikazkoei bezalaxe laguntzen die.

Herri bakoitzean diren erakundeek bidez laguntzen dute. Euskal Herrira Amnistia taldearen bidez heldu dira. Katalunarekin harreman haundiagoa izan dute.

Gabonetan bi kamioi jostailu eramateko asmoa dute, horretarako behar diren baimen guztiak eskatuz.

Oraingoan Donostira etorri dira. Jostailu franko jaso zuten haurrek eta goxorik jan ere jan zuten. Gurasoren bat edo senideren bat espetxean duten haur hauek poz piska jasoko zutelakoan gara.

LARRABETZUN HARRIZKO ELIZA

Larrabetzun ezin burutu izan dute hasitako kultur astea. Kantaldi baterako ez dute eliza erabiltzerik izan. Obispaduak ez die Txirritaren bertso saioa elizan egiteko baimenik eman. Sagardotegiko bertsolaria profanoegia izan nonbait elizarako!

Hori dela eta Larrabetzuko "Herri-Elkartasuna" deitu hauzo elkarteak honako agiri hau argitara eman du.

1- Obispaduaren arau ofizialak ez direla toki guztietara berdin aplikatzen, zeren eta azkenaldi honetan behin baino gehiagotan festibalak eta gaineratiko beste eginkizun profanoak egin baitira Bizkaiko Elizetan. Esate baterako: Zamudio, Portugalete, Sta. Teresa (Barakaldo) Etxe-

barri, Aulestia, Laukiniz, Amoroto, Gerri kaitz, Gizaburuaga, Zestao, Usansolo...

2- Larrabetzun, kultur eta gainorontzeko ekintza profanoetarako lokal egokirik ez dagoenez gero, gure iritziz, Eliza liturgi alorretik kanpoko eginkizunetarako erabili daitekeela uste dugu; beti ere toki publiko eta askorentzat sagradu izatetik datorkion errespetoa zainduaz.

3- Benetan sentitzen dugu Larrabetzuko herriari guk hain arreta eta gogo biziz eta xehetasunik tipienez gertatu dugun Euskal Kultur aste hau moztuta eman beharra. Baita ere, garbi utzi nahi dugu, ez dugula ulertzen kultur kutsu hutseko ekintzok nola galerazi daitezkeen.

EMAKUMEAK ETA BOTOA

EMAKUMEAK, ZUEI ESKER ia gizaldi bat borrokan igaro zenuenoi, gu emakumeok, gizakume bezala onartuak izateko.

-ZUEI, esaten zitzaizuen, begirune txarrak ez zizuela uzten jende artean azaltzen eta ez zenuela dohai fisiko eta molik gizarteko gaitiaz arduratzeko...

- ZUEI, biltokiak itxi eta asoziazioak egitea debekatu zitzaizuenoi...

- ZUEI, "lotsarik gabeko amak", "bizitza errezeko emakume eroak". "biraolariak"...

- ZURI OLIMPIA DE GOUYES, behin eta berriro hau esaten zenuenoi: "Emakumeak urkamendira igotzeko eskubidea duelako, eskubide berdina izan behar luke tribuna batean exeritzeko". (Olimpia de Gouyes-eri, gillotinarekin, burua moztu zien, tribuna bat hartzeko eskubiderik gabe, G.B.)

- ZUEI; Estaduko legislaturetara eskariak bidali zenituztenoi, behar ziren erreformak eskatuz. (Gaixoak! esaten zuen garai hartan irripar goxo baten.)

- ZUEI. ministroak azaldu eta behar, beti galdera honekin bukatzen zenuenok: "Zuen alderdi politikoek, noiz emango die emakumei botatzeko eskubidea? (Parlamentoko salatik bidaltzen zituzten).

ZUEI, Parlamentoetako errejetara lotzen zinenoi, etxeak erretzen zenituztenoi eta guardasolakadaz defenditzen zinenoi. (Ezpetxeratuak eta bortxazko lanetara, zigortuak izaten zinen).

- ZUEI, espetxetan gose, egarri eta lo grebak egiten zenituztenoi...

- ZURI, EMILY DAVIDSON Galesko printzipearen zaldien hanka tartera zure burua bota zenuenari, emakumeentzat botoa eskaturik. (... Eta 1913-6-Sean Epsom-ko Hipodromoan hil zinan). (G.B.).

- ZUEI, jendea arteko ekintzak antolatzen jarraitu eta karriketan asanbleak egiten zenituztenoi...

- ZUEI, sufragistari, hainbat bider ridikulizatuak, txorotzat hartuak izan zinenoi.

- ZUEI ESKER, gaurko egunean botoa izan eta eta botoa ukatu dezakegu.

M. Asun Landa Etxebeste

**URRESTILLA
KRISTORENAK, KRISTORE-
NAK GARA GU**

Inkontrolatuak ETako erdaldunak ez ote...?

Palmar de Troya, Belmezko aurpegiak; Ezkioko Birjina ama gauza harrigarriak izan baziren ere, urrestildarrei une hone-tan gertatzen ari zaizkienak ez dira guttiar-gotako, ez jauna.

J.A. Landetan bizi den urrestildar gazte bat da. Ohitura duen bezala aurreko igande batetan, gaueko hamabiak inguruan, etxeruntz zihoen. Erdi bidean, pistola bana eskuan zutela, hiru gizon edo "giza antzeko batzu" irten zioten. Gabon esan baino lehen ETakoak zirela adieraziz Biele fabrika non zegoen galdatu zioten (dena erdaraz). J.A.-k ez zekiela erantzun zien. Ez zuten sinetsi honen esanik eta bibotetik helduta, ileak banan banan ateraz, berriro lehengo galdera botatzen zioten, ETakoak zirela eta bertan garbituko zutela esanaz.

J.A.-k ezertxorik ez zekiela ikusi ondoren lana non egiten zuen izan zuen hurrengo galdera. Erantzuna hartuta hurrengo goizean lanera joaterik ez pentsatzeko esan ere bai.

Ondoren beste bost gizon edo "giza antzeko bost" azaldu ziren, horietako batak txistu fin bat jo, arbitroei jotzen zaizkien bezalakoak, eta oraingoan hiru goardi zibil, "ez goardi zibil antzeko hiru" azaldu ziren. J.A.-ren karnet militarra ikusi ondoren, soldaduskan baidago, libro lagaz zutenak.

Hurrengo egunean osorik gelditu zitzaion bibote puska moztuta azaldu zen J. A. lagun artera. Lehen bibote bakana bazuen...

Beldur diegu ETako erdaldunei, gaur bibotea bezala bihar beste zerbait izan liteke eta...

ETako mutilok, guttienez beste kolore bat emaezue zuen Land Roberrei bestela koartelekoak zaretela pentsatuko diagu. Hori diskuido handia izango huke. Besterik ez bada ahal duzuen neurrian saia zaitezte euskara ikasten. Guttiago nahi baduzue, ikas ezazue "somos de ETA" esaten eta ez lehengoan esan zenuen "zomo de la ETA".

IAKUE ABARDOI

Kissinger haserre

EUSKALDUNAK AMNISTIA ESKE BRUSELASEN

70en bat euskaldun Bruselassen izanak ditugu abenduaren 10etik 12ra. Dantzari, abeslariz, legegizonez, presoan etxe-koz eta amnistia aldeko jendez osatutako taldea zen.

Euskal Herriaren egoeraren berri ematera joan ziren. Gartzelakotako egoeraz, hene-te hortako lehendakaria, baita amnistia internazionalako idazkaria ere. Aldame-nean Kissinger-ek zuen bere saioa. Kazeta-ri gehienak eta Elkarteko lehendakaria euskaldunengana joan zirelako oso hase-rra omen zen.

"Liga de Derechos Humanos"-eko le-hendakariak egin zuen euskaldunen aur-kepena. Euskal Herriak dituen espetxera-tuez eta atzerriratuez mintzatu ziren, am-nistia sasi-amnistia izan zela euskaldunon-tzat esan zuten. Hemengo torturen eta errepresioaren berri zehatz eman zuten.

Gero talde politikoei eta "Lan Konfe-derakuntzari" esan zizkien esateko guz-tiak. Laguntzeko prest agertu ziren.

Amberesko Unibertsitatean jaialdia eman zuten ostiralean. Aretoa lepozurre-raino bete zen. Dantza saioaren edo abes-go zapalkuntzaz eta torturez mintzatu zi-ren alde guztietan. Euskal Herria giza eta herri eskubideen alde borrokan ari zen herri bat zela esan zuten. Euskal Herria

herri berezia zela adierazi nahi izan zuten. Euskal Herria herri berezia zela adierazi nahi izan zuten. Joan ere Euzkadi osotik joan ziren, Ipar eta Hego aldeko euskal-dunak.

Abenduaren 10ean kazetaurreko elka-rrizketa bat izan zuten "Liga de Derechos Humanos" deitu etxean. Han zen Elkar-tiaren ondoan mintzaldi labur bat egiten zuten. Etxean hildakoren bat edo espe-txeraturen bat zuen norbaitek hitzegiten zuenean erabat hunkiturik geratzen ziren entzuleak, negar-malkotan.

Amberesko koruak kanta guztiak euska-razkoak kantatu zituen. Orduerdiko saioa "Euzko gudariak" abestuz amaitu zuen. Guztira 4 orduko saioa izan zen.

Larunbatean Bruselassen izan zen Areto baterako jende gehiegi eta bitan za-titu behar izan zuten. "Amalur" eta "Euzkadi borrokan" deitu filmak ere bo-ta zituzten. Gaintzean Amberesen beza-la burutu zen jaialdia. Hemen ere jendeak malko lodiak isuri zituen.

Liejako telebistan 35 minutuko saioa egin zuten eta hango egunkaririk zabal-duenean ere mintzatu ziren.

Hemengo egoera zer-nolakoa den jakiten zutenean harriturik geratzen ziren. Lagun-tza agindu zien jendeak.

Maria Asunción Bergaretxe

PERTUR-EN IZEBE LISTA BELTZEAN

"Sexto Comando Adolfo Hitler de Orden Nuevo" honako gutunhau bidali dio Maria Asun Bergaretxe, Pertur-en ize-bari:

"MARIA ASUNCION BERGARECHE Sabemos que perteneces a los de la proam-nistia (Para los Asesinos) y ademas en nuestras listas negras te tenemos como e-lemento de filicion izquierdista y separa-tista. Eres igual que tu sobrino Pertur al que mandamos al otro mundo. Te damos una semana para que marches de España y si no obedes acabaras como pertur. An-tes de que pierdas la vida cuenta con que tu tienda de confecciones sufrira un aten-tado".

Abenduaren 10ean hartu zuen buzoi-tik gutun hau. Buzoia gurutze batez mar-katurik eta "O.N. morirás" esaldiz zegoen

egun horretan.

Maria Asun Bergaretxek hauzitara jo du. Ez da gutxiagotarako. Pertur-en fami-liak mehatxu asko jaso du. Orain arteko-ak ez dira zaunka hotsak bakarrik izan. Koska heltzen duten zakurrak hurbildu zaizkie, Bergaretxetarrei. Aldez aurretik adierazi guztia bete dute.

Jakinaren gainean jarri izan dute be-ti polizia, baina ez dirudi gaiztagin "eze-zagun" hoiek harrapatzen asko nekatzen direnik.

Hori guztia salatuz hauzitara jo du Maria Asun Bergaretxek.

2.000.000 PEZETAKO IRU ETXE-BIZITZA, GURE EGUBERRI-ZOZKETAN

Gure Eguberri'etako zozketa.

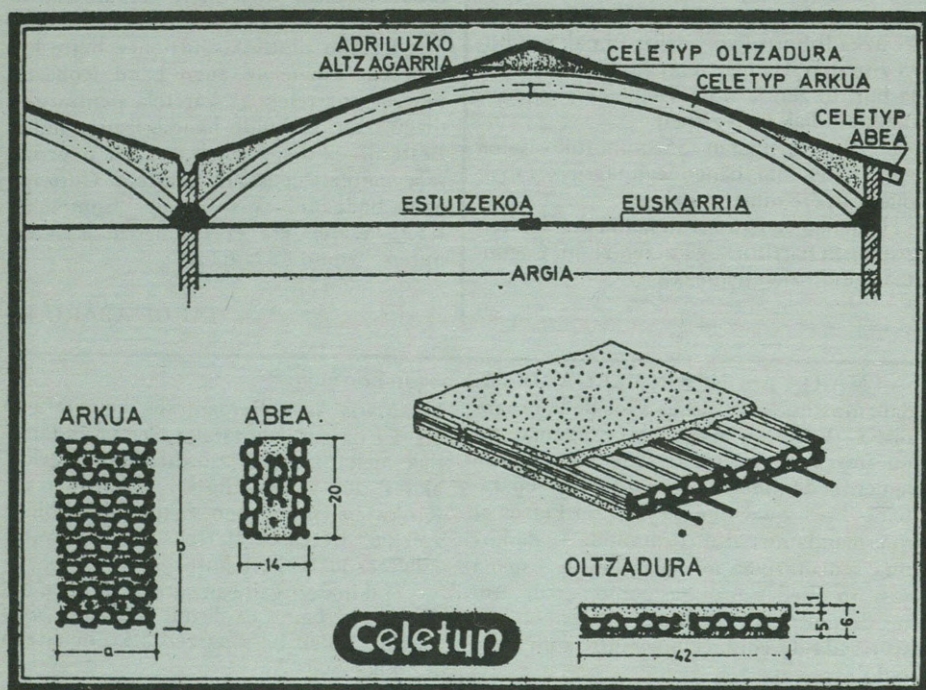
Urteero bezelaxe. Une berean zar eta berri. Eguberri berberaren antzekoa.

Donosti-Aurrezki-Kutxa'k aurtan, iru sari aundiren zozketa eratu du. Iru Etxe-bizitza edo bakoitzren balioa, bina milloi pezeta. Dirua aurreratzeko pozgarri, iru sari. Ospatzeko, amets-egiteko...

Donosti-Aurrezki-Kutxa'k zozketa au dala ta, gure-gure diran Eguberri-jai kutun auetan zuekin bat nai luke.

AZKAR - MERKE - ONDO

- Etxeentzat, lantegientzat, illuluentzat, kirol-lekuentzat, eliza, zinema, pelotaleku, almatzen eta abarrentzat zeramikazko galnak edo estalkiak prefabrikatzen dira.

- Arku tinkatuak eta sabalarentzat ha-beak.

- Nahi diren bezalako eta neurriko ohol-tzadurak. Lata matxenbratuak baino ho-beak eta jartzen errazagoak.

- Zernahitarako del ezazu leku haueta-koren batera:

Exklusiva:

CUNCHILLOS-LEACHE, S.A.
Iturralde y Sult, 11-6. dcha.
Teléfono: 233400 - Pamplona

Ordezkarilak:

ARABAN: Exclusivas Serrano: Portal de Arriaga, 14-bis-5.º - Tel. 243344 - Vitoria.

GIPUZKOAN: Mendizabal-Unanue: Mayor, 1-bajo - Tel. 358678 - Andoain.

NAFARROAN: Gabino Ochoa de Eribe: Carmen, 34-2.º Izda. - Tel. 211440 - Pamplona.

BIZKAIA: Jesús de la Maza: Machín, 5-bis-5.º C - Tel. 4327266 - Bilbao-12.

LOGROÑO: Felipe Agorreta: Avda. San-tiago, 5 - Tel. 645134 - Viana (Navarra).

Xalbador zenaren liburu berriak "Odolaren mintzoa" du izena, irakurle, lehendik dakizunez. Eta, noizpait!, ikus dezakezunez, izana ere horixe du.

Odolaren mintzoa du iturri. Zer bestek eman erazi zion bere hamaika urtetan harako urrats puskagarri nabarmen hura eskola utzi zuenean? Odolaren mintzoak noski. Zergatik ez zekiela, ere, senditzen zuen nunbait prantses-sasitan ito zitekeela bere baitako esukal-landare hura. Eta hori gerta ez zedin, baso arrotz hartatik ihes egin zuen, bere inguru guzia kontra zuela. Ze urraketa! Baina horrela bakarrik gorde ahal izan zuen kutsatu gabe euskal arrazak eman duen landare bikain hura.

Eta hor du bere sorburua gaur eskuetan har dezakezun liburu horrek. Hala salbatu ahal izan zen euskal-hazi hura euskaldun. Ze mintzoa odol harena!

Odolaren mintzoa du bere espresio ere liburu berri honek. Ez da urardotu den baten hitza. Ez da alde-aldeko eskolek ematen duten tresneriaz egindako artea. Ez da arrotz moldetan kolokan datorren euskal fruitu bat. Arraza bakoitzak bere duen mintzoa da. Kostako zaio ablenari ere beste herrietako eskola izeneko hoi en lerroan sartzen gure urepeldarraren estiloa. Bere moldea bere herriarena duen gure Xalbadorrek, hitzak bere bihotzeko odolatan bustiak ditu. Hargatik hartzen dute haren ahoan halako gordintasuna edo goxotasuna, argitasuna edo iluntasuna, noiz nola, bere esan beharrak esatean. Ez al da horren lekuko harako "hotz-ikarra ilun bat sartu duk etxean" hura, bere sortetxea ondorengorik gabe gelditzeko arriskua ikustean dion hura? Eta egoera horrek berak sortarazten dion beste bertso oso hura? Honela dio:

"Entzutean etxeko agoni-ezkila,

bihotzaren bakea non aurki? Non bila?

Ganbarak (koartoak) hutsak eta sukalde ixila,

biziaren arbola betikotzat hila,

hori ikusi gabe lurperat nadila!"

Hor hitzak eta esaldiak zutik gelditzen diren hoietakoa dira, bihotzetik pasatzean hitzek eta esaldiek hartzen duten berritasunez eta betetasunez jantziak. Bai. Odolaren mintzoa du liburu horrek bere espresabiderik berezkoena eta nabarmenena.

"Odolaren mintzoa"

Odolaren mintzoa du ere kantagai baxenapartarrak. Ez duzu liburuan zehar "alegiatzko gai" askorik bilatuko. Eta alegiazkoaren bat tartekatzen bada, ikusiko duzu laister egiten duela egiazko gure bertsolariak, harako "zer egingo zinukete, hoge eta lau ordu baizik etzaizuela bizitzeko gelditzen jakinik?" hura bezela? Ikusiko duzu nola biltzen duen bere ohizko sendimendu batzuetara. Beha lehen bertsoan:

"Gazte maiteak, nik hasi lana zuen esku gelditzen da".

Bigarrenean aldiatz:

"ditudan etsai guzien ganat inguratu nahi nuke, ene barkamena eskaintzerat eta heienaren eske".

Eta hirugarren bertsoan Euskal-herri maiteari hala esaten dio:

"orai bertzerik ezin dut eta eskaintzen dautut bizia".

Ez al dira bertsolaritzaren segira, barkamena eta Herria haren bertsoetako eta solasetako hiru etengabeko lelo? "Alegiazko gai" bat zen hura, baina laister ekarri zuen bere egiazko errotara.

Bai, egiazko gaiak dira liburu honenak, bihotzarenak, odolaren mintzoarenak. Zer dira besterik AMA, AITA, ETXEA, HOGO I URTETAN BEZALA, JAINKOA ETA NI, HERRIA ETA HIZKUNTZA, SEMEARI, NIGARRA BEGIAN, BAKEA, O, GIPUZKOA MAITEA, ARTZAIN BESTA, ... Ez du urrutira gai bila joan beharrik izan. Bizitzak eman dio gai kantatzeko. Bizitzari erantzun dio. Mundu hontako izateak Xalbadorren bihotz paregabeari jo erazi dion musika dira liburu hontako bertsoak. Hargatik hartzen dute halako sakontasuna eta bizitasuna.

Eta horren dudarik inork izan ez dezan, bere liburua eskaintzeko jartzen dituen bertsoak koptatuz bukatzen dut. Ez da hotzean egindako eskaintza bat, ez da edozeini egindako eskaintza bat. Zuri, egi-

na da, irakurle, herri-mina bihotzaren puntan daramakizun horri. Haren "odolaren mintzoa" entzuten badu gure herriak, gora Euzkadi! Bada eta izanen da betiren beteko.

Nik liburu xume hau idazterakoan, emazte eta haurrak zaituztet gogoan; eskaintzen derautzuet maitasun osoan, baina bizi naizeno ta ni hil ondoan hunen lekua bedi supazter xokoa.

Harmairu zokoetan ez gorde nehola, zikint beldurrez edo nik dakita nola; etzaio zikinduko dakarren eskola, kez beltzaturik ere ez izan axola, sukaldeko solasen guardian dagola.

Seme edo alaba, jartzen zarenean neguko arratsetan suaren aldean, zure haurra harturik belauten gainean, liburu hau bekizu beti hel menean, zabalik ezartzeko haren aintzinean.

Haurra badagokio beha lorietan eta agertzen dena lerro horietan ez baldin bada arrotz haren begietan, enetzat dataikela, diot egietan, saririk ederrena sari guzietan. ●

JOXE MARI ARANALDE

YOGUR
GURELESA
GOGOZKOENA

SASOIA JOAN DA GERO

Berrirero ere badu Euskal Herriak Uztapideren hitza entzuteko aukera. Egun batez pentsa zitekeen betiko isildua zela, baina ez da hala gertatu. Behin eta berriz erasotzen dio bere bakardadetik igarle zahar batek bezela.

Lehenago liburua ez-ustekoa izan zen. Uztapidek liburua egin zuela hotsa zabaldu zenean, mundu guziak bertsozkoa izango zela pentsatu zuen, eta hitz-lauzkoa etorri zen. Oraingoan ez du horrelako deskuidorik izango. Hau, Uztapideren ize-nari dagokion bezelakoa da: Bertsozkoa.

Bati baino gehiagori lehengoa gogoratueraziko dio zenbait alditan. Han hitz-lauz aipatutako zenbait pertsona, herri eta gertakizun, berrirero agertzen baita hemen bertsoan. Zepai zenak bazuen han bere kapitulua eta hemen ere badu bertso sail bat. Getariak bazuen han eta hemen ere bai. Familia han agertzen zen eta hemen ere bai. Hala ere irakurleak ez du esango gauza bera direnik hura eta hau. Beti berriak ez badira ere esaten dituenak eta inoiz gauza bera badira ere, harako Zepaik eta biak ohe berean lo egiten omen zuten hura bezela, forma forma eta arrazoiak berriak ikusiko ditu irakurleak. Beraz hura irakurri zuenak ez dezala pentsa hau alperrik duenik.

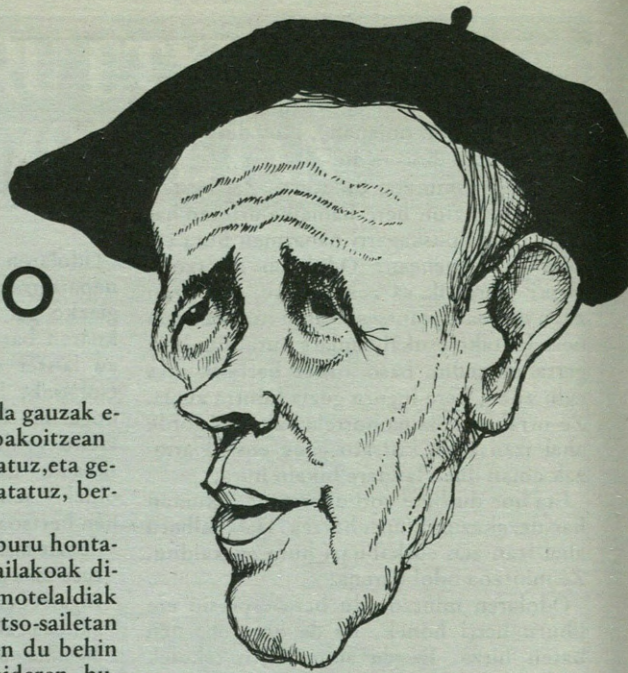
Dakizunez, irakurle, "SASOIA JOAN DA GERO" jarri dio izena liburuari gure Uztapidek. Berak dionez, "gorputzean indarra ondo dagoenean, burua ere obeki egoten da"; eta garai bateko sasoi ederra joanda dagoela entzungo dio zu behin baino gehiagotan liburuan zehar. "Bat ori -dio berak-. Bestea, ori baino ere okerragoa: gaixo txarra pasata burua ark oso moteldu zidan lenaz gañara". Beraz, "Sasoia joan da gero" emandako fruitua dugu gure Uztapideren hau.

Bestalde, "ni ez naiz bertso-jartzallea" aitortzen digu. "Bat-bateko bertsolaria" omen da bera. Bigarren hau ez zedukan esan beharrik Euskal Herriari. Hori ondo ikusia zeukan bertsozaleak. Amaika gozatu hartu du aspaldiko urtetan Uztapideren kontura. Eta beste hori? Egia ote da "bertso-jartzallea" ez dela gure zestuarrak?

Deskuido ederra badauka horretan Manuelek. "Arritzekoa" ez da ta berak dioen bezela. Zestuan egin zioten omenaldiaz jarri zituenak irakurri besterik ez dago bertso-jartzaile ona dela ikusteko. Dozena batetik gora badira eta han agertzen duen eskua egun hartako atze-aurrea guziak puntarik punta kontatzen, ez da nolana-

hiko bertso-jartzaile batena. Hala gauzak esateko urrenez-urrien, eta akto bakoitzean detailerik nabarmen huraizendatuz, eta gero bertso bakoitza hala errematatuz, bertso-jartzaile ona behar du izan.

Horrekin ez dut esan nahi liburu hontako bertso sail guziak haren mailakoak direnik. Hemen sumatzen dira motelaldiak eta nahasi-uneak. Zenbait bertso-sailetan gauza bera edo beratsua esaten du behin eta berriz. Ezagun da Uztapideren buruak ez daukala garai batean zuen indarririk. Hala ere, lasto hori beharrezkoa baldin bazen urrezko gari ale hoiek jaso ahal izateko, bego lastoa ere.

Dena den gure Herriak sortu duen gizon handi honi entzuna ez zaio damutuko irakurleari eta bertsozaleari. ●

JOXE MARI ARANALDE

ODON APRAZI OMENALDIA

1896. martxoaren 5ean jaio zen Odon Apraiz Gasteizen. Historiako lizentziatura eta doktoradutza Salamankan eta Madril-en egin zituen. Parisko eta Zurich-eko Unibertsitateetan ikasi zuen 1920 eta 1921garren urteetan. Turin eta Pramallon Geografia Liguistika aztertu zuen. 1936 urtera arte Eibarko Institutoan geografiako eta historiako irakasle izan zen. Gero Laguna, Reus eta Gasteizkoan ihardun zuen.

14 urterekin hasi zen euskara ikasten. "Bizkaitarra", "Arabarra", "Euzkadi" "Euskal Erriaren Alde", "Yakintza" "RI-EV", "Aranzazu", "Jesusen Biotzaren Deya", "Gure Herria" aldizkariaren eta abarretan idatzi du. Erdaraz, berriz, "Geografia General del Pais Vasco" idatzi zuen. "Olarizu", "P. de Araizondo" "Ziarpa" "Argitza" eta "Olari" izen ordekoak erabili izan ditu bere lanak izenpe-tzerakoan.

Euskaltzaindiaren sorreratik, 1918-19garrenetik, euskatzain laguntzaile dugu. Arabako euskarari buruz inork baino lan haundiagoa egin du Odon Apraiz. 80 urte bete dituen urtean omenaldia egin nahi dio Euskaltzaindiak. Abenduaren 28an eta eguerdiko 12etan izango da gozarre hau.

"B. de Soc. de estudios Vascos" deriztan aldizkariak dienez Gatzagara etorri

zen Gasteizko "Baraibar" elkarteak, 1929garrenean. Odon Apraiz-ek egin zien agurra:

"Euskaldunak: Arabarren izenean anai-tasunezko agurra egin gura dautzuet... Badagoz Araban euskerea dakiyenak gura-soekandik artuta Aramayon, Billerla edo Legutianon, Barrundia, Zigoitia ta Lau-dio aldean. Baña badakixube Araba geyenian euskerea gure antxiñako izkuntza edo berbetia, ta euskel oiturak aspaldi galdu zirala zoritxarrez, batez be Gasteiz edo Bitorixa onduan eta Arabako Egoealdean. Baña Arabako euskaltzetasuna etzan il, lozorruan geratu baño...

"Gaur Gatzagara etorri geranok, batzuk euskeldunak yayotzaz dira, beste batzuk euskeldun berriak gara, bestiak euskerea euren abizen edo apelliduetan ta euren biyotz, adimen ta gurarietan euskaltzale-tasuna daruenak...

"Erakutsi gura dautzuegu Arabako ta Gasteizko euskaltasuna eztaula berriz bizi biar, iñoiz il etzalako, baña bai orai "berpiztu", berriz-biztu eragin gura dogu-la, eta au -danau ereisteko itxaropen ede-rra dogula".

Araba ber-euskalduntzeko itxaropenik inork ez dugu galdu. Odon Apraizen ome-naldia Arabako euskaltzaletasuna bizkor-tzeko gerta dadila.

pertsona haundien agiria

BIZIA BIZI DUZU
ZAINDU, ARREN!

GAZTERIAREN
CRUZ ROJA

Besteri, zabal, bihotz haundiz
eta benetan emanak.
Gizon haundientzat agiria.
Nahiz eta zaharrak izan.
Gizon alaiak. Irriparrez be-
tetako bizia opa diete:

adiskideei, ezezagunei,
arraiei, txoriei, loreei.
Eta nola lortu ere bada-
kite. Egunetik egunera
gizonago izanaz, eta duten-
txoa besteri emanaz.

Mundu osoak bizitza
osasuntsuagoa, alaiagoa
izateko da zure gaitetasuna.
Horren haundi bazara, eskura
agiri hau eta ezar zure argazkia.

bizia bizi duzu: zaindu arren

Guk badakigu nola lortu

Har ezazu
GAZTERIAREN
cruz roja

Zuzendu Cruz Rojaren batzarrera

EUSKERA IPAR EUSKALERRIAN (III)

ZOIN
DIRA BERAZ
OZTOPOAK

Bistan dena, edozein diziplinatan aurkitzen diren eztabaidakeuskarazkoetan aurki ditezke, hala nola: ikasle eta erakasle arteko larderiak harremanak, kulturaren mamiarena, etabar. "Gure" Frantses heziketa "nazionala" ezagutzen duenak badakike ez duela hark maiz begi onez ikusten pedagogiko erreberritze bat, edozein dizipinetan edo ez duela fitsik egiten erreberritze bati laguntzarik emateko.

a) Administrazio aldetik, naiz fede txarreko eta sospetxa beterik agertzen zaigu administrazioa, euskararen erakaskintzak behar dituen ahalak eta baimenak xuhurki emanez edo ez emanez. Fede txarreko adibide bat izan daiteke Akademiak Haritxchelharri igorri gutun bat nun pleinitzen baitzitazioen Baxoan euskara presentatzen duten ikasleei ematen zitzaizkien notak onegiak zirela. Bizbitartean bana bertze notak zertan ziren ikertuta, hauxe agertu zen, euskararen 12,36 españolan, 11,73; musikan 13,88; okzitanoan 13,76, Beraz Administrazioak hobe zukeen ixilik egotea, kontuan hartuz gainera hamarrez-goitiko puntuak bakarrik kondatzen baitira baxoaren kausitzeko. Hala-ko adibideak dozenaka dauzka artxibotan IKAS-ek.

Beste gauza bat "Education Nationale"-ko funtzionario izan behar da edozein diziplinaren edo asignaturaren erakasteko. Hortik dator euskararen erakasteko prest degoen jende anitzen baztertzea. Beste araudi bat dago gehienetan funtzionarioari, erakuskuntzan beste administrazioetan bezala, etsamina kausitzen edo lortzen dutelarik, hala nola CAPES-a (Certificat d'aptitude pédagogique dan l'Enseignement secondaire) beste departamendu batean izendatuak dira, erran nahi baita Euskaldun batek lantoki ukane duela Dunkerque edo Strasbourg-en geroari etorri dateke sorerrira, mutazioen bitartez, edo erretreta hartzera.

Orain erranak ez du erriententzat balio. Errientak departamendu mailan bilduak dira eta departamenduan gelditzen dira lan egiteko. Bainan problema bat agertzen da hemen ere. Gure departamendua bi herriz osatua da: Euskal Herria eta Biarnoa. Eta beraz Euskaldunak maiz joaten dira Biarnorat eta Biarnesak Eskual Herrirat. Honela okzitanoa edo Euskal Herrirat. Honela, okzitanoa edo euskara nekez erakats dezakete. Euskal departamendu batek zerbait onik ekar leza ke honi buruz.

b) Gero, erakasleak nekez pagatzen edo ordaintzen ditu administrazioenak. Horrek eskolen zuzendari askoren jokua salatzen eramaiten nau.

Urtero irakasleak sartzen direlarik, orduen konponketa, "l'emploi du temps" ematen zaie, urte guzian baliatuko dena. Bainan kaso gehienetan, konponketa hortan ez dute euskarazko ordurik. Beraz, ikasle batzuek euskarazko ihasgairik nahi

badute, hamarrek talde bat osatu behar dute gutienez eta nausiari galdegiten dizkiote beharrezko zaizkien orduak. Gehienetan, nausiak ez du entzun nahi eta denbora aintzina joaten da. Azkenean, onartzen badu, ordu batzu ematen dizkie, une ez egokienetan, naski, hala nola arratzaldeko ordu batean, bazkaritik landa, edo 6 orenetan, beste ikasgaietan ondolik, ikasleak nekaturik daudela, zazpi orenez lan egin ondolik. Beraz gehienetan euskarazko orduak ez dira beste diziplinak bezala integratuak. Maiz ere erakaslea ikasleek berek atxematzen dute.

Eta aurtan, 142 ikasle bat presentatu da baxoan.

Nausi batzu ari dira erran-merranka euskara hautatzen duten ikasleek haukatzten dutela modan baitago (!) eta denbora galtzen dutela, hobe luketela matemati-

kaz eta inglesaz ongi jabetzea. Primaireko eskoletan, oraino ere badaude sasi pedagogiko batzu euskara ikastea kaltegarri dela derasatenak. Aburu hortarakoak anitz irakur daitezke IKASI igorri gutunetan, frantsesa ongi jakiteko haurrek jadanik traba aski dutelakoan.

Azkenean huna gertaera bat, behar duena ez egiteko administrazioenak beti arrazoinak badauzkala erakusten duena. Donibane-Garazin, Akademiak "école-pilote" baten egiteko asmoa zuen, erran nahi baita euskara astean, hiru ordu gutienez 6-garrenetan ezarri beharko zuela. Bainan eskola horretako lokalak, gelak, etab., ikusirik, Administrazioenak ezezkkoa eman zuen, omen eskola hori "montrable" ez zelako, erakusteko gai ez zela, alegia! Hortan akabo "école-pilote" hori. Bietatik bat, ala eskola hori zikina eta zaharra baita ez da on frantzezez ere ari izateko, ala euskerarekin esperientzia bat benetan egin gogo badu administrazioenak eskola eder bat hauta beza!

Orain erakasle eta ikasleen aldetikako problemak ikuz ditzagun. Hasteko erakasle asko ez dira euskaldunak. Arestian azaldu dut horren arrazoin bat.

Gehienak formazio berezirik ez dute euskara erakasteko. Gainera orduak eskas dira programa baten sakontzeko eta lan on baten egiteko.

Erran bezala, gehienak ez ditut ofizial tituluak euskara bakarrik erakasteko. Beste zailtasun bat izaten da: pedagogiko materialaren eskasa edo eza. Baina hori ez daiteke estakuru bat izan euskara ez erakasteko.

Ikasleen artean, badaude desberdintasun haundiak. Batzuk, analfabetoak bainan euskaraz mintzatzen direnak. Beste batzuk ez hitzik ez dakite. Zer egin beraz kaso honetan? Balin badugu ikasle hoiei ordu bat emateko, hautatu behar da. Ordu batez ez dela euskara ikasten ahal kontuan hartuz gero euskaraz dahitenekin ariko gara, euskaraz idazten eta idazten jakin dezaten, eta zergatik ez? baxoan presenta daitezten eta agian puntu batzu irabaz ditzaten. Bizbitartean dozenaka baztertutik daude borondate onezko ikasleak, euskara ikasi nahiaz. Gehienak lizeotik kanpo euskalduntzen ariko dira.

Ez ditut aipatzen baño politiko sospetxak. Ez dira faltatzen. "Eta ez ezazula politikarik egin zure ikasgaietan" eta halakoak entzun izan ditut.

Ez da ehantzi behar euskarazko ikasgaiak nahiaren araberakoak direnik. Ondorio bezala eta etsaminen sasoina hurbiltzen zaielarik, ikasle batzu ez dira gehiago etortzen, matematikak eta beste diziplinak ikasteko denbora gehiago izateko asmoz.

Orain artio, dakizuen bezala, guraso edo aitama askok ez zituzten haurrak bultzatzen euskarazko ikasgaietarak etortzerat. Zergatik? Nazional kontzientzari ez zutelako bai eta beste arrazoin baten-gatik ere. Gazte zirelarik aldi bat baino gehiagotan sufritu dute frantsesa gaizki jakiteazeta ez dute nahi bere haurrari gauza bera jin dakion. Eta diote: "Aski du frantsesa ongi jakitea, euskarak ez du deusetarako balio".

Horren ondoriotzat har genezake ere ikasleak daukaten konplejo bi, Batetik ikasle batzuek diote egiazko euskara ez dakitela, berek erabiltzen duten euskara biziki ona ez dela, frantsesa hobebago eginga dela. Bestetik, erraten duten hegoaldeko euskaldunek, edota beste probintzi-etako euskaldunek euskara español bat erabiltzen dutela eta berek daukatela egiazko euskara. Hortan ere sar nezake Zuberotar batzuk oraino erabiltzen duten "Manex" etaz trufatzen den sasi-konplejoa, Kontradikzioa garbi da. Batzuetan (beste euskaldunen kontra) ontzat daukaten beren euskara, besteetan (frantsesarekin pare) txartzat hartzen dute.

Beste gauza bat erran behar da. Euskaldunik gehiago zen eskoletan, hots teknika eskoletan, "centres ménagers", ofizio bat ikasten duten eskoletan, ez dago euskarazko ikasgaiarik emateko baimenik. Orduan aldrebeska, trebeska ibilarazten

gaituzte, beti eliteen onetan, eta ez euskaldunik gehien onetan. Diskriminazio hau azpimarratzekoa da. Iduri du gazteak itsurik geldiaraztea dela erakaskintza horren heburua.

Goazen orai ikasgaien mamiaren ikustera. Baxoari buruz ez dago kriteriorik. Zer egin behar da ikasgaietan? Alfabetatzea? ortografia, aditza, gramatikazko oinarriko gauzak? ala textoen azterketa, euskal kulturaren ezaugarriak etabar? Ez dakigu. Erakasle bakoitzak beregisarat egiten du. Gehienek ez dute teknika hiztegiaren berririk ez baitute ikasi (ez ikasten) eta ikasleek ez dute, batere euskal kulturaren berririk ukan. Hutsetik hasten gara. Adibidez, "aditza" hitzak zer erran nahi duen ez dakite erakasle gehienek.

Euskarazko ikasgaietan erabiltzeko, secondaire-ko eskoletan, duela sei urte, IKAS-ek egin zuen literaturaren antologia bat, "Euskal alorretik" deitzen dena, berrogei ta amar textoein. Hauetarik lau dira hegoaldeko euskalkietan idatziak; beraz, kasik denak hemengo idazleek eginak. Erran behar da hemengo ikasleek bestaldeko textoak zaiela aise irakur eta ulertzeko. Kritika huts baten egiteko asmorik ukan gabe, erran dezadan textorik gahienak tradizionalak direla eta gaurko gauzak, gaurko gizartea, gaurko abertzaletasuna guti dutela aipatzen, errealitatetik kanpo gehiegi egonez, nahiz estetika mailan oso ondo eginak izanik ere, hala nola Elissanburu, Hiriart, Urruty, Lafitte, Arradoy, Larzabal, Iratzeder-enak. Axularrak eta Etxahun-ek tokirik badute baita ere izen gabeko olerki zahar ezagutuenak. Berretetxen khantoria, Beotibarkoa, Atarratzeko jauregia etab. Bainan "Euskal alorretik" deitura ukaiteko, alor guzietan uzta egin behar du antologia batek. Hortakotz, orai IKAS-ekoek egiten ari dugun bigarren antologi batekin, zulo baten betetzea nahi genuke, gaurko idazleei, atzo zentsura jasan duten idazleei, eta hegoaldeko idazleei inportantzia gehiago emanaz.

Azkenean frantsea erakaskintzak ez gaitu batere laguntzen, ahozko literaturaren problemak, egiazko folklorea edo herri-jakintza, herri batetik besterat egiten diren prestamuak, etabar ez baitu inoiz ere ikertzen. Corneille, Racine, Vigny etabar luze bat istudiatzen da. Aldiz, herrikoi literatura, erdi-haroko literatura, hala nola "Table Ronde"-ko nobelak, izen gabeko abestiak, egunero jende gehienek ezagutzen eta erabiltzen duten produk-

zioa guti ezagutuak dira gaurko frantses eskoletan.●

XARLEX BIDE GAIN

EUSKALDUN BERRIEN OMENEZ

Ator mutua lehen egokena
ator euskaldun berria
urbildu hadi eta hitzegin zak
hemen bait duk hire herria

Zenbat egunak eta gauak
euriak eta ortzadarrak
igaro dituk gogor ikasten
hirezako lore ederrak

Irakatsi diguken kemena
geure hizkuntza ikasteko
hori nahia baino gehiago
ba duk zerbait goraltzeko

Ulertu duk ondo euskara gabe
euskaldunok ezin askatu
zuhaitz batek ere zainak barik
ezin bizitzen jarraitu

Orain euskara berriz jaio duk
gaurko hizkuntz bat izan dedil
betirako borroka libratuz
bizitza ukanen ala hil

Horrexegatik gaurko egunetan
hazkundera duk hik premia
euskaldunen kopurua gehituz
eraiten duk geure azia

Ipar haizea, hego haizea
azia diagu euskara
euskaldun berri, euskaldun zaharra
denok euskaldunak gara

Ator euskaldun berria honera
ator anaia, etor hadi!
euskaraz mintza, bizarra ez moztu
bizi dedila Euskadi!

JUANJO GABIÑA

ERLOJU ETA BITXITEGIA

Eduardo Chopeitia

Getaria, 10

Urrut: 41 77 51 - 42 27 00

DONOSTIA

euskal zinema

Herri bateko zinema, herri horretako kontexto sozio-politikoarekin lotura estuak dituen bezala ulertzen baldin badugu, ez da euskal zinematik; ez dago Euskadiko zinema errepresentatiborik. Eta, herri bateko zinema bertan egiten dena baldin bada, aitortu beharrezkoa da pelikula xorta eskas bat baino ez dagoela (multzo heterogeneo eta baztertu egia bat osatuz), euskal zinema Euskal Herrian egin den aldetik edo bere egileak euskaldun diren aldetik baino errepresentatu ezin dutenak.

Euskadiko aurrerapen kulturalak, gresiboki, herriaren interes eta ahaleginari esker, fazist zanpaketak deuseztatu nahi izan duen garrantzi bat hartzen ari da. Eskubide nazional eta demokraziaren aldeko borrokaz bestalde, Euskal Herriak bere kultura berbizteari ekin dio, beste herri batzuetan ere agertu den urte luze-ko errepresio indartsu hori gaingidituz, zanpatuak ziren soberania eta legimitate oinarriak birraikitzeke. Kultur aste, aldizkari argitaratze, euskara laguntze, musika jaialdiek, mahai-ingureuek, ikerketa mintegiek, manifestazioek, Euskal Unibertsitateak sortzearen proiektuak e.a. atzerriratze, eta lozorrora beharturik deuseztatu nahi izan zen kultur entitateak, Euskal Herria birhartzen ari dela frogatzen dute.

Zinema ez da izan, ordea, Euskal Herriko kultur errebindikazioen artean, garrantzitsu. Hau ez da, bestalde, harrigarria, zinema bezalako komunikabide eta kultur ibilgailu hain garrantzitsu baten aurrerapena posible egin dezan infraegitura minimo batzuk berraz baitira.

Ondoren, euskal zinema izendatzeari arriskutsua deritxodan, egile eta pelikula multzo hau aztertzeke ahaleginak egingo ditut. Frantses estatuko euskal hiru probintzietako gaiari buruzko nire ezjakintasunagatik, Hego Euskadiko (Bizkai, Gipuzkoa, Araba eta Nafarroako) herrialdeei lotuko natzaie azterketa hau egiterakotan.

Euskal zinemaren sustraiak bilatzeko, sortzeko eta sortutzeko ahaleginik serioena kontsideratzen dudana mintzatuko naiz. AMA LUR da, 1967an Fernando

Larruket eta Nestor Basterretxeak zuzendu zuten metraje luzeko dokumental; ontzat hartu daitekeen mailakoa, euskal zinema batez hitzegiteko moduko urrats hori suposatzen ez duen arren. Pelikulak, scope eta margo jasoa, arrakasta erlatibo bat izan zuen Euskal Herrian eta, filmak, lehen aldiz, euskaraz Euskadiko hizkuntzaz ditu komentarioen parte batzuk. Azken hilabete hauetan pelikula honen errebisioak, euskal kultur asteen programetan sartua, eta ikusle goak ematen ari izan dion laguntzak, benetako euskal zinema nazional baten garrantziari buruzko sentimendu latente bat agertzen dute. PELOTARI, euskal pelotari buruzko koto kementsu bat, eta ALKEZAR ere egile hauek beste film batzuk dira.

Joera dezberdin batetan, Julio eta Pio Caro Barojak Euskal Herriari buruzko dokumentalak egin dituzte, NAVARRA LAS CUATRO ESTACIONES (Nafarroa lau urtarok) bezala. Itxura bisualarenganako arduraren larregiagaitik, zinema dokumentalaren muga estuetan da ohargarria.

Euskal zinema ez deus edo irrelebante (hala da, errealista izanez) honen bidetxigor gutxi zehaztuei jarraituz, euskal intelektual eta artista talde baten lanan aipatzea ohargarri da, Jorge de Oteiza, Jose Antonio Sistiaga eta Rafael Ruiz Balerdi tarteko direlarik. Zeluloide garbiaren gainean fotogramaz fotograma margoztearen teknika erabiliz, HOMENAJE A TARZAN, Balerdiaren koto espresiboa, eta ERE ERETA BALEIBURU IZIK SUBUA ARUAREN..., margo desfile etengabe bat isilezko banda sonoroarekin, Sistiagaren metraje luzea; esperimento oso bat. Teknika eta ideia berau erabili zuen Jose Julian Bakedano zinema kritikalariorrotzak bere BOST filmean. Mailadi batetik pertsona baten jauskera hainbat bider ikusten den BI deritxon beste koto baten egilea ere bada.

NORTASUNAN arteari buruzko gogoeta interesanteak egiten dituen Pedro Sotaren izena ere hauen artera lerratu daiteke. Bestalde Juan Ortuoste eta Javier Rebolledoren filmak zinema abstrakto esperimental baten Euskadiko hastapenak

konstatatuz datoz. Heuren kortorik helduena, Andres Nagel eskultorearen lanaren ikuspegia da.

Jose Angel Rebolledo, zinema zuzendari tituluarekin, Madrileko E.O.C.n EL SILENCIO DE LAS ESTRELLAS eta ESCENA pelikulak egin zituen. ESCENA saiakeran bizitza, heriotza edo maitasuna konzeptoei zentzu eta adierazgarritasun ezberdinak hartzen dituzte. ARRILUZE, Bilboko Abrako grua bati buruzko koto intelektual baten egile ere bada.

Euskal Herriatik at ere, Paulino Viotak, Jacques Rivette eta frantses "nouvelle vagueko" beste egile batzuen antzeko estiloarekin, harreman pertsonal nahas eta zanpatzaile batzuk aztertzen dituen film harrigarri bat egin zuen, CONTACTOS deritxona.

Anton Merikaetxebarria izan daiteke, oraindik bere zinema-lan eskasaren irregulartateak gaingidituta, Euskadiko zinemari iraupena eta erabateko bultzakada emango dioken zinegilea. Bere lehen filma, OLDARREN SURMURRAK, dokumental ikaragarri eta biolentziari buruzko gogoeta marginal bat da, kamarak errealeismo ia morbosoz matadero rural bateko animalia hilketak erakusten digularik. Bere lanetik beste bat, REKALDE, bilbotar hauzko bateko arazoei buruz, amaitu gabe dago. 1975ean itsasoko langileei eta bonitoaren arrantzari buruzko dokumental bat zuzendu zuen: ARRANTZALE. Filma ren ondorioa ez da ona, egikera formal onargarri batez, pelikulak nahi zuen sozial salaketaren alderdia betetzen ez duelako. Bere hirugarren filma, EUSKAL SANTUTEGI SAKONA, Santimamiñeko koban rodaturak, gogoeta bakun bereko bat da.

Euskal zinema, oraindik herriak beharrezko duen kultur eta politik elemento betegarri bezala itxuratu eta definitu gabeko itzal bat bezalako dela birresaten duen arren, Euskadiko benetako errepresentatiboa izan behar denaren eta, hau erabat lortzeko, aurrera eramane behar den lanaren konzientzia, esan daiteke, errealtate badirela.

Aurrerago azaldu dudanez, garrantzitsu deritxot, banda sonoroa osorik euska-

**aurrezki kutxa
ziurtasuna
eta geroa**

**CAJA DE AHORROS
MUNICIPAL
DE PAMPLONA**

raz zuen ARRANTZALE gastu handirekin finantziatu zuen BILTZEN zinema produktorearen sortzearen oharra egitea. Produktora honen ondorengo lanek ez dute oraindik argi publikoa ikusi.

Bestalde, aipaturiko pelikulen zinema festibaletako presentzia islatuaz aparte (bide batez esateko: Bilboko edo Donostiako bezelako festibal hauk ez dira deus ere arduratu euskal zinemaren aurrerapenaz), Euskal Herrian egiten den zinemaren entitate ezberdin autonomo bezala aurkezteko ahalegin garrantzitsuak egin dira iadanik. Ia urte bi dela, izenburu anpuloso eta guzti, eragin askorik izan ez zuen euskal-underground-zinema saio bat programatu zuen Bilboko zine-klub batek. Zine-klub berdina, aurtan, I Euskal Zinema Egunak antolatzen saiatu zen el-karrizketa eta debatez jarraitutako hamar bat pelikula eman zirelarik. Arrakasta osoa izan zen, jendetzaren asistentzia masiboak frogatu zuen bezala. Antzeko bide bati jarraiturik eratu dira Donibane Lohitzunen eta Euskadiko beste toki batzuetan halako erakusketak.

Eta, gainera, euskal zinema aste bat dago prestatua Zestoan: pelikula berriak azalduko dira euskaraz izatearen baldintzaz.

Azkenez, beharrezko deritxot (ezagutzen ez ditudan arren) ikusi ahal espero dugun film batzuen esistentziaren oharra egitea: AXUT Jose Maria Zaballarena, CHE CHE CHE Agirrerena, HIJOS DE GERNIKA Eusko Alderdi Jeltzailearena, Gasteizko martxoko gertaerei buruzko klandestinoki darabilen pelikula bat ez ezik.

Bizi ditugun koordinada sozio-historikoetan zinemak duen zeregina, Euskadiko Herriaren kultur politik eta artistik aurrerapenean toki arras garrantzitsua izan dezala egiten du.

Benetako zinema nazional baten sorpena herri kulturaren manifestazioen betegarri eta erreplejatu duen errealtatearen arazoei egiazki lotuta, herriak bere egin behar duen zerbait izan behar da.

Borroka frentek ahal bezain zabalak izan behar dira, eta zinema ongi izan daiteke hauetako bat Euskadin filmatzen ari zen torturei buruzko pelikula bat espainiar estatuko indar errepresiboek harrapatu gertatu izateak frogatzen duen bezala.

Uste dut, euskal zinemak jarraitu duen bidea, beste nazionalitateak bezalatsu, taiutua. Oinez hastea baizik ez da falta.●

ALFONSO KEREXETA

«Txaketaz aldatzeko» erarik dotoreena.

Une honetan daramaguna da. Txaketen aldatzea. Denori iristen bai zaigu eguneratzeko ordua.

Baina badira oraindikoan ere formak. Eta ez da beharrezko helburuak aldatzea txaketaz aldatzeko. Ezta alkandora aldatzea ere. Ez eta korbata ere. Ezta neurrizko traje bat egiteko ere.

Alda zaite jakiz. Gaur-gaurko, dotore, praktiko. Egungo estiloan. Garai berrien neurrian. Zure neurri hortan.

Auzmendi etxean.

AUZMENDI

Vergara, 1. Tfno. 414060.
DONOSTIA

Gizon jazkiak neurri-neurrian.

ABENDUA 19-2 URTARRILA

HITZALDIAK

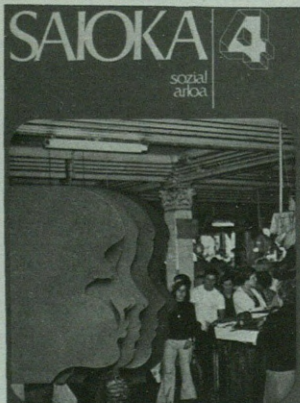
Odizin, Amets Bide elkarteak eraturik, "Olentzero; Eguberri ingurua" gaiaz Joxe Migel Barandiaranen hitzaldia. Hilaren 20eko ilunabarreko 8etan izanen da, Udaletxeko Areto Nagusian.

LIBURUAK

ODOLAREN MINTZOA, Xal-bador. AUSPOA. 348 orr. 980 pta.

SASOIA JOAN DA GERO, Uztapide. AUSPOA. 357 orr., 980 pta.

(Ikus bi liburuen aipamen bereziak zenbaki honetan bertan).

SAIOKA 4, sozial arloa. Egileak: N. Arregi, Tx. Arregi, K. Martinez de Lagos, J.L. Lizundia. Irudiak: Fernando eta Olariaga. Argazkiak: J. Etxebarri, Fernando Arkoila. 215 orr., 396 pta. Berandu bada ere, iritsi da sozial arloari dagokion SAIOKA

4. hau.

MICHELIN

100

DÍAS DE HUELGA EGUNEKO GREBA

MICHELIN, 100 eguneko greba. Equipo ZAKON. 39 orr., Sarreran dioenez, "lan honek analisis kritikoa izan nahi luke aurtengo udaberrian Lasarte-Mitxelingo huelgan gertatu diren goraberaz", eta aurrerago, lan hau egin duen taldea "grupo de oposición" deritzana dela, "reformista" deituen aurka zegoena alegia (biak ziharduten "Junta Sindical"aren barruan).

Gero "egia osoa"ren jabe direnik ez dutela uste diote, eta lan honek min emango diola zenbaiti, baina langile klasearen mesederako izanen delakoan argitaratzen dutela. Sarrera eta irudiren batzu daude euskaraz. Ez ote zitekeen itzuli guztia euskarara? Eta sarrean baino txukunxeagora, ahal balitza!

OSTOLAZAREN TESTAMENTUA, Debako Irakaskuntza eta Kultur aurrerapenaren aldeko Elkartek, Ostolaza anaiek Fundazio bat sortu zuten Debako herriari kultur lanean laguntzeko; Fundazio ho-

rren diruak 5 urteotan nola banatu diren eta Ostolaza anaien berri ematen da liburu hone-tan. Gainera argazki zaharrak (festetakoak, e.a.) ere agertzen dira. Euskaraz eta gaztelaniaz dago.

VASCOS Y TRAJES, M. Elena de Arizmendi Ariel. Sociedad Guipuzcoana de Ediciones y Publicaciones. 2 tomo, 4.500 pta.

Euskal Herri guztiko jazeren dibujo eta argazkiak, komentaturik. Baita zenbait festa eta ohituren deskripzioak ere.

PIERRE CELHAY CONSEJOS DE GUERRA EN ESPAÑA fascismo contra Euskadi

CONSEJO DE GUERRA EN ESPAÑA, fascismo contra Euskadi, Pierre Celhay. Ruedo Ibérico. 308 orr., 800 pta.

lazko juizioak eta hoi-en inguruan izan zen giroa agertzen ditu batipat liburu honek; baina 1968tik aurrera egin zirenak ere agertzen ditu, gaingiroki bederen. Liburu on bat orindik bizi dugun historiaren konstatazio bezala.

LA ABOLICION DE LOS FUEROS VASCOS A TRAVES DE LA PRENSA, Vol. 1- Alberto Ciauriz Belzunegui. Añamendi, 113. 236 orr.,

Liburu interesgarria Foruen inguruan izan zen eztabaida ezagutzeko; alde eta aurka zegoen prentsaren zatiak dakartzi eta hoi-etan ikusten da polemika gogorra izan zela Orain mende bat.

Liburuaren egilea Ciencias Empresariales eta Deretxo egina da eta "Enciclopedia General Ilustrada del Pais Vasco"n idatziak ditu hainbat lan.

IHARDUNAK

Azkoitian, abenduaren 13tik 20ra, GAZTE ASTEA:

— 16 eta 17an, aurreko bi egunetan erabili diren gaiak — "E-gungo gazteen problematika" (Joxe Lizarralde) eta "Gazteen gizartearekiko beharrak, langile edo eta ikasle euskaldun bezala" (Inaki Usandizaga) — agertuko dira, ondorioak ikusi eta aurrera begira zer ekintza eraman eztabaidatuko da. Bi-

lera Jausoroko aretoan eginen dira.

– 18an, "Rock musika": Albia., Maple Creek, Koxka eta Fluss taldeak. Arratsaldeko 5etan, Olinpia antzokian.

– 20an, zine-forum: ken Russelen "Mesias salvaje". Ilunabarreko 8etan, Floreaga zinemaman.

Margo erakusketa bat ere izango da, Udaletzeko aretoan.

Arrasaten, Santo Tomasatarako egitaraua,

– 17an, sindikalismoaz hitzaldia; San Viator ikastetxean, ilunabarreko 7,30etan. 9,30etan., Gurea zine aretoan, Patxi Billamor eta Errobi bikotea.

– 18an, "Maritxu Kajon"i omenezko argazki rallya, txikiteoa gaiaz. Ilunabarreko 7etan izanen da hau. 10etan, Gure zine aretoan, Ondarruko Kresala taldeak "Atako bandedan" antzerkia aurkeztuko du.

– 19an, Jokin Zaitegiri omenaldia. Goizeko 11etan meza eta ondoren, Udaletxean, Zaitegiren Herriko Seme Ohorezko izendatzea eta Juan San Martinen hitzaldia omenduari buruz. Gero otordutxo bat eta eta Txikitxu eta Lore Gazteak dantzari taldeen saioak.

– 20an, diglosiaz hitzaldia. Ilunabarreko 7,30etan, San Viator ikastetxean.

– 21an, giñola, Gure txotxongilo, eta idazlan lehiaketaren sari banatzea. Arratsaldeko 5etan, San Viator ikastetxean. 9,30etan, Gurea zine aretoan, Zaitegiren omenez bertso saioa: Lopategi, Lazkao-txiki, Azpillaga, Murua, Arregi eta Mattinek hartuko dute parte.

– 22an, eguerdian, herriko enparantzan joku herrikoiak eta

trikitilariak; portaloian Santo Tomas feria. Arratsaldeko 7etan gurdi apainduen ibilaldia eta gauean Egan taldearekin dantza saioa.

– 23an, euskal autonomia estatutoaren etorkizunaz hitzaldia. San Viator ikastetxean, ilunabarreko 7,30etan.

– 24eko arratsaldean Olentzero.

– 25ean, eguerdiko ordubatean, asto lasterketa eta argazki rallyaren sari banaketa enparantzan.

– 26an, eguerdiko 12etan, herriko txistulari txapelketa.

19tik 26ra liburu eta disko azoka irekia egonen da eta 21etik urteberri arte Bedoñako hauzokoek antolaturiko argazki txapelketaren erakusketa Udaletxean.

Tolosan, 18tik 26ra Oargik eraturiko aste kulturala;

– 20an, Euzkadiko langileen mugimenduz hitzeginen du Xabier labenek.

– 21ean, euskal kazetaritzaz Joan Mari Torrealdai.

– 22an, Ipar Euskalerriaz Jean Louis Davantek.

– 23an, Igarondo zineman, filma.

– 25ean, kantaldia: Maite Idirrin, Joseba Etxeberria, Manex Pagola, Xiker, Gontzal Mendibil eta trikitilariak hartuko dute parte.

– 26an, Xaribari taldearen "Balantzaxoa". Igarondo zineman, goizeko 11etan. Hitzaldiak Oargin izanen dira, ilunabarreko 8etan. Aste guztian liburu eta diskoen azoka eta antzerki erakusketa zabalik egonen dira.

Zestean, Herri Elkartek antolaturik,

– 21an, San Jose ikastetxean, bertako haurren jaialdia; goi-

zean izanen da.

– 24ean, ilunabarreko 7,30etan jaiotza eta Olentzero.

– 26an, arratsaldean, idi-dema eta dantza saioa.

– 30ean, odol ateratzea anbulatorioan.

DISKOAK

EUGUBERRI ABESTIAK, Aurora Telletxea, Itziar Martinez, Edorta Salvador, Patxi Billanueva, Joseba Otegi. Zafiro. 410 pta.

Betiko gabon-kantak gitarra eta txirulaz lagundurik.

ALDIZKARIAK

ARIZ-ONDO

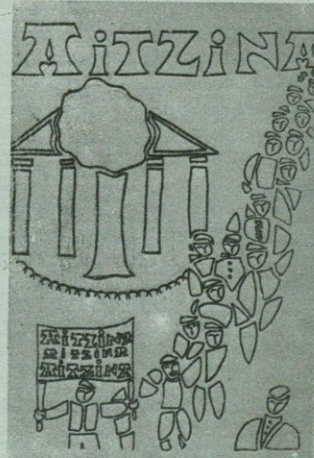
BERGARA, 2. 1976ko azaroa.

"Promoción cultural vergaresa"ko "Comixión de Fomento"k ateratzen du aldizkari hau (eskertuko ditugu euskaraz bataiatzen badira). Berdin, eskertzekoa litzateke aldizkari guztian euskara gehiago agertuko balitz, zenbaki honetan artikulurik gehienak gaztelaniaz baitaude. Lan gehienak Bergararekin loturik daude, eta bat aipatzeko, uztailaren 21ekoari buruzkoa.

ETORKIZUNA, Algortako ikastolako ikasleen aldizkaria.

Lehen hiru zenbakiak ditugu eskuetan. Lehenengoaren hitzaurrean dioenez, hiru hila-betetik behin aterako dute eta euskara hutsean, "... Euskaraz eta gaztelaniaz jartzen badugu, gaztelaniaz bakarrik irakurriko dugulako, errezena eginaz; baina euskaldunak sentitzen bagara, hala egitea hobe izango dela uste dut, bai zuentzat eta bai Euskal Herriarentzat".

Edozein aldizkariren atalak ditu (Berriak, Elkarriketa, liburu berri...)

AITZINA. Donstiako, gertakizunak, ikastolako arazoak ikasleen ikuspegiz... Baita bi irakasleren artikulua ere, "Xalbador Lizeoan" eta "Nolako heziketa nahi dugu". Eta aipagarria benetan "Alizia ??? munduan", errealitatea fikzioz ikusita. Benetan interesgarria "ETORKIZUNA" eta "AITZINA" aldizkarien lana; ea urte asko baino lehen kazetaririk sotzen den hoietatik.

IKASTALDIAK

Erretereriako "Fomento cultural"ean, hilaren 27,28,29 eta 30ean, arratsko 8etatik 10etara, Euskalduntzen 2. eta 3. ren gramatika eta metodologiak ikastaroa. Erretereri, Lezo, Pasaia eta Oihartzunen euskara irakasten ari direnentzat eratu du hau Gaueskolen Elkartek. (Tf. 418050, goizetik). Jon Urrujolegi izanen da ikastaro-emaile.

Donostiako E.U.T.G.en, urtariraren 3,4, 5 eta 7an, arratsko 7,30etatik 10ak arte, euskara irakasten ari direnentzat ikastaroa; aditza, deklinabidea eta joskera emanen ditu Mikel Zalbidek. Gaueskolen Elkartea da antolatzaile eta xehetasunik nahi duenak dei beza bertara, goizetan; tf. 418050.

Gasteizko "Colegio Universitario" delakoan, abenduaren 27tik urtariraren 8ra, lehen mailako irakasle titulua ateratzeko ikastaldia. Goiz eta arratsalde izanen dira klase hauek, 27an goizeko 9,30etan hasera emango zaielarik. Matrikula egun hortan bertan egin ahal izango da.

LEHIAKETAK

Bera Bidasoako "Gure txokoa" elkarteak Bidasoako "Bost Hiri"etako haur eta gaztetxoentzat lehiaketa hauek prestatu ditu:

— Ipui sariketa, 16 urtetik behetikoentzat; edozein gai erabil daiteke, euskaraz, folio batetik hirura bitartean.

— Marrazki txapelketa, lau mailatan, 6 urte artekoak, 6-9koak, 9-13koak eta 13-16 artekoak. Gaia asmatua izan behar da eta edozein teknikaz erabil daiteke.

— Idurigintzako saria. Gaia asmatua eta edozein teknikaz.

Txapelketa hauetako bakoitzerako bi lan besterik ez daiteke bidali, eta hoiek helbide honetara zuzendu behar dira: "Gure txokoa", Sec. cultural, VERA DE BIDASOA.

— Olentzero sariketa. Hau ere 16 urtetik beherakoentzat, bost lagun edo gehiagoko taldetan. Edozein bertso eta doinu, euskaraz, kanta daiteke, abesti zaharrak kontuan hartuko direlarik.

Olentzero haurra edo pampina izan ahal da. Talde guztiak hilaren 24eko arratsaldeko 3,30etan Udaletxeko enparantzan abestu behar dute.

Lau lehiaketa hauen sari banaketa urtariraren 2ko eguerdiko 12etan, elkarte antolatzailearen aretoan, izanen da. Xehetasun gehiago nahi duenak (hemen ez dugu dena argitaratzerik, toki faltaz) jo beza "Gure txokoa"ra.

Orion, hilaren 24ean, "Kukuarri" elkartearen laguntzaz ikastolak antolatuz, gabon kantaren txapelketa. 14 urte artekoak har lezakete parte, hiru-

tik seirainoko taldetan; euskaraz abestu behar da, nahi izanez gero musika tresnez baliatuz. Jaiotzarekin eta hemengo jantziez joan behar dute taldeek. Izenak, hilaren 24a baino lehen, Lizaso erlojerian eman behar dira eta informazio gehiago nahi duenak ere jo beza bertara.

ANTZERKIA

Donostiako Antzoki Zaharrean, hilaren 21eko arratsaldeko 5,30etan eta 8,30etan INTXIXU taldeak "Deus ere ez izate-tik izatera" antzestuko du.

ZINEA

Bilboko Ekonomik Fakultateko Aula Magnan, hilaren 21eko iluntzeko 7,30etan, "Mallatesta", Peter Lilienthal-ena (1970).

ETA BESTE

EGUTEGIAK, Eskuzkoak 10 pezetan. "Emakumeok bizi dugun opresioaren aurka", "1977 amnistia-urtea" eta "Euskadin euskaraz" esaldiekin eta bakoitzari dagokion dibujoz horniturik.

1977
amnistia-
aren
urtea

**EMAKUMEOK
BIZI DUGUN**

1977
OPRESIOAREN
AURKA

gipuzkoa- erriakin gaude

Erria ondo baiño obeto ezagutzearren, edonun sakabanatuta, Donosti ta Gipuzko-lurralde zear, ora goz, 60 lantegi dauzkagu, aurki geitzeko asmotan.

Baiña guk, DONOSTI-AURREZKI-KUTXA'k, bertan izateaz gaiñera, erkide izan nai genuke, Gipuzko erriko diru-kezka, gizarte ta jakintza-arlo ta larri-aldietan lagun egiñaz. Bertako gizakiakin artu-eman izan eta auen buru-austeak argitzen alegindu. 1879 garren urtean jaioak gaituzute ta ia 100 urteko bi laguntza daramakigu.

Itxaro ba gudan!

Donosti-Aurrezki-Kutxa

